

A KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL
NÉPESÉGTUDOMÁNYI KUTATÓ INTÉZETÉNEK
TÖRTÉNETI DEMOGRÁFIAI FÜZETEI

1.

Schöpp

KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL
NÉPESSÉGTUDOMÁNYI KUTATÓ INTÉZET

Igazgató:

Monigl István

Sorozatszerkesztő:

Dányi Dezső

Írta:

Kármán Tamásné

Lektorálta:

Dr. Klinger András

A NÉPMOZGALMI STATISZTIKA FEJLŐDÉSE MAGYARORSZÁGON

I.

**A hivatalos népmozgalmi statisztika fejlődése
Magyarországon a statisztikai szolgálat megalakulásától
a polgári anyakönyvezés elrendeléséig**

(1867—1894)

BUDAPEST

1985/1

"... összes társadalmi, anyagi és szellemi viszonyaink minél tökéletesebb, minél pontosabb ismerete nemcsak a kormánynak, hanem és még inkább a nemzetnek magának, összes haladásunknak fekszik legfőbb érdekében."

Keleti Károly, 1868

TARTALOMJEGYZÉK

	oldal
Előszó	7
I. A népmozgalmi statisztika háttere Magyarországon a hivatalos statisztikai szolgálat megalakulásakor	9
II. Törekvések a hivatalos népmozgalmi statisztikai adatgyűjtés beindítására (1867-1868)	11
III. Kudarok az adatok begyűjtésében és újabb törekvések az adatgyűjtésre (1869-1872)	15
IV. Adatközlések a népmozgalmi statisztikai adatgyűjtés első szakaszában (1872-1875)	24
V. A korszerűbb népmozgalmi statisztikai adatgyűjtés megindulása (1876-1877)	28
VI. A népmozgalmi statisztika kezdeti stabil korszaka (1877-1894)	33
VII. Az egyházi anyakönyveken alapuló lajstromos rendszerű statisztikai adatgyűjtés problémái és kritikái	38
Irodalom	43
VIII. Függelék	45
1. Adatgyűjtési minták.....	47
1.1 A hivatalos népmozgalmi statisztikai adatgyűjtés első mintája, kitöltési utasítással (1868)	48
1.2 Egyszerűsített minta az 1868-70. évi népmozgalmi statisztikai adatgyűjtésre (1871)	62
1.3 A népmozgalmi statisztikai adatgyűjtés igen egyszerű mintája az 1866-1870. évi adatok felvételére, kitöltési utasítással (1872)	76
1.4 A népmozgalmi statisztikai adatgyűjtés új, bővített mintája (1877)	78
2. Szemelvények a hivatalos népmozgalmi statisztikai adatközlésekből	85
2.1 Az első hivatalos statisztikai adatközlés (1866-1870 évekre)	87
2.2 A bővített minta alapján történt első adatközlés (1876 évre)	102
2.3 A részletesebb korcsoportos bontású halálozási statisztikát magában foglaló első adatközlés (1891 évre)	112

ELŐSZÓ

A Népeségtudományi Kutató Intézet új sorozatot indít, ösztönözve és támogatva a hazai történeti demográfiai kutatásokat. Reméljük, hogy a sorozat gyűjtőhelye lesz mindazoknak a közleményeknek és elemzéseknek, amelyek a magyarországi népesség történetét gazdagabbá teszik, folytatva a nagy elődök erőfeszítéseit.

Sem műfaj, sem idő, sem pedig területi korlátokat nem kívánunk alkalmazni. Helyet adunk tehát egy-egy település vagy egy-egy táj népeségtörténetét feltáró monográfiáknak, elemzéseknek ugyanugy, mint az országos léptékű, korszerű módszereket alkalmazó kutatások eredményeinek.

Ugy véljük, hogy a történeti demográfia tárgyköréhez tartozik a magyar népességstatisztika és népesedéstudomány történeti bemutatása is ugyanugy, mint a magyar történeti demográfusok munkásságát elemző, méltató sorok.

Indulásként a Központi Statisztikai Hivatal Népesedéstudományi Főosztályán megkezdett kutatásokat tesszük közzé - mintegy alsorozatként - a hazai hivatalos népmozgalmi statisztika megszervezését és induló szakaszát foglalva össze. Ez az első időszak a Statisztikai Hivatal 1867. évi megalakulásától a polgári anyakönyvezés 1894. évi elrendeléséig tart és az egyházi anyakönyvezésre alapozott népmozgalmi statisztikai adatgyűjtést öleli fel.

A következő közlemény a hivatalos népmozgalmi statisztika 1895-től az I. világháborúig tartó fejlődésével foglalkozik, vagyis az állami anyakönyvezéssel meginduló népmozgalmi statisztika első évtizedeivel. Ezt követően a népmozgalmi statisztika két világháború közötti fejlődését kívánjuk bemutatni, végül pedig a II. világháborútól napjainkig eltelt évtizedekben elért eredményeket vesszük számba.

A kutatási terv tartalmazza a hivatalos statisztikai szolgálat megalakulását megelőző évtizedek egyházi anyakönyvezésen alapuló népmozgalmi statisztikájának összefoglalását is, különös tekintettel az 1827. évi 23. törvénycikkre, amely előírta az egyházi anyakönyvek másodpéldányainak megőrzését a törvényhatóságok levéltáraiban.

Sorozatunk, illetve alsorozatunk egységes szerkezeti felépítése is hozzá kíván járulni az átfogó kép kialakításához. A több mint egy évszázadot felölelő időszakról tehát olyan módon készítettük el összefoglalásainkat, hogy részleteztük az

adatgyűjtés tartalmát és végrehajtásának megszervezését, a publikálás körülményeit, bemutatjuk a felhasznált kérdőíveket, illetve a népmozgalmi lapok mintáit, végül pedig közzé tesszük a korai időszak adatközléseinek szemelvényeit is.

I. A NÉPMOZGALMI STATISZTIKA HÁTTERE MAGYARORSZÁGON A HIVATALOS STATISZTIKAI SZOLGÁLAT MEGALKULÁSÁKOR

Bár a hivatalos magyar népmozgalmi statisztika elvileg a Statisztikai Szakosztály, azaz a későbbi Statisztikai Hivatal megalakulása után vette kezdetét, a hivatalos népesedésszámítások gyökerei visszanyulnak a Fényes Elek vezette, 1848-as első magyar Statisztikai Hivatalhoz, amely rövid fennállása alatt segítséget nyújtott a kormánynak többek között az ujonckivetéshez szükséges törvényhatóságoké, illetőleg nagyobb községé, főleg egyházi sematizmusokon alapuló népességszámnylvántartás összeállításával.

A házasságkötések, születések és halálozások nyilvántartása Magyarországon az egyes egyházak részéről már századokkal ezelőtt is szokásos volt; tény, hogy a reformáció idején már léteztek nálunk anyakönyvek - állapította meg Ráth Zoltán "A magyar korona országainak 1890. és 1891. évi népmozgalma" "Általános jelentés" című részében.¹ A rendszeres népmozgalmi statisztikai adatgyűjtés Magyarországon a XVIII. század második felében indult el, kezdetét a Mária Terézia által 1768-ban elrendelt, évente készített "Tabella im populations"-tól számíthatjuk, amelyet az egyházi anyakönyvek alapján állítottak össze a főispánok.² A XVIII. század vége óta az állam is érvényesítette szerepét az egyházi anyakönyvek vitelében. A XIX. század közepéig valamennyi vallásfelekezet lelkészét kötelezték az anyakönyvek vezetésére.

Az így nyert adatokat Magyarországon statisztikai célokra csak "magánstatisztikusok" használták fel; ezek sorában külön kiemeljük a XIX. század elejéről Schwartner Mártont, majd a XIX. század 30-50-es éveiben Fényes Elekt.

Hivatalos népmozgalmi statisztikai adatgyűjtést a Statisztikai Szakosztály, illetve az Országos Statisztikai Hivatal megalakulása előtt az osztrák statisztikai szervek (előbb a Direktion der Administrativen Statistik, majd a Statistische Zentral-Commission) végezték Magyarországon is - jórészt a Helytartótanács közvetítésével - az egyházi anyakönyvekből készült lajstromos módszerrel, az osztrák adatgyűjtési rendszernek megfelelően. Az így nyert eredmények az osztrák hivatalos statisztikai kiadványokban kerültek publikálásra 1865-ig (kivételt képeztek az 1860-

¹ Magyar Statisztikai Közlemények, Uj Folyam, V. kötet, Budapest 1893. 3° oldal.

² L.: a Központi Statisztikai Hivatal "A népmozgalom főbb adatai községként 1828-1900" c. sorozatát, amely rövid áttekintést ad az egyházi anyakönyvezés magyarországi történetéről is. (Budapest)

1863 évek, amikor csak az ország egyes részeiből érkeztek be adatok).

A népmozgalmi statisztikai adatgyűjtésnek ez a módja az 1865. évvel véget ért. Ezt követően átmenetileg hézag támadt, mivel 1866-ban és 1867 elején - a ki-egyezésre történő alkudozások időszakában - "a fennállott kormány nem gondolt többé a mindig egy évvel később gyűjtetni szokott adatok beszerzésével"³, a lelkészek nem állították össze az adatokat, így az 1867-ben megalakult Statisztikai Szakosztály abba a helyzetbe került, hogy 1866-1867-ről semmiféle népmozgalmi statisztikával nem rendelkezett! (Mint azt majd a későbbiekben látni fogjuk, a hivatalos magyar népmozgalmi statisztika megteremtéséhez ugyancsak rögzös ut vezetett...)

Nem lenne teljes a népmozgalmi statisztika hátterének bemutatása, ha nem emlékeznénk meg a Magyar Tudományos Akadémia 1860-ban megalakult Statisztikai Bizottságának próbálkozásairól a magyar népesedésstatisztika pótlására. Ezzel természetesen korántsem kívánjuk azt állítani vagy éreztetni, hogy ezek pótolni tudhatták volna a hivatalos népesedési-, illetve népmozgalmi statisztikát, s bizonyos próbálkozások (elsősorban bizottsági keretek között végrehajtandó népszámlálás szándékában dicséretesnek mondható kísérlete) messze túlnőttek a bizottság határain. Mindazonáltal hasznosnak volt mondható az MTA Statisztikai Bizottságának népesedésstatisztikai tevékenysége, mert ébren tartotta a közvéleményben a népesedésstatisztikai érdeklődést. Az MTA Statisztikai Közleményekben 1861-1864 között megjelent szórványos, helyi jellegű, szöveges résszel kísért népmozgalmi statisztikák, majd pedig az MTA Statisztikai és Nemzetgazdasági Közleményekben publikált, ugyancsak szöveges részekkel ellátott nemzetközi összehasonlítást is tartalmazó népmozgalmi statisztikák kiváló szerzők tollából kerültek ki és nagy szolgálatot tettek abban az időben, amikor gyakorlatilag hiányzott a magyar népesedési-népmozgalmi statisztika, majd később elősegítették a fiatal magyar statisztikai szolgálat megerősödését.

³ Keleti Károly (szerk.): Magyarország népesedési mozgalmá 1876-ban összehasonlítva a megelőző évtizeddel, Hivatalos Statisztikai Közlemények, Budapest, 1878, 2. füzet, 5. oldal.

II. TÖREKVÉSEK A HIVATALOS NÉPMOZGALMI STATISZTIKAI ADATGYŰJTÉS BEINDÍTÁSÁRA (1867-1868)

A mottóként választott idézettel⁴ - a statisztika szerepének általa vallott, ma is érvényes *ars poetica*-jával - bocsátotta utjára Keleti Károly az 1867-ben alakult Statisztikai Szakosztály első közlemény-sorozatát, a Hivatalos Statisztikai Közleményeket.

Ez a szemlélet érvényesült a statisztika egyes ágazatainak, így a hivatalos magyar népesedéssziszttikának megteremtésében is.

Ha időrendben nézzük hivatalos statisztikánk szervezete kialakításának néhány kezdeti fontosabb állomását, látni fogjuk a népességi-népesedési statisztika korai jelentkezését. 1867 májusában alakult meg a Földművelés-, Ipar és Kereskedelemügyi Minisztérium keretében a Statisztikai Szakosztály, Keleti Károlyval, mint osztálytanácsossal az élén. Ugyancsak 1867 májusában a Minisztertanács jóváhagyta az Országos Magyar Statisztikai Tanács alakítását⁵, amely 1867. július 16-án tartotta első ülését, s a Tanácsnak ugyanezen az első ülésén már napirendre került - irányelvek formájában - az 1869. évi népszámlálás témája is. Ugyanezen az ülésen felmerült az 1866. évi statisztikai adatok beszerzésének kérdése is. Az ülés azt a határozatot hozta, hogy az 1866. évi adatok feldolgozása - és az esetleges, a bécsi feldolgozást megelőző, magyar szempontból kívánatos közléshez való feldolgozás - a Statisztikai Szakosztály feladata.

A Statisztikai Tanács negyedik, 1867. december 28-i ülése megvitatta a statisztikai adatgyűjtés megszervezésének kérdését. Az az elvi álláspont alakult ki,

⁴ Hivatalos Statisztikai Közlemények, I. évfolyam, I.füzet, Pesten, 1868. II. oldal.

⁵ Mint ismeretes, a Statisztikai Tanács a Földművelés-, Ipar- és Kereskedelemügyi Minisztérium keretén belül működő testület volt. Feladata a tanácsadás volt a kormány részére országos statisztikai kérdésekben. Feladatai közé tartozott még a hivatalos statisztika működése irányának megszabása, továbbá segítség nyújtása a kormány részére a közigazgatás, a tudomány és az élet igényeinek összehangolt kielégítésében. A Tanács a minisztériumok küldötteiből (kormányképviselők), valamint a szaktudomány-ágak és egyes társadalmi osztályok képviselőiből (tanácsstagok) alakult. A Földművelés-, Ipar- és Kereskedelemügyi Minisztériumot Keleti Károly képviselte a Statisztikai Tanácsban (ő volt egyben a Tanács előadója), a Tanács jegyzője Hajduska (Kőrösy) József volt, a tanácsstagok között még több jeles statisztikus volt: pl. Hunfalvy János, Kautz Gyula, Konek Sándor, Tormay Károly.

hogy a hivatalos adatok gyűjtésére csakis a hatóságok alkalmasak és kötelezhetőek. A megyék rendezésére vonatkozó törvényjavaslat azonban akkor még nem került kidolgozásra. Az akkori körülmények között begyűjtött anyagot áttekintve a Tanács a népmozgalmi adatokat emelte ki olyan adatokul, amelyek (a lelkészekről) 1866-ra és 1867-re is bekérhetőek. Ezt követően a Statisztikai Tanács ötödik, 1868. május 13-i ülésén merült fel újra a népszámlálás és a népmozgalmi statisztika kérdése. Egyrészt érintőlegesen, más megközelítésben, a statisztikai oktatás szemszögéből nézve, a szervezendő statisztikai tanfolyam tárgyainak keretében. A statisztikai tanfolyamokat a minisztériumok és a megyék azon munkatársai statisztikai ismereteinek gyarapítása céljából szervezték, akik az országos statisztikai felvételekben közreműködtek, népesedési tárgyú előadói egyébként Keleti Károly (népszámlálás) és Barsi József (népmozgalom) voltak. (A statisztikai tanfolyam tárgyában kiküldött bizottság jelentése a statisztika elmélete - mint az egész oktatás kiindulási pontja - után kiemelte a népszámlálást és a népesedésstatisztikát, mint az egész statisztikának egyik legfontosabb részét.) Másrészt az ülés jegyzőkönyvében utalás található arról, hogy a Statisztikai Szakosztály új mintákat készített a népmozgalmi adatgyűjtésre és ezeket bemutatta a Tanácsnak (mint ismeretes, a magyar népmozgalmi statisztika alapja az általunk tárgyalt időszakban változatlanul az egyházi anyakönyv, az adatgyűjtés módszere változatlanul a lajstromos módszer volt, de az adatgyűjtésre nem a bécsi kérdőívmintákat használták, hanem új kérdőívminták kerültek kidolgozásra). Az új minták kitöltése a Statisztikai Szakosztály véleménye szerint megkönnyíthette az adatszolgáltatók munkáját. A Statisztikai Tanács egyik korábbi határozata az addig használt minták alkalmazását látta célszerűnek a népmozgalmi statisztikai adatgyűjtésre. E szempontok mérlegelésével a Tanács az új mintákat és azok kitöltési utasításait ugyanannak a bizottságnak adta ki véleményezésre, amely a népszámlálási munkákkal foglalkozott.⁶ A Tanács hatodik, 1868. június 5-i ülésén megállapították a népesedési (és népszámlálási) statisztikára vonatkozó mintákat (népszámlálási lajstromokat) és utasításokat.

Az 1868. évi, a Statisztikai Tanács említett ülésén jóváhagyott népmozgalmi statisztikai lajstromos felvételi mintákat és azok kitöltési utasításait teljes egészében közöljük a Függelékben (1.1 szám alatt), az eredeti közlés⁷ felhasználásával. Ezért e helyütt csak azok bemutatására törekszünk, néhány jellegzetesség kiemelésével.

A népmozgalmi statisztika megteremtésére szolgáló első próbálkozás a nép-

⁶ Hivatalos Statisztikai Közlemények, I. évfolyam, 2. füzet, Pesten, 1868. 213. oldal.

⁷ U. o. 307-318. oldal.

mozgalmi eseményeknek öt táblán történő számbavételét irányozta elő. Ezek a következők voltak: egy tábla a házasságok, egy tábla a születések és három tábla a halálozások felvételére. A házassági tábla két részből állt, az egyik rész a házasságkötések, a másik rész a házasságok feloszlása (mai szóhasználattal: megszűnése) (halál és törvényes válás megkülönböztetésével) kimutatására szolgált. A táblába az egy évben kötött, illetve megszűnt házasságokat kellett egyenként bevezetni. A születések táblájának fő rovatai a következők voltak: élve- és halva születések, talált gyermek (élő és halott bontásban), továbbá két érdekes rovat: apja halála után született gyermek, vakon született gyermek (az adatok közlését havonkénti részletezésben és éves összesítésben, fiu-lány bontásban kérték). A halálozások táblája közül az első a gyermekhalandóság számbavételére szolgált, bizonyos részletességű korcsoportok szerint, az ötödik életév végéig, fiu-leány bontásban, havonként és éves összesítéssel. A második halálozási tábla az ötödik életéven tuli nem erőszakos halálozás adatainak gyűjtésére szolgált férfi-nő bontásban az esetek egyenkénti felvételével, a halálozás hónapjának, a meghalt családi állapotának és a halál közvetlen okának és módjának feltüntetésével (kiemelt halálokok voltak: kolera, himlő, más járvány, helyi kór). Érdekességként megemlítjük, hogy a halálokok között szereplő "szerencsétlenség" rovatba (amely tartalmazta pl. a tűz- és víz által okozott halálozásokat, a vasuti balesetektől eredő halálozásokat) kellett beírni a nőknél a szülés okozta halálozásokat is. Igen érdekes rovata volt a táblának a hátrahagyott kiskorú gyermekek száma. A halálozások harmadik táblája az erőszak általi halálozásokat tartalmazta, ugyancsak a haláleset napjának feltüntetésével, férfi-nő bontásban, az esetek egyenkénti felvételével.

A népmozgalmi táblák kitöltéséhez igen szabatosan és világosan megszövegezett utasítás szolgált. Ez megszabta, hogy milyen módon kell a lelkészeknek a táblákat kitölteniük és hangsúlyozta a hitelesség, teljesség és világosság fontosságát az adatok felhasználhatósága érdekében. Az utasítás részletesen, rovatról-rovatra haladva megszabta az egyes táblák kitöltését. Kiemelendők az élve-halva született gyermekekre vonatkozó világos definíciók. Érdekességként megemlítjük, hogy a vakon született gyermekeknél kérték a szülők foglalkozásának és szemeik állapotának feltüntetését, továbbá azt, hogy máskor is született-e vak gyermekük. Az ikerszülésekről külön, részletes jegyzetet kellett készíteni. A kitöltésre vonatkozó előírások - mai szemmel nézve - bepillantást nyújtanak azonban abba is, hogy egyes rovatok megkívánt kitöltése nem kis feladat elé állíthatta a lelkészeket. Például a házasságkötések táblájába a menyasszony és vőlegény születési évét kellett beírni az anyakönyvből, ha pedig ott a kor volt bevezetve, a levéltárban őrzött keresztlevelekből, a megszűnt házasságok gyermekszámára vonatkozó adatokat pedig a lelkésznek vagy sa-

ját tudomásából, vagy a család közléséből kellett merítenie.

A Statisztikai Tanács 1868. november 4-i ülésének jegyzőkönyve beszámol arról, hogy a népmozgalmi statisztikai minták kitöltése érdekében már eljárak a vallásügyi miniszternél.⁸

⁸ Hivatalos Statisztikai Közlemények, II. évfolyam, 1. füzet, 1. oldal, Pesten 1869.

III. KUDARCOK AZ ADATOK BEGYŰJTÉSÉBEN ÉS UJABB TÖREKVÉSEK AZ ADATGYŰJTÉSRE (1869-1872)

A Statisztikai Szakosztály első próbálkozása az adatgyűjtésben nem járt sikerrel. A lelkészeknél az új minták nem találtak tetszésre, a Statisztikai Szakosztály pedig hosszú - és jó ideig meddő - alkudozásokba kezdett az illetékes Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériummal az adatok biztosítása érdekében. Ennek eredményeként a minisztérium végülis felszólította az egyházi hatóságokat arra, hogy a lelkészek az általuk vezetett anyakönyvekből a szétküldött mintákat kitöltsék és a kormány rendelkezésére bocsássák. Ebben az időben azonban csak a nyers adatok szolgáltatását lehetett elérni. Jelentősen nehezítette a helyzetet az adatszolgáltatási kötelezettség hiánya, valamint a fiatal statisztikai szervezet szűkös pénzügyi ellátottsága. Természetesen a csak nemrég alakult statisztikai apparátusnak igen nehéz próbája volt az 1869. évi népszámlálás, amely igencsak lekötötte az amúgy sem bővében álló erőket.

A gigászi munkát jól illusztrálja néhány adat. A Statisztikai Szakosztály Magyarország 12 000-nél több községe gyakran 2-3 hitfelekezetű lelkészi hivatalának - összesen több tízezer anyaegyház és filiálének - külön-külön küldte el a kitöltendő kérdőíveket, mégpedig 8 nyelven! A kitöltött minták oly lassan szivárogtak vissza, hogy még 1871-ben is az országnak alig a feléből érkeztek be az adatok. Ugyanakkor a hivatalos statisztikai szervezetnek, amely a központban akarta a hátralékos 1866-67. évre rendkívüli munkaerő alkalmazásával az anyagot feldolgoztatni, be kellett látnia, hogy még a hézagos anyag nyilvántartásához sem rendelkezik a szükséges segédeszközökkel, nem is szólva a feldolgozásról.

A csekély eredménnyel járó adatgyűjtés és "a papság részéről több helyt hallatott panaszok, hogy az új minták kitöltése a lelkészek részéről még nagyobb nehézséggel jár, mint hajdan: arra birták a statisztikai hivatalt, hogy a tanácsnál a tudomány igényeinek ugyan megfelelő, de mégis a részletesség rovására készült egyszerűbb mintákat hozzon javaslatba."⁹ A Statisztikai Tanács szakemberekből álló külön bizottságot bizott meg a minták kidolgozásával; ebben a bizottságban az anyakönyvek gyakorlati vezetésével foglalkozó lelkészek is közreműködtek. A bizottság olyan mintát és

⁹ A 3. jegyzetben i.m. 6. oldal.

kitöltési utasítást készített, amelynek rovatai az anyakönyvekből könnyen kitölthetők voltak.

Mielőtt kissé részletesebben foglalkoznánk a népmozgalmi statisztika megteremtésére irányuló e második próbálkozással, vessünk egy pillantást arra, milyen főbb mozzanatai voltak a hivatalos statisztika szervezete fejlődésének a most tárgyalt időszakban és milyen hangsúlyt kapott abban a kialakítandó népesedésszatisztika.

1869 szeptemberében Hágában tartotta ülését a Nemzetközi Statisztikai Kongresszusok intézménye, amely a Nemzetközi Statisztikai Intézet megalakulása előtt a statisztikusok nemzetközi kooperációjának szervezete volt. A fiatal magyar statisztikai szervezet ezen a kongresszuson képviseltette először hivatalos delegációval magát, Keleti Károly és Hunfalvy János személyében. A hágai kongresszus nagy előrelépést jelentett a Nemzetközi Statisztikai Kongresszusok célkitűzése: a nemzetközi összehasonlító statisztika megalapozása felé. A kongresszuson az egész statisztika területét 24 csoportra osztották fel, s az egyes ágazatok nemzetközi statisztikájának összeállításával megbízták a Nemzetközi Statisztikai Kongresszusok intézményében részt vevő országokat, oly módon, hogy valamennyi közreműködő megadja a szükséges adatokat egymásnak. "A mely pillanatban Magyarországnak európai gyűlékezeti színe előtt arányos munkarész jutott az európai statisztika létesítésében¹⁰, azon pillanatban hazánk tényleg el lett fogadva oly önálló államul, melytől mindazt követelhetni, mit más mivelts országok a tudomány és közismeret előmozdítására tesznek. Európai versenyben, mely Magyarországot is versenytársul elfogadja, ennek hátramaradni nem lehet" - írták Keleti és Hunfalvy 1869. november 10-i, a hágai kongresszusról szóló jelentésükben Gorove István földművelés-, ipar- és kereskedelmiügyi miniszternek.¹¹ A nemzeti önérzetre is apellálva sürgették a minisztert a statisztikai hivatal megfelelő alapon való szervezésére, az adatszolgáltatási kötelezettségre, s egyuttal jelezték e tárgyban külön javaslat benyújtását.

Ennek módja az volt, hogy Keleti Károly a Statisztikai Tanács 1869. december 10-i ülésén reformot, nagyobb önállóságot sürgető javaslatot nyújtott be a magyar hivatalos statisztika szervezésére.¹² A szervezendő Központi Statisztikai Hi-

¹⁰ Magyarországot a kongresszus a szőlőművelés nemzetközi statisztikájának összeállításával bizta meg.

¹¹ Jelentés az 1869. évi szeptember havában Hága városában tartott VII. nemzetközi statisztikai kongresszusról. Hivatalos Statisztikai Közlemények, II. évfolyam, V. füzet, Pesten, 1869, 109. oldal.

¹² Emlékirat egyuttal javaslat Magyarország hivatalos statisztikájának szervezése tárgyában. Hivatalos Statisztikai Közlemények, II. évfolyam, V. füzet, Pesten 1869. 112-126. oldal.

vatal által művelendő statisztikáknál Keleti az 1869. évi hágai Nemzetközi Statisztikai Kongresszus említett 24 csoportos felosztását alkalmazta. Ezen belül a Népeség csoportjára megállapította, hogy alapját az 1869. december 31-i, a tudomány akkori igényei szerint tervezett népszámlálás nyújtja, a népesség folyamatos számbavételét pedig a népmozgalmi adatok. "Ez adatok a papság által vezetett anyakönyvekből kerültek 1865-ig. A községi szervezésnél azonban okvetlenül tekintettel lesz a törvényhozás más mivelt országok példájára, melyekben a könyveket a község előljárósága vezeti.¹³ Ettől függ tehát, honnan kerülnének jövőre, bár okvetlenül közigazgatási területek szerint összegyűjtve évenként az adatok. Magától értetik egyéb-iránt, hogy a házakat 1866-tól fogva az eddigi uton kell kitölteni, mit a statisztikai osztály és tanács már 1868-ban megkísértett ugyan, s azóta folyvást sürget, de eredményhez jutni maiglan sem birt."¹⁴

Az elmondottakból, illetve az idézett sorokból kitűnik, hogy Keleti kezdet-től fogva a nemzetközi statisztikai együttműködésbe kívánta beépíteni hivatalát, modern szemlélettel követni akarta a más országokban már sikeresen alkalmazott eljárásokat a népmozgalmi statisztika terén is, ugyanakkor reálisan nézett szembe a tényekkel, s szépítés nélkül közölte a kezdeti kudarcot is a népmozgalmi statisztikai adatgyűjtésben.

Ebbe az időszakba esett a hivatal szervezeti önállósítása, az Országos Magyar Királyi Központi Statisztikai Hivatal megalakítása (1871). Ez természetesen megvetette a további fejlődés alapját, de korántsem mentesítette a Hivatalt az újra meg újra jelentkező pénzügyi gondoktól. És ami nagyon fontos: az önállósult Hivatal még mindig nem rendelkezett olyan törvényes biztosítékkal, amivel érvényt szerezhetett volna az adatok beszolgáltatásának.

Ennek hiánya természetesen továbbra is akadályozta mind a népmozgalmi statisztikai adatgyűjtés szervezeti beindítását, mind pedig, amint azt a későbbiekben látni fogjuk, gátjává vált a korszerű népmozgalmi statisztikának is.

Visszatérve a népmozgalmi statisztika megteremtését célzó második próbálkozásra, nézzük meg egy kissé részletesebben, kik vettek részt a népmozgalmi statisztikai minták kidolgozására felkért bizottságban és milyenek voltak e második változat táblamintái.

¹³ Vagyis a polgári anyakönyvezés eszméje a jövőre nézve csirájában már megjelent Keleti Emlékiratában.

¹⁴ U.o. 116. oldal. - Megjegyzendő, hogy a Népeség csoportjába sorolta a hágai Nemzetközi Statisztikai Kongresszus a közegészségügyet is, amely utóbbihoz tartoztak a halálozások és a halálokok is.

A Statisztikai Tanács 1871. május 12-i ülése tárgyalta meg a népmozgalmi statisztikai adatgyűjtés mintáinak második változatát. Az említett külön bizottság tagjai Keleti Károly, Konek Sándor, Hunfalvy János, Kőrösy József és Barsi József voltak. A bizottság tagjai a minták kidolgozása érdekében igénybe vették a pesti Rókus-kórház és a pesti Ferencváros lelkészeinek közreműködését is. A Tanács állásfoglalása az alábbi volt: "Miótán az anyakönyvek a lelkészek által vezetettek, kikerülhetetlen, hogy az egyházi közegek közreműködése ne legyen igénybe véve ez ügy körül. De kikerülhetetlen az is, hogy valamint a lelkészek munkája egyszerűsítendő a lehetőség szerint, ép úgy óhajtandó, hogy a hivatal általi feldolgozás is megkönnyíttessék. Lehetetlen ugyanis, ha csak a hivatalnak nem összes, s talán nem is elégséges személyzetét akarjuk csupán ez egy munkához igénybe venni, hogy minden egyes egyházi község, minő körülbelül 30 000 van az országban, öt-öt külön mintájával közvetlenül a hivatalban dolgoztassék fel.

E célból készültek s mutattattak be jelen egyszerűbb minták, amelyek ugyan a stat. tanács által elfogadott valamennyi rovatot magukban foglalják, de sokkal könnyebben lévén az egyes lelkészek által kitölthetők, az esperesek által állíttatnának együvé egyházi kerületek szerint, olykép, hogy a népesség mozgalmi a fennálló politikai felosztás szerint, tehát vármegyénként is kimutathatók legyenek.¹⁵

Mielőtt rátérnénk a népmozgalmi statisztikai adatgyűjtés mintái második változatának bemutatására (a mintákat, amelyeket teljes egészükben közölt a Hivatalos Statisztikai Közlemények IV. évfolyama, az első mintához hasonlóan, a kitöltési utasításokkal együtt, közreadjuk a Függelékben (1. 2. szám alatt), szeretnénk a figyelmet felhívni egy igen fontos momentumra. Ez pedig az adatoknak a közigazgatási egységek: a vármegyék szerint tervezett csoportosítására való törekvés. (Ez az első változatnál még nem nyilvánult - nem is nyilvánulhatott - meg, ott csak az egyházi elhatárolások szerepeltek.)

A második változat szerinti egyszerűsített minták ugyan összesen több táblát tartalmaztak az első változatnál, de ezek egyszerűbben kitölthetők voltak az anyakönyv alapján. A válás által megszünt házasságok és az ikerszülések esetében egy arra utaló jegyzet kivételével, hogy volt-e az anyának már korábban többes születe, valamennyi kért adat forrásául kizárólag az anyakönyv szolgált.

A házasságok, születések és halálozások témájának altáblákra bontása által a házasságokra öt, a születésekre három, a halálozásokra hét (összesen tizenöt) valóban igen áttekinthető, egyszerű táblát tartalmazott a minta. A Hivatalos Statisztikai

¹⁵ Hivatalos Statisztikai Közlemények, IV. évfolyam, IV. füzet, Pesten 1872, 39-40. oldal.

tikai Közlemények IV. évfolyama IV. füzetének 41-53. oldalain szereplő táblaminták és utasítások három tábláról szólnak (egy a "házasságügyi esetek", egy-egy a születési-, illetve a halálesetek felvételére). Mivel azonban a három népmozgalmi témára összefoglaló felvételi minták nem készültek, az altáblák véleményünk szerint teljes értékű táblákká "lépnek elő", mert valójában részben a korábbi bonyolult minták bontásáról, egyszerűbbé tételéről van szó, részben viszont a kor követelményeinek inkább megfelelő felvételi minták készültek.

A közigazgatási felosztás elvének érvényesítése érdekében a témáknál fel kellett tüntetni a község nevét, a megyét és a járást, továbbá természetesen a hitfelekezeteket is.

A "házasság ügy" táblái közül az első a házasságkötések idejére vonatkozott (a tárgyévben kötött házasságok száma összesen és havi bontásban); a második a házasságot kötött személyek családi állapotát és egyező, illetve eltérő vallását tüntette fel; a harmadik a házasságot kötött személyek korcsoportos bontását tartalmazta; a negyedik a vegyes vallású házasságkötéseket mutatta ki; az ötödik a feloszlott (megszűnt) házasságokra vonatkozott. A megszűnt házasságokat ez esetben is halál és válás által történt megszűnés szerint kérték. Az első mintától eltérően itt nem kívánták meg annak feltüntetését, hogy válás esetében azt a férj vagy a feleség kezdeményezte-e, viszont a tábla tartalmazta a házasságok mérlegét, azaz az adott évben kötött és megszűnt házasságok számát.

A születések táblái közül az első tábla az élve- és halva szülöttek számát tudakolta, fiu-leány, továbbá törvényes- és nem törvényes bontásban; a második tábla a születéseket havi bontásban kérdezte, ugyancsak fiu-leány születések szerint. A születések harmadik - és rendkívül érdekes - táblája a többes születésekre vonatkozott (mint erről korábban említés történt, az első népmozgalmi statisztikai adatgyűjtési minta jegyzet formájában foglalkozott az ikerszülésekkel). A tábla a kettős, hármas és többes ikerszülések adatainak felvételére szolgált, az ikerszülések variációi szerint, fiu-leány bontásban.

A halálesetek táblái közül az első az összes halálozásokat tartalmazta férfi-nő bontásban, továbbá a gyermek halálozásokat az ötödik életév végéig fiu-leány bontásban, valamint az ötödik életéven túl történt halálozásokat családi állapot szerint és szintén férfi-nő bontásban. Azt mondhatjuk, hogy ez a tábla-minta szolgált a halálozások összefoglaló bemutatására. A második tábla rendeltetése a gyermekhalálozások hónapok szerinti kimutatása volt, fiu-leány bontásban. A gyermekhalálozásoknak még egy táblája volt: (1 napos - 5 éves életkorig), ez egyrészt az összes gyermekhalandóságot tartalmazta, házasságban és házasságon kívül született

gyermekek, továbbá fiú-leány bontásban, valamint magában foglalta az 1 éven alul meghalt gyermekek korcsoportos bontását (ez a bontás kevésbé volt részletes az első népmozgalmi statisztikai minta korcsoportjainál), továbbá az 1 éven túl meghalt gyermekek koréves bontását (ami viszont valamivel részletesebb volt az előző mintáénál). A negyedik halálozási tábla a tárgyévben történt halálozások felvételére szolgáló hónapok szerinti férfi-nő bontásban. Az ötödik tábla hiven tükrözi a halálozások koréves bontására irányuló törekvést (az első mintában 5 éves életkoron túl különböző globális mutatók szerepeltek): a meghaltak összes számát, majd az 1-5 éves koru meghaltak számát, ettől kezdve pedig a minden egyes életévben történt halálozásokat tudakolja egészen a 100 éves korig, illetve azon felül, férfi-nő bontásban. (Sajnos, a halálozások koréves bontását még sokáig nem tudta megvalósítani a Statisztikai Hivatal.) A hatodik tábla a halálokokra vonatkozott. Ez a tábla-minta részben kevésbé részletes, mint az első népmozgalmi statisztikai halálozási adatfelvételi minta volt (a kiemelt betegségeken kívül nem kívánták meg a felismert betegség feltüntetését), részben viszont újítást tartalmazott ahhoz képest. A "nehéz szülés" mint halálok kiemelésre került ebben a mintában és az anyán kívül kérték a szülés folytán meghalt gyermek feltüntetését is. A tábla-minta férfi-nő bontásban tartalmazta a meghaltak összes számát, ezen belül a betegség folytán és a szerencsétlenség folytán meghaltak összes számát. A szerencsétlenség okozta halálozás ebben a mintában részletesebbé vált az előző mintához képest, mert a szerencsétlenség, mint haláloki gyűjtőfogalom bontásra került. A hetedik halálozási tábla viszont, amely az erőszak okozta halálozások kimutatására szolgált, jóval kevesebb ismérvet tartalmazott, mint az első minta hasonló táblája. Elhagyták az erőszak folytán meghaltak személyére (pl. családi állapot, vallás) vonatkozó adatokat, valamint más, a statisztika körén talán túlnyuló mutatókat is, viszont a minta tartalmazta az erőszak folytán meghaltak összes számát és az első mintához hasonlóan - csak kis változtatással - az erőszakos halál módjának fő csoportjait (emberölés, gyilkosság, öngyilkosság, bírói elítélés).

A Statisztikai Tanács határozata alapján a Statisztikai Hivatal vezetője felkérte a vallás- és közoktatásügyi minisztert, szólítsa fel valamennyi egyházi hatóságot e mintáknak az 1868-1870. évekre a lelkészek által történő kitöltésére, püspöki megyék szerinti összeállítására és a Statisztikai Hivatalba való beküldésére.

A miniszter 1871. november 21-i 26 309. számú leiratában elismerte ugyan az ügy nagy fontosságát, de annak az aggodalmának adott kifejezést, hogy "a kívánt körrendelet nem fog célhoz vezetni, mivel lehetnek esetek, hogy az egyházi hatóságok az ebbeli felhívásnak legjobb akarat és szolgálatkészség mellett sem felelhetnek meg"¹⁶

¹⁶ Hivatalos Statisztikai Közlemények, V. évfolyam, IV. füzet, 58. oldal.

s azt ajánlotta, hogy a Hivatal kérje be az anyakönyvek másodpéldányait a törvényhatóságoktól és azokból a központban állítsák össze a népmozgalmi adatokat. Ez a megoldás semmiképpen sem volt elfogadható: egyrészt a lelkészek nem szolgáltatták be rendszeresen az anyakönyvi másodpéldányokat a törvényhatóságoknak, tehát az anyag hiányos lett volna, másrészt a feldolgozás - a körülbelül három millióra tehető számtétel feldolgozási munkái ebben az egyetlen témában olyan munkaerő létszámot igényeltek volna, amivel nemcsak a magyar Statisztikai Hivatal, de a korszak más statisztikai hivatalai sem rendelkeztek.¹⁷

Ily módon kudarcot vallott a népmozgalmi statisztikai adatgyűjtésre irányuló második próbálkozás is.

A Statisztikai Tanács 1872. január 19-i ülésén Keleti Károly ismertette a vallás- és közoktatásügyi miniszter említett válaszát a Hivatalnak a népmozgalmi adatgyűjtésre vonatkozó felterjesztésére. A miniszteri leiratot élénk vita követte a Tanács ülésén, amely olyan határozattal zárult, hogy a válaszba a Tanács "bele nem nyughatik"¹⁸, s amely megszabta a teendőket a népmozgalmi statisztikai adatok biztosítása érdekében. E szerint a vallás- és közoktatásügyi miniszter feladata csak arra szorítkozik, hogy a lelkészektől biztosítsa a nyersanyag beszolgáltatását. A többi munka elvégzése: a községek adatainak járásonkénti, valamint a járási adatok vármegyék szerinti összesítése a belügyminiszter illetékességi körében a törvényhatóságok feladata, a feldolgozás és publikálás a Statisztikai Hivatal feladata a földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi miniszter hatáskörében. A Tanács határozata tehát - konkrét munkamegosztás alapján - három minisztérium illetékességi körébe helyezte a népmozgalmi statisztika megvalósítását. Egyben azt is kimondta, hogy az elmúlt öt éves időszak (1866-1870) adatainak biztosítására a lehető legegyszerűbb mintát kell kidolgozni. Ez természetesen kényszerű szükségmegoldás volt, de a Tanács csak így látta megoldhatónak a népmozgalmi statisztikában tátongó hézag pótlását. (A gyakorlat - mint látni fogjuk - igazolta a Tanács álláspontját.) A Tanács tisztában volt azzal, hogy a javaslatba hozott igen egyszerű minta a tudományos igényeket ugyan messzemenően nem elégíti ki, de azt remélte, hogy már az 1871. évtől kezdve sikerülni fog a népmozgalmi adatgyűjtést részletesebb minták alapján végezni. (Ahogyan majd a későbbiekben látni fogjuk, ez nem a 70-es évek első felében, hanem csak a második felében történt meg.)

A Statisztikai Tanács említett ülésén bizottságot nevezett ki a népmozgalmi statisztikai adatok beszerzése módjának és az 1866-1870-es időszak népmozgalmi ada-

¹⁷ Hivatalos Statisztikai Közlemények, V. évfolyam, IV. füzet, 60. oldal alapján.

¹⁸ U.o. 42. oldal.

tainak gyűjtésére megállapítandó, a legegyszerűbb rovatokra szorítkozó adatgyűjtési minta kidolgozására. A bizottság tagjaivá Havas Sándort, Konek Sándort, Hunfalvy Jánost és Keleti Károlyt választották.

A Bizottság nem késlekedett: 1872. január 24-i kelttel Keleti Károly által tervezett felterjesztés készült a földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi miniszternek. A felterjesztés foglalkozott a Magyarországra vonatkozó népmozgalmi adatgyűjtés multjával és jelenével, részletesen tárgyalta az adatgyűjtésben mutatkozott problémákat és kudarckokat, s felkérte a minisztert, hogy a belügy- és vallás- és közoktatásügyi miniszterrel együtt "vegye kézbe az ügyet" és "kellő eréllyel pártolja" azt. A felterjesztés körvonalazta a jövőre tervezett eljárást az adatgyűjtésben, s tartalmazta az 1866-1870. évekre kibocsátott igen egyszerű népmozgalmi statisztikai adatgyűjtési mintát. Az érvek között, amelyeket a Statisztikai Tanács felterjesztése felsorakoztatott a népmozgalmi statisztikai adatgyűjtés fontosságának alátámasztására, egyaránt szerepeltek olyanok, amelyek a felelős magyar kormány tekintélyére apelláltak és olyanok, amelyek a nemzetközi statisztikai együttműködésben gyökereztek: "A statisztikai tanács meggyőződése... hogy a helyzet ilyen nem maradhat, hogy Magyarország legfőbb statisztikai közege nem vállalhatja el, hogy pirulva vonuljon félre, ha a külföld számon kéri tőle Magyarország népességének évenkénti változásait, mire, miután a tudomány eredményei mai napság közösek a nemzetek között a külföldnek joga van" - írta a felterjesztés.¹⁹

A népmozgalom legalapvetőbb adatainak igen egyszerű mintája - amelyet tartalmaz a Hivatalos Statisztikai Közlemények V. évfolyamának IV. füzeté, és amit a két első változathoz hasonlóan közzéteszünk a Függelékben (1. 3. szám alatt) - egyetlen táblából áll. Ez a tábla a házasságkötések, születések és halálozások számának beírására szolgált és a község anya- és fiókegyházának megnevezésén, valamint a jegyzetrovaton kívül mindössze a következő mutatókat foglalta magában: házasságkötések összesen, ebből vegyes vallású; születések összesen, ebből fiu-leány, valamint ezen belül a házasságon kívül született fiuk és leányok száma; az összes halálozás férfi-nő bontásban, ezen belül az 5 éves korig meghalt gyermekek száma fiu-leány bontásban. Az adatokat az 1866-1870. évekre kérték úgy, hogy évenként külön táblát kellett összeállítani. A lapokon fel kellett tüntetni a vallást, a megyét és a szolgabírói járást. A közigazgatási terület szerinti összeállítás céljából valamennyi kimutatást be kellett küldeni az illetékes törvényhatóságnak, a megyéktől pedig azt kérte a Statisztikai Hivatal, hogy mihelyt megtörtént egy-egy év anyagának megyék szerinti összeállítása, küldjék azt be rögtön a Statisztikai Hivatalnak. A tábla kitöltéséhez igen rövid utasítás készült, külön utasítás szabályozta a törvényhatóságok teendőit

¹⁹ Hivatalos Statisztikai Közlemények, V. évfolyam, IV. füzet, 60. oldal.

a népmozgalmi statisztikai adatgyűjtésben. Összeállításunkban a rövid utasítás szerepel, tekintettel arra, hogy a statisztikai forrásmunka ezt tartalmazta.

Ez a - sorrendben immár harmadik - próbálkozás végre sikerrel járt: hézagokkal ugyan, de beérkeztek az adatok, így azt mondhatjuk, hogy 1872-ben - ha kezdetleges formában is - kezdetét vehette a magyar népmozgalmi statisztikai adatgyűjtés.

Az adatgyűjtés folyamatosságának biztosítására, az 1871, 1872. és 1873. évi adatok begyűjtésére azonban a Hivatalnak - saját felszólítása mellett - igénybe kellett vennie a belügyminiszter közreműködését is, aki 1874. január 22-i 2468. számú rendeletével valamennyi törvényhatóságot felkérte, intézkedjék a népmozgalmi adatgyűjtés és az adatoknak az Országos Statisztikai Hivatalhoz történő beküldése érdekében.

IV. ADATKÖZLÉSEK A NÉPMOZGALMI STATISZTIKAI ADATGYŰJTÉS ELSŐ SZAKASZÁBAN (1872-1875)

A Statisztikai Hivatal csak fennállásának ötödik évében jutott el rendszeres statisztikai évkönyv kiadásához.

A Magyar Statisztikai Évkönyv első, 1872 végén publikált kötetében a népmozgalomra a korábbi, osztrák minta szerint történt adatgyűjtés 1865. évi - azaz a korábbi adatgyűjtés utolsó évi - eredményei szerepeltek, az Osztrák Statisztikai Évkönyvben történt közlés alapján, csupán némi változtatással a táblák sorrendjén. A népesség számát az 1869. évi népszámlálás adatai szerint közölte az évkönyv, a népsűrűséget osztrák négyzetmérföld alapján számították (mindezt területi bontásban). A népsűrűséget jól áttekinthető térképen is ábrázolták, a fehér és piros szín, illetve "sraffozás" alkalmazásával. Az általános népességi részt a városok és 10 000 lakoson felüli községek felsorolása egészítette ki a megfelelő népességszámok feltüntetésével. A kötet előszavában Keleti Károly már az 1866-1870 közötti ürt betöltésére folyamatosan levő népmozgalmi adatszolgáltatásról szólhatott.

A Statisztikai Évkönyv 1874-ben megjelent második kötetének előszavában Keleti Károly beszámolt a már évek óta sürgetett, a Statisztikai Hivatal működéséhez elengedhetetlenül szükséges, az adatszolgáltatási kötelezettséget kimondó jogszabály; a statisztikai törvény létrejöttéről (1874. évi XXV. törvénycikk). Ugyanott örömmel tudósít arról, hogy az évkönyv népességi részében sikerült végre kitölteni az 1866-70-es időszakra fennállott ürt. E kötetben történt meg az első hivatalos népmozgalmi adatok közlése. Az anyag - a Statisztikai Hivatalon kívül eső okokból - nem volt teljes, jó néhány járásból hézagos adatok érkeztek és némely felekezeti kimutatásai is hiányosak voltak. Ennek ellenére mégis ezt tekinthetjük a hivatalos magyar népmozgalmi statisztika kiindulási pontjának.

Mint az előző részben említettük, az 1866-1870. ötéves időszakra az igen egyszerű minta szerint történt az adatgyűjtés. A valóban rendkívül egyszerű mintát, amely a házasságkötéseket, születéseket és halálozásokat csak a legalapvetőbb mutatók szerint tartalmazta, olyan mesteri módon sikerült feldolgoznia a hivatalnak, hogy a rendkívül egyszerű mutatókból közel husz népmozgalmi statisztikai tábla készülhetett. Tekintettel arra, hogy ez volt a hivatalos magyar statisztika első, megalapozó népmozgalmi adatközlése, a következőkben kissé részletesebben is bemutatjuk ezeket a táblákat. (A Függelékben szemelvényeket közlünk az adatközlésekből

A népmozgalmi rész első, összefoglaló táblája a házasságkötések, születések és halálozások összes számát tartalmazta az 1866-1870. időszakra, vallásfelekezetek szerint, a házasságkötéseknél a vegyes felekezetű házasságok feltüntetésével, a születéseknél fiú-leány, a halálozásoknál férfi-nő bontásban. Az összefoglaló táblát követte a három alapvető népmozgalmi mutató (házasság, születés, halál) "kibontása". Ezek sorában csak a házasságok vallásfelekezetek szerint volt az, ami az összefoglaló népmozgalmi tábla vonatkozó részének ismétlése volt, a többi mutatót sikerült más szempontból is feldolgozni. A házasságkötésekkel még két másik tábla foglalkozott. Ezek közül az egyik Házasságkötések törvényhatóságokként címmel megyei, illetve megyeszékhelyi bontásban tartalmazta a házasságokat, a másik az egyvallásúak és a vegyesvallásúak házasságkötéseinek részarányát mutatta be a megkötött házasságokból, felekezetek szerint. A születésekkel négy tábla foglalkozott. Ezek közül az első az összes és ezen belül a törvénytelen születéseket tartalmazta felekezetek szerint, a második törvényhatóságok szerint mutatta ki - fiú-leány bontásban - a születések számát, a harmadik vallásfelekezet szerint - ugyancsak fiú-leány bontásban - ábrázolta a születéseket, a törvénytelen születések fiú-leány bontású kiemelésével, végül a negyedik születési tábla ugyancsak felekezetek szerint a fiúk és leányok, a törvényes és törvénytelen gyermekek százalékos részarányát mutatja a születéseken belül. A halálozásokkal szintén négy tábla foglalkozott. Ezen belül egy tábla az összes halálozást és ebből az 5. életév végéig történt gyermekhalálozást tartalmazta vallásfelekezetek szerint, ezt követte ennek a táblának a nemek szerinti bontása, majd következtek - férfi-nő bontásban - a halálozások törvényhatóságok szerint, végül egy kombinált tábla. Ez utóbbi szintén vallásfelekezetek szerint azt mutatta be, hogy 1000 meghalt közül milyen volt a férfi és női, gyermekhalálozásoknál a fiú és leány halottak aránya, valamint, hogy ugyanebben a férfi-nő, fiú-leány bontásban milyen volt a halottak százalékos megoszlása vallásfelekezetek szerint.

Ezeken a népmozgalmi statisztikai táblákon kívül még hat, valóban igen ötletes népmozgalmi statisztikai feldolgozás is készült és került publikálásra az évkönyvben. Ezek közül az első az 1870. évi népmozgalmi eredményeknek az 1869. évi népszámlálás népességszáma alapján számított arányszámait közli területi bontásban.²⁰ A kor szokásának megfelelően ezek "fordított" arányszámok voltak: egy házasság, egy születés, egy halálozás jut ... lélekre. Három tábla ugyancsak az 1870. évi

²⁰ Amint erre a tábla jegyzetei utalnak, két megyét - Bihar és Zemplén megyét - hiányos adataik miatt számításán kívül kellett hagyni.

népmozgalmi eredményekből számított arányszámokat és megoszlási viszonyszámokat közli területi (megyei és városi) bontásban, majd ugyanezeket a mutatókat a szabad királyi városok nélküli megyei népességre, illetve a szabad királyi városok népességére számítva. (Ezek sorában a házassági, születési és halálozási arányszámokon kívül szerepelt többek között az 1-5 éves korban történt gyermekhalandóság részaránya az összes halandóságban, valamint a 100 halálesetre jutó születések száma.) Ezt követi a születési többlet kétféle szempontból: vallásfelekezetek szerint és törvényhatóságokként való feldolgozása.

Ez a kötet is tartalmazza a népesség területi bontását az 1869. évi népszámlálás népességszámának megfelelően, valamint a népsűrűséget (szintén területi bontásban) és a városok és a 10 000 lakoson felüli községek népességszámát, elmaradt viszont a grafikus ábrázolás. Az 1869. évi népszámlálás adatai alapján a kötet a települések nagysága szerinti csoportosításban közölte a magyar korona országaiban a lakóhelyek, a népesség és a házak számát, továbbá az 50 000 lakosnál többet számláló - szám szerint mindössze három - város (Budapest, Szeged és Szabadka) népességszámát és a házak számát ezekben a városokban.

Az évkönyv közegészségügyi részében adatok találhatóak az 1873. évi magyarországi járványokról. Ezen belül - szomorú aktualitása miatt - igen részletes adatközlés szerepelt az 1872-73. évi kolerajárványról.

Azt hiszem, túlzás nélkül állíthatjuk, hogy bár az adatok kezdetlegesek és hiányosak voltak, ami a feldolgozást, a szakértelmet illeti, a hivatalos magyar statisztika kitűnően debütált a népmozgalmi statisztika terén is.

1875-ben jelent meg a Statisztikai Évkönyv harmadik évfolyamának első része. Az ebben közölt népmozgalmi adatok az előző közlés folytatásaként az 1871-73. évekre vonatkoztak. Hatalmas munkát jelenthetett a Statisztikai Hivatalnak egy év alatt - még az igen egyszerű minták alapján is - biztosítani a három évet felölelő népmozgalmi adatgyűjtést és feldolgozást!

E második népmozgalmi statisztikai adatközlés szerkezetében hasonló volt az első közléshez. A táblákban itt-ott található némi változtatás, ezek azonban nem lényegesek. Lényeges eltérés található viszont az évkönyv népmozgalmi részének "mondanivalójában": a születések és halálozások mérlegében. A korábbi adatközlés még születési többletről szólt, ezt a népmozgalom eltérő alakulása miatt az Évkönyv III. kötetében felváltotta a születési és halálozási különbözet táblája, melynek országos adatai az 1871-73 közötti 3 év alatt a népesség 268 548 fővel való fogyását mutatták ki; 1866-70 között a népesség szaporodása 492 533 fő volt. (Ebben nyilvánvalóan közrejátszottak az 1872-73. évi kolerajárvány - akkori számítások szerint -

csaknem 200 ezret kitevő halálozásai is.) A népességi adatközlés bővült a népesség szaporodását és fogyását (1870-73 között, az előző évihez viszonyítva) kimutató táblával. A fogyást a számok dőlt betűs szedése különböztette meg (ez nem a legszerecsésebb megkülönböztetés volt). Kitűnő áttekintést nyújtott viszont az 1869. évi népességszámnak a születések és halálozások különbözete alapján történt továbbvezetése az 1870-1873. évek végére, területi bontásban. E szerint a népesség 1870-ben 124 607 fővel, 1871-ben 55 798 fővel szaporodott, 1872-ben viszont 17 083 fővel, 1873-ban pedig 307 263 fővel fogyott az előző évhez képest.

A Statisztikai Évkönyv negyedik évfolyamától kezdve a Hivatal már átállhatott az évkönyvekben szokásos egyöntetű éves adatok közlésére. Így az évkönyv negyedik évfolyama az 1874. évi, ötödik évfolyama az 1875. évi népmozgalmi adatokat publikálta. A népmozgalmi adatközlések hasonlóak voltak a korábban ismerttetett adatközlésekhez, alapjukul ugyancsak az igen egyszerű adatgyűjtési felvételi minták szolgáltak. A beszámolási időszak és az évkönyv megjelenése közötti intervallum meglehetősen hosszú volt: az 1874. évi adatokat tartalmazó Statisztikai Évkönyv 1877-ben, az 1875. éveket magában foglaló kötet 1878-ban jelent meg.

V. A KORSZERÜBB NÉPMOZGALMI STATISZTIKAI ADATGYŰJTÉS MEGINDULÁSA (1876-1877)

A korábban tárgyalt, igen egyszerű minta alapján végzett népmozgalmi statisztikai adatgyűjtés utolsó éve 1875 volt.

Sok problémával megbirkózva (a Hivatal költségvetésének megnyirbálása, a Nemzetközi Statisztikai Kongresszus 1876. évi budapesti ülésének óriási feladatot jelentő sikeres megrendezése), a Statisztikai Hivatal ismét nagy lendülettel fordult a népmozgalmi statisztika fejlesztése felé. Sikerült új, korszerűbb adatfelvételi mintákat kidolgozni és elfogadtatni, amelyek alapján 1877-ben megindulhatott az adatgyűjtés a megelőző 1876. évi népmozgalmi események számbavételére. Az adatok ellenőrzésére részben a népszámlálás, részben pedig az addig már két ízben kiadott helységnévtár szolgált. Az új minták szerint történt adatgyűjtést a Statisztikai Tanács javaslata alapján a földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi miniszter rendelte el 1877. május 28-i 350. elnöki számú rendeletével. Az adatbázis változatlanul az egyházi anyakönyv, az adatgyűjtés módszere ugyancsak változatlanul a lajstromos módszer volt.

Az 1877-ben elrendelt népmozgalmi adatgyűjtés (amely sorrendben a negyedik, s egyben a második realizált változata volt a Statisztikai Hivatal népmozgalmi statisztikájának) kilenc tábla-mintát foglalt magában. Ezek közül öt tábla a házassági adatok, három a születések, egy a halálozások adatainak gyűjtésére szolgált. A kilenc tábla-mintát és azok kitöltési utasításait a Hivatalos Statisztikai Közlemények 1878. évi 2. számában történt közlés alapján közzéteesszük a Függelékben (l. 4.szám alatt).

A tábla-minták a halálozások kivételével a második, kudarcra ítélt próbálkozás mintáihoz hasonlóak voltak, így a mintáknak az alábbiakban történő bemutatása során igyekszünk kerülni az ismétléseket és inkább az eltérésre, s a fejlődésre kívánjuk felhívni a figyelmet.²¹ A halálozási statisztika tábla-mintájának tárgyalásá-

²¹ Az 1866-1875. évek népmozgalmi statisztikai adatgyűjtésénél alkalmazott igen egyszerű mintához való hasonlítás azért nem látszott célszerűnek, mert az alig néhány alapvető rovatot tartalmazó mintával való szembeállítás az 1876. évtől alkalmazott adatgyűjtési minták rovatainak olyan részletezését kívánná meg, amit a népmozgalmi statisztikai adatgyűjtés második próbálkozásának bemutatása során már megtettünk.

nál ki fogunk térni azokra az okokra, amik miatt a halálozási tábla viszonylag egyszerű maradt.

Az öt házassági tábla-minta a következő volt: A házasságok kötésének ideje (hónapja); A házasságot kötött személyek családi állapota és vallása; Vegyes vallású házasságok; A házasságot kötött személyek korcsoportok szerint; Feloszlott (megszűnt) házasságok.

Sorjában haladva, a házasságkötés időpontját változatlanul a tárgyévra és havi bontásban gyűjtötték, lényeges eltéréseket mutat viszont a házasságot kötött személyek családi állapota és vallása táblájának egy része. A kötött házasságok családi állapot szerinti kombinációi bővültek az elvált személyek kategóriáival és a tábla bővült bizonyos rokonsági kapcsolatban állók között kötött házasságok részletezésével (sógor sógornővel, nagybácsi unokahuggal, nagynéni unokaöccsel kötött házasságai). A vegyes házasságok táblája a római katolikus, illetve görög katolikus vallású személyek különválasztásából adódó kombinációkkal bővült. A házasságok korcsoportos bontásában nem történt változás, hasonlóképpen változatlan maradt a megszűnt házasságok tábla-mintája is.

A születések tábla-mintái a következők voltak: Élve és halva születések; Születések hónapok szerint; Többes születések. Ebben a részben az volt az egyetlen eltérés - és egyben igen figyelemre méltó fejlődés -, hogy a halva születettek közül kérték a koraszülöttek kiemelését, a házasságból és a házasságon kívül született halvaszülöttek és ezen belül fiú-leány bontásban.

A halálozások felvételére szolgáló egyetlen tábla-minta a meghaltak családi állapotának feltüntetésén kívül gyakorlatilag alig tartalmazott többet, mint az első népmozgalmi statisztikai adatgyűjtés egyetlen tábla-mintájának halálozási része, kivéve a házasságon kívül született gyermekek halandóságának kiemelését s egyben - ugyanezzel az eltéréssel - megfelelt a korábban alkalmazott viszonyítási alapunk összefoglaló halálozási tábla-mintájának is. A korcsoportos bontás - ahhoz hasonlóan - itt is csupán az öt éves kor betöltésén aluli gyermekhalandóság és az öt éven túli halandóság elhatárolását szolgálta. A halálozási tábla-minta azért maradt ilyen nem kielégítő és csupán a legalapvetőbb mutatószámokra szorítkozó, mert az 1876. évi XIV., a közegészségügy rendezéséről szóló törvénycikk kötelezte a halottkémekeket és a közegészségügyi hatóságokat megfelelő halálozási statisztika összeállítására hivatalos jelentéseikben. Miután az illetékes belügyminisztérium késznek mutatkozott az ott összegyűlő anyagot a Statisztikai Hivatal rendelkezésére bocsátani, a Hivatal nem kívánta a részletesebb statisztikai adatszolgáltatás által amugyis erősen igénybevett lelkészeket nagyobb halálozási statisztikai adatigénnyel is terhelni.

- Mint Bokor Gusztáv beszámolt róla a magyar hivatalos statisztika fejlődéséről írott könyvében, bár a belügyminiszteri közegészségügyi jelentések részletesebb korcsoportos bontást hoztak a halálozásokra, a jelentések későn jelentek meg és nem foglalták magukban az összes halálozást. A Közgazdasági és Statisztikai Évkönyvekben kísérletek történtek a százalékos aránynak a népmozgalmi eredményekre való kivetítésére.²² E hiányosság ellenére a halálozási statisztikai adatgyűjtés meglehetősen hosszú ideig változatlan maradt és csak kevéssel a polgári anyakönyvezés bevezetése előtt sikerült nagyobb - de még korántsem kielégítő - korcsoportos bontást elérni a halálozások tekintetében.

A Statisztikai Hivatalnak - még az 1874. évi statisztikai törvény által elrendelt adatszolgáltatási kötelezettség biztonságos támasza ellenére is - nagy nehézségekkel kellett megbirkóznia a népmozgalmi statisztikai adatok begyűjtésében és feldolgozásában.

Az adatfelvételi mintákat 15 730 példányban küldték szét a törvényhatóságok útján az egyházak lelkészeinek (5630 példányt magyar, 3630-at német, 710-et szlovák, 730 példányt rutén, 170-et horvát, 320-at szerb, 4540 példányt román nyelven).

Az anyakönyvvezető lelkészek a szolgabírói vagy polgármesteri hivatalokhoz, ezek pedig a törvényhatóságokhoz terjesztették fel a minták szerint kitöltött népmozgalmi táblákat. A törvényhatóságoknál az 1874. évi statisztikai törvény alapján felállított statisztikai bizottságoknak kellett volna az adatokat felülvizsgálni, ez azonban a legtöbb esetben elmaradt annál az egyszerű oknál fogva, hogy a bizottságot nem lehetett összehozni.²³ Az adatok ezután a törvényhatóságok útján kerültek - már területi összeállításban - a Statisztikai Hivatalba.

Az adatgyűjtés 1877. július 31-én indult meg és az 1876. évi adatok beküldési határideje 1877 október vége volt. E kiváncsnak - amit el kell ismernünk, igen szoros határidőt jelentett - csak igen kevés törvényhatóság felelt (feleltett?) meg, s egyes megyék a Hivatal ismételt sürgetésére is csak 1878 közepe táján teljesítették az adatszolgáltatást; az utolsó megyei anyag csak 1878 augusztusában érkezett be a központba.

A beérkezett anyagot a Statisztikai Hivatal felülvizsgálta, s hosszadalmas levelezéssel bekérte a helyreigazításokat és pótlásokat az adatszolgáltatóktól. Az utolsó, még felhasználható adat csak 1878 november végén érkezett be a Hivatalba,

²² Bokor Gusztáv: A magyar hivatalos statisztika fejlődése és szervezete, Budapest, 1896, 182. oldal.

²³ U.o. 183. oldal.

ennek ellenére 1878 december elején "az egész anyag a statisztikai hivatalban lezárva készen állott" - állapította meg igen tárgyyszerűen a Keleti Károly szerkesztésében megjelent "Magyarország népesedési mozgalmá 1876-ban összehasonlítva a megelőző évtizeddel"²⁴ című kitűnő elemző munka, szerényen hallgatva azokról az óriási erőfeszítésekről, amelyek e nem mindennapi teljesítmény mögött álltak.

Az 1877. évi adatgyűjtéssel indult meg Magyarországon az a hivatalos népmozgalmi statisztika, amit mai népmozgalmi statisztikánk bázisának tekintünk. Idősoraink - természetesen a területi változások kiküszöbölésével - az 1876. évi adatokig nyulnak vissza.

Az előzőekben idézett kiváló összeállítás rövid áttekintést közöl a magyar népmozgalmi adatgyűjtés viszontagságos történetéről, tartalmazza az adatgyűjtésnek az 1866-1870. évekre vonatkozó és 1877. évi mintáit, beszámol az adatgyűjtés nehézségeiről, s Magyarország területének bizonyos új földrajzi és részben etnikai szempontok szerinti felosztásában adatokat közöl az ország területének és népességének megoszlásáról, megyei bontásban. A munka nagyobbik része azonban a népmozgalmi események alakulásának elemzését nyújtja, ahol az adatok megengedik, az 1866-1876-os időszak bemutatásával. Az elemzés alapossága, ötletessége, sokoldalúsága ma is tanulságul szolgálhat a statisztikai elemző munkához. Sajnos, a halálozási statisztika hiányosságai miatt - mint arra az elemzés vonatkozó része is rámutat - nem kerülhetett sor a halálozások olyan tárgyalására, amelyek a magas halálozási arányszám (1876-ban 35 ezrelék), illetve a rendkívül magas gyermekhalandóság (5 éven aluli halálozások) (1876-ban az összes halálozásoknak több mint a fele - 50,55 százalék) leszorításának irányába hathattak volna. A népességszámra vonatkozó országos adatok szerint az 1872-73. évi kolerajárvány okozta népességfogyás után 1875-ben és 1876-ban a népesség szaporodása már ismét magas volt, mely utóbbi arány megfelelt az 1869. év kiemelkedően magas népszaporulatának.

A korszerűbb minták alapján gyűjtött 1876. évi részletes népmozgalmi adatok a Magyar Statisztikai Évkönyv 1879-ben publikált hatodik évfolyamában jelentek meg (az adatközlésből a Függelékben 2.2 alatt szemelvényeket közlünk). Az adatokat - némely célszerű összevonással - a minták szerint közölték, megyei bontásban, a szabad királyi, illetve törvényhatósági jogú városok kiemelésével. Amint erről korábban említés történt, először gyűjtöttek hivatalos adatokat Magyarországon a halvaszülöttekre, sőt ezen belül a koraszülöttekre, de a Keleti szerkesztésében megjelent

²⁴ Hivatalos Statisztikai Közlemények, Budapest 1878, 2. füzet, 17. oldal.

fent tárgyalt elemző munka a halvaszülöttek adatait - a halálozási tábla kitöltésére megadott utasításban közölt definíció ellenére - éppen a halvaszülöttség megállapításában mutatkozó eltérések miatt erős kétkedéssel fogadta. A koraszülöttek arányát a halvaszülöttek között - a még nagyobb problémát jelentő helyes fogalmi elhatárolás miatt - Keleti még nagyobb és nagyon is megindokolható kétkedéssel fogadta. Elfogadva a Keleti által felhozott érveket és annak ismeretében, hogy egy jó évszázaddal később - a korszerű nemzetközi szabványok ellenére - sem könnyű a nemzetközi gyakorlatban sok esetben a megfelelő kategóriába sorolás, mégis azt mondhatjuk, hogy a magyar népmozgalmi statisztikának ez a próbálkozása - megbízható adatok hiányában is - elismerésre méltó kezdő lépésnek tekinthető a halvaszülöttek - koraszülöttek magyar statisztikájának megteremtésében.

A halálozási statisztika sajnálatos, egyáltalán nem megfelelő korcsoportjából (meghalt gyermekek az ötödik életév végéig - meghalt személyek az ötödik éven felül) adódik az a furcsa statisztika, amely azt mutatja ki, hogy az ötödik életéven felül meghaltak közül mennyi a nem házasok, a házasok és özvegyek száma.

Mint említettük, a halálozási statisztika fogyatékoságával Keleti nagyon tisztában volt, de azt várta, hogy a Hivatal részletes halálozási statisztikai adatgyűjtését a "közegészségügyi jelentések" pótolni fogják. Sajnos, ez sem a teljesség, sem az adatgyűjtés rendszeressége tekintetében nem történt meg, s így a halálozási statisztika még jó ideig népmozgalmi statisztikánk gyenge pontja maradt.

Bár összeállításunkban - természetesen - a központi statisztikai szolgálat népmozgalmi statisztikájának fejlődésével foglalkozunk, éppen az országos halálozási statisztika nem kielégítő fejlettségénél meg kell jegyeznünk, hogy Budapest Főváros Statisztikai Hivatalának - Kőrösy ezirányú kutatásainak köszönhetően - sikerült jobb halálozási statisztikát kimunkálnia és művelnie, olyan statisztikát, ami lehetővé tette bizonyos összefüggések feltárását is.

VI. A NÉPMOZGALMI STATISZTIKA KEZDETI STABIL KORSZAKA (1878-1894)

A korszerűbb népmozgalmi statisztikai adatgyűjtés 1877-ben történt bevezetése után a népmozgalmi statisztikának meglehetősen hosszú – közel 20 évet felölelő – stabil korszaka következett. Tekintettel arra, hogy ezalatt a viszonylag hosszú idő alatt a népmozgalmi statisztikai adatgyűjtésben mindössze egy ízben, 1891-ben történt változás az is csupán a halálozási statisztikát érintette, célszerűbbnek látszott az egész időszakot tagolás nélkül, egyben tárgyalni.

A polgári anyakönyvezés 1894-ben történt elrendeléséig a magyar hivatalos népmozgalmi statisztikai adatgyűjtés az előző részben ismertetett és a Függelékben közölt minták szerint folyt. Ez alól egyetlen kivétel a halálozási statisztika korcsoportos bontása volt, ahol a korábbi két csoportos bontás (5 éven alul, illetve 5 éven felüli korban elhaltak) helyébe már jóval többet kifejező, 16 korcsoportos tagolású bontás lépett. A minden korcsoportot felölelő koréves bontást sajnos még nem tudták bevezetni, azonban a gyermekhalandóság tekintetében sikerült azt megvalósítani. A további korcsoportok a következők voltak: 6-10, 11-15, 16-20, 21-25, 26-30, 31-35, 36-40, 41-45, 46-50, majd az ötéves korcsoportokat az 51-60 éves korban meghaltak 10 éves korcsoportja követte, végül pedig a 60 éven felül meghaltak tág kategóriája. A halálozási statisztika új 16 korcsoportos bontását első ízben az 1890. évi adatok felvételére alkalmazták. Feltevésünk szerint a részletesebb korcsoportokra vonatkozó halálozási statisztikát belső utasítás vagy körrendelet szabályozhatta, a korabeli forrásokban erre vonatkozó új adatgyűjtési mintát nem találtunk.

Egyébként – a halálozási statisztika más mutatói tekintetében is – a népmozgalmi adatgyűjtés változatlan maradt az 1895. október 1-vel életbe lépő új adatgyűjtésig.

A stabilitást tükrözték a Statisztikai Évkönyvben történt népmozgalmi statisztikai adatközlések is. Az adatgyűjtések szerkezetében viszonylag kevés változás történt, de ez korántsem jelentette azt, hogy ne történt volna fejlődés az adatfeldolgozásban és a közlésekben.

Az e fejezetben tárgyalt időszakra 14 régi szerkezetű statisztikai évkönyv, majd a statisztikai évkönyvek szerkezetében és tartalmában 1893-ban végrehajtott

reform után 3 új kiadású évkönyv jutott. Anélkül, hogy részletesebben belemennénk ezek ismertetésébe - amit már az adatközlések viszonylagos stabilitása sem indokol - csak néhány jelentősebb, illetve érdekesebb változásra szeretnénk felhívni a figyelmet. Ilyen például a területi bontás, az országos népmozgalmi mutatószámok visszatekintő adatainak, a megoszlási arányszámoknak alkalmazása, végül pedig a modern népmozgalmi arányszámokra (1000 lakosra jutó házasságkötés, születés, halálozás) való áttérés a korábbi "fordított" arányszámok (egy házasság, egy születés ... lélekre) helyett. Érdekes módon az 1000 lakosra jutó halálozások számítását és közlését hamarabb vezették be, mint a másik két mutatóét.

Az 1893. évvel a Statisztikai Évkönyveknek új sorozata indult. Az új sorozat első kötetében (melyből a Függelékben 2.3) alatt szemelvényeket közlünk) történt meg először a részletesebb - korábban tételesen felsorolt - korcsoportos bontású halálozási statisztika adatainak közlése. Az új sorozat érdekessége volt, hogy az adatközlések nemcsak a Statisztikai Hivatal által gyűjtött adatokra terjedtek ki, hanem magukban foglalták a miniszteri jelentésekben és más hivatalos és nem hivatalos közleményekben szereplő statisztikai adatokat is. Az 1894-ben megjelent I. kötet az 1891. évi népmozgalmi adatokat, az 1895-ben publikált II. kötet az 1892-93. évi, az 1896-ban kiadott III. kötet az 1894-95. évi népmozgalmi adatokat tartalmazta. Ily módon sikerült az adatközlések felgyorsítása. Az új sorozat első három kötetében több érdekes új adatközlés is volt, mint például a népességszám kiszámítása a természetes szaporodás és a külső vándorlás különbözetének figyelembevételével, az 1000 új házasságra jutó halál, illetve válás által megszűnt házasságok száma.

Ebben az időszakban a Hivatal már két önálló népmozgalmi statisztikai kötet is publikált. Az első "A magyar korona országainak 1890. és 1891. évi népmozgalma"²⁵ címmel jelent meg, 80 oldalra kitévő elemző és 103 oldalnyi statisztikai táblás résszel, magyar és német nyelven. A kötet megjelenése már Jekelfalussy József igazgatói tevékenységének idejére esett. Az elemző rész, mely az "Általános jelentés" címet viselte, Ráth Zoltán munkája volt. Mint Jekelfalussy József a kötet bevezetőjében elmondja: "E jelentés feladata volt hazánk népmozgalmi jelenségeit a tudományos szempontoknak, illetve igényeknek megfelelő, lehető szabatos és teljes képpé foglalni össze. E cél érdekében a jelentés egyrészt az ország különböző részeinek népmozgalmát a lehető legkisebb területegységig lemenő részletezéssel tünteti fel, másrészt az esketési, születési és halálozási számsoroknak, a hol csak lehetett, mindenütt a népesség megfelelő rétegéhez való viszonyítása által uttörő módon a kellő mértéket alkalmazza a jelenségek valódi alakulásának meghatározására".²⁶ A

²⁵ Magyar Statisztikai Közlemények, Új folyam, V. kötet, Budapest, 1893.

²⁶ I. m. IV. oldal.

hivatal igazgatója által elvégeztetett nagy volumenű számítások és Ráth Zoltán munkássága révén sikerült a népszámlálás által nyújtott alapon a népmozgalmi jelenségeket teljes és korszerű megvilágításba helyezni; a területi bontás a járások mélységéig nyult vissza. Jekelfalussy a kötet bevezetőjében olyan értelemben nyilatkozott, hogy a kötet a népmozgalmi statisztikát a "tudomány legelőrehaladottabb követelményeinek megfelelő alakban" mutatja be.

A népmozgalmi kötet nem csupán a 1890-1891. évek népmozgalmi statisztikáját nyújtja, hanem a megelőző évtizedet is bemutatja, sőt, ahol erre lehetőség nyílt, a legalapvetőbb mutatószámok: házasságkötés, születés, halálozás tekintetében egészen 1852-ig visszatekint.

A kötet valóban rendkívül érdekes, ötletes összeállítás, amelynek részletesebb bemutatása azonban túlnőne a népmozgalmi statisztika fejlődésének első szakaszát tárgyaló összeállításunkon. Ezért a következőkben csak néhány példát ragadunk ki az érdekes összefüggések ábrázolásai közül.

Igen érdekes például a házasságkötések és a gabonatermés hozama közötti, egészen 1876/77-ig visszanyúló összefüggés bemutatása.

A születési statisztikában ugyancsak igen érdekesek az ezer 15-50 éves nőre jutó élveszületési arányszámok (házasságon belül-, házasságon kívül született élveszülöttek).

A halálozások részletesebb korcsoportos vizsgálatát az 1891-ben bevezetett 16 korcsoportos bontás alapján csak az 1891. évre lehetett elvégezni. Ezt kiegészítették a különböző korcsoportok halálozási valószínűségeinek kiszámításával.

A megyék születési és halálozási arányszámait (most már a mai szokásos 1000 lakosra jutó születések és halálozások mutatószáma alapján számítva) két jól áttekinthető grafikus ábra illusztrálja.

A kötetnek még az a további érdekessége is megvan, hogy az adott év végi népességszám és a természetes népmozgalom élveszületési és halálozási adatainak különbsége alapján megadja a vándorlási különbözetet is, ami a korábbi népmozgalmi statisztikában addig még nem szerepelt. Ezeket az adatokat az 1881-1890 időszakra közölték, megyei bontásban.

Kiszámították az évközepi népességre számított születési és halálozási arányszámokat, és ezek egybevetésével a természetes szaporodás arányszámát ugyancsak az 1881-1890 közötti évtizedre, szintén megyei bontásban. Az évközepi népesség kiszámításához a természetes népmozgalom és a népszámlálási eredmények által re-

gisztrált népességszaporodás, illetve fogyás nagysága közötti eltérést: a vándorlási különbözetet a két népszámlálás közötti időszakban a Bertillon-féle elvnek megfelelően osztották fel az egyes évek között.

1895-ben jelent meg a sorozat második tagjaként "A magyar korona országainak 1892. és 1893. évi népmozgalma" című kötet, amelyet ugyancsak ebbe az időszakra sorolunk azért, mert adatai a hivatal első népmozgalmi statisztikai adatgyűjtéseinek eredményei. Ez a kötet is tartalmazott elemző részt, mely ugyancsak Ráth Zoltán munkája volt.

A népmozgalmi statisztika viszonylag hosszú stabil korszakát tehát az adatgyűjtés stabilitása mellett - mely alól kivételt képezett a halálozási statisztikában történt fejlődés - a feldolgozási módszerek és a publikálás jelentős előrehaladása jellemezte. A népszámlálási adatok alapján sikerült a népmozgalmi statisztika új, korszerű mutatóit kifejleszteni és a statisztikai évkönyvekben történt adatközlések mellett két értékes elemző népmozgalmi statisztikai publikáció készült.

Az e fejezetben tárgyalt időszakban jelent meg egy-rendkívül érdekes kiadvány: Láng Lajos - Jekelfalussy József: "Magyarország népességi statisztikája" című kötete (1884). Az álló népességgel foglalkozó rész Jekelfalussy József, a bevezető és a népmozgalmi rész Láng Lajos munkája volt. A kötetet Keleti Károly és Jekelfalussy József közreműködésével Láng Lajos szerkesztette. A népmozgalmi részben többnyire 1876-ig visszatekintő adatok szerepelnek, az arányszámok a ma is használatos módon kerültek alkalmazásra. A kötet alapos elemzéseket tartalmaz és kitűnőek a grafikus ábrázolások is. Érdekesség az is, hogy a magyar népmozgalmi adatok az Olasz Statisztikai Hivatal (Bodio) nemzetközi népmozgalmi statisztikájának felhasználásával európai összehasonlításban is bemutatásra kerülnek. Láng Lajos munkáját azonban még figyelemreméltóbbá teszi, hogy a halálozásokat a közegészségügyi jelentések korcsoportos bontásai szerint vizsgálja (rámutatva ugyanakkor ezek nem kielégítő teljességére) akkor, amikor a hivatalos halálozási statisztikában még csak az 5 éven aluli - 5 éven tuli két korcsoport (elnagyolt korcsoportos) bontása szerepelt. Kőrösy adatainak felhasználásával vizsgálja a foglalkozások és a vagyoni helyzet szerinti halálozásokat a fővárosban. A halottak korcsoportos arányait viszonyította az élők korcsoportjaihoz; ez utóbbiakhoz népszámlálási adatokat használt fel, a közegészségügyi jelentések által felölelt halálozások százalékarányának megfelelő kiigazítással. Igen érdekes a külső vándormozgalom vizsgálata is, nagyrészt korábban még nem publikált hivatalos jelentések és adatok alapján.

Szólnunk kell még a Statisztikai Hivatal nemzetközi statisztikai együttműködéséről is a népességi-népmozgalmi statisztika terén. Itt néhány évvel vissza

kell nyulnunk az ebben a részben tárgyalt időszaknál, de nem látszott célszerűnek a nemzetközi statisztikai kooperációban való részvétel különválasztása.

A Nemzetközi Statisztikai Kongresszusok égisze alatt készült első nemzetközi összehasonlító népességi statisztikához, amelyet Quetelet és Heuschling publikált még 1866-ban, a magyar adatokat - az Osztrák Császárságon belül - Czoernig szolgáltatotta. A nemzetközi összehasonlító statisztika második kiadványa, amely az előbbihez hasonlóan ugyancsak népszámlálási adatokat tartalmazott, Berg, a Svéd Központi Statisztikai Hivatal első igazgatójának szerkesztésében jelent meg 1875-76-ban és a IX. Nemzetközi Statisztikai Kongresszuson, melyet 1876-ban Budapesten tartottak, került bemutatásra. A kötet magyar adatait Keleti Károly szolgáltatotta. Ugyancsak Keleti, majd Jekelfalussy szolgáltatották a magyar adatokat ahhoz a nemzetközi népmozgalmi statisztikai sorozathoz, amely Bodio, az Olasz Statisztikai Hivatal igazgatójának nevéhez fűződik, és amely korábban az Olasz Statisztikai Hivatal kiadásában, később pedig a Nemzetközi Statisztikai Intézet (ISI) Bulletinjében jelent meg. Hasonlóképpen adatokat szolgáltatott Keleti Levasseur, a neves francia statisztikusnak és demográfusnak szintén az ISI Bulletinjében publikált nemzetközi statisztikai munkájához.

VII. AZ EGYHÁZI ANYAKÖNYVEKEN ALAPULÓ LAJSTROMOS RENDSZERŰ STATISZTIKAI ADATGYŰJTÉS PROBLÉMÁI ÉS KRITIKÁI

Elismerve azt az óriási erőfeszítést, amit a Statisztikai Hivatal a népmozgalmi statisztika beindítása, majd művelése terén a múlt század 70-es éveitől annak 90-es éveikig kifejtett, szólnunk kell azokról a problémákról is, amiket az egyházi anyakönyvezés és a lajstromos rendszer jelentett népmozgalmi statisztikánkban. Előrebocsátandó, hogy az alább közölt megállapítások korántsem az "utódok" kritikai észrevételei és bírálatai, hanem a kortársaké. Keleti és munkatársai nagyon is tisztában voltak az egyházi anyakönyvezésen és a lajstromos rendszeren alapuló népmozgalmi statisztika fogyatékoságaival és teljesen tudatában voltak az egyházi felvételi lapok használata előnyeinek a polgári közigazgatási hatóságok kezelésében, amit már több külföldi ország is alkalmazott és amit a Nemzetközi Statisztikai Kongresszusok 1872. évi szentpétervári ülésének ajánlása is tartalmazott. E téren a külföldön sikerrel alkalmazott új statisztikai módszerekhez való felzárkózás - melyre Keleti oly nagy súlyt fektetett munkásságában - nem történhetett már meg Keleti Károly életében, a polgári anyakönyvezésen alapuló, egyéni adatgyűjtő lapokon történő népmozgalmi statisztikai adatszolgáltatást csak néhány évvel halála után sikerült hivatali utódjának, Jekelfalussy Józsefnek megvalósítani. A magyar népmozgalmi statisztikai adatgyűjtés Keleti Károly igazgatói munkásságára eső két évtizedében az először még ki nem épített, majd kiépített, de még kezdeti nehézségekkel küzdő megfelelő polgári közigazgatás időszakában nem volt más lehetőség a népmozgalmi statisztika megalapozására, majd művelésére és a lehetőségek szerinti fejlesztésére, mint új mintákkal, de a korábbi osztrák adatgyűjtés gyakorlatát követve az egyházi anyakönyvezésen alapuló, hagyományos lajstromos módszert alkalmazni az adatgyűjtésre. Mint az előzőkben láthattuk, a közigazgatás rendszerének megerősödésével a közigazgatási hatóságok bekapcsolása a népmozgalmi statisztikai adatok közvetítésébe gyakorlatilag megtörtént.

Keleti Károly, mint erre már korábban is utaltunk, maga is átmeneti állapotnak, szükségmegoldásnak, de az akkori viszonyok között a népmozgalmi statisztika megteremtése egyetlen - és tegyük hozzá reális - módjának tekintette az egyházi anyakönyvezésen alapuló népmozgalmi statisztikai adatgyűjtést. E véleményének több mun-

kájában is hangot adott.²⁷

Előtérbe helyezte a polgári anyakönyvezést és az ezen alapuló népmozgalmi statisztikát az egyházi anyakönyvezéssel és az ebből származó népmozgalmi statisztikával szemben Láng Lajos, a korszak neves statisztikusa és demográfusa is a "Magyarország népességi statisztikája" című 1884-ben kiadott munka népmozgalmi részében.

A kortársak közül Ráth Zoltán és Bokor Gusztáv az alábbiak szerint összegezte véleményét az egyházi anyakönyveken alapuló lajstromos rendszerű népmozgalmi statisztikai adatgyűjtés problémáiról és gyenge pontjairól. Idézzük először Ráth Zoltán véleményét:

"A jelenlegi adatgyűjtés több lényeges hibában szenved. Eltekintve az összeállítás munkájának elháríthatatlan lassuságától, mely az adatok közzétételét hátráltatja: egyik nagy hibája a mai rendszernek az anyakönyvvezető lelkészek túlságos igénybevétele a feldolgozásnál. Az adatgyűjtő füzet 9 nagy tábláján foglalt kétszázat jóval meghaladó rovat helyes kitöltése egyrészt az anyakönyvek felettébb fárasztó kivonatolását teszi szükségessé, másrészt annyi számítási munkát igényel az összeállításnál, minőt az e tekintetben gyakorlattal egyáltalán nem bíró lelkésztől kivánni alig lehet. Hogy a dolog természeténél fogva más tennivalókkal foglalkozó s a számolás mesterségében nem jártas anyakönyvvezetők tényleg csak nagy nehézséggel képesek megfelelni feladataiknak: azt bizonyítja a hibásan kitöltött füzetek magas aránya; a táblázatokból ki nem tűnő hiányokat, esetleg hézagokat természetesen - ellenőrzés hiányában - nem is lehet megállapítani.

Arról pedig, hogy az adatgyűjtés a tudomány által kívánatosnak talált irányokban netán bővítessék s demográfiai szempontból fontos új viszonyok vétessenek fel a kimutatásokba: a mai állapot mellett szó sem lehet.

Az adatgyűjtés legfőbb hibája azonban a lajstromos rendszer természetéből folyik. E rendszer teljesen megköti a kutató kezét a feldolgozásnál, az adatok értékesítésénél. Tovább menni, mint a lajstromok mennek - új viszonyokat felállítani s azokból következtetést levonni, bármily érdekléssel és haszonnal járna is az a kutatásra nézve - teljesen lehetetlen. A jelenlegi rendszer tehát, a lajstromok rendkívül bő tartalma, a kétszázat jóval túllépő rovat dacára is csak nagyon korlátolt és további fejlesztésre képtelen anyagot bocsát rendelkezésünkre.

²⁷ L. például: Emlékirat egyuttal javaslat Magyarország hivatalos statisztikájának szervezése tárgyában, Hivatalos Statisztikai Közlemények, II. évfolyam, V. füzet. Pesten, 1869, 116. oldal; Magyarország népesedési mozgalmak 1876-ban, Hivatalos Statisztikai Közlemények, Budapest, 1878. 2. füzet. 7. oldal.

Mindeme hiányok természetesen csak a külföldön már széltében elterjedt egyéni laprendszer behozatala által volnának orvosolhatók. E reform levinné a lelkészek vállairól a terhet, mely azokat jelenleg nyomja és lehetségessé tenné nemcsak az anyag javítását, hanem annak bővítését is és mindenekfelett megengedné annak a tudomány és gyakorlat által kívánt teljes kihasználását. Az adathalmaz feldolgozása természetesen az arra kellőleg képesített központi szerv által történnék s így már magában is kifogástalanabbul lenne eszközölhető, mint a jelenlegi rendszer mellett, mely ugyan megtakarítással jár a hivatalos statisztika szempontjából, de ugy tudományos, mint gyakorlati szempontból pótolhatatlan és anyagilag fel nem mérhető veszteség árán."²⁸

Hasonló megállapítás olvasható Bokor Gusztávnak "A magyar hivatalos statisztika fejlődése és szervezete" című, már többször hivatkozott könyvében is:

"Az adatgyűjtés e szervezete sem megbízhatóan, sem czélszerűen, sem gyorsan nem működött. A lelkészeknek, akik már képzettségüknél fogva sem alkalmasak statisztikai kimutatások összeállítására, tömérdek vesződésget, a statisztikai hivatalnak pedig száz számra menő helyesbitéseket okozott...

E gyakorlati hiányokhoz fontos tudományos fogyatkozások járultak... A házasulók foglalkozások szerint való részletezését, az egyes felekezeteken belül a családi állapot és a kor számbavételét, nemkülönben a nemzetiség annyira fontos megkülönböztetését e statisztika teljesen mellőzte. Az újszülötteknél nyilván a Code Napoleon álláspontjára helyezkedett, mert a szülőket épen nem kereste; semmiféle összefüggésbe sem hozta a házasság termékenységét a szülők korával, foglalkozásával, vallásával, nemzetiségével. A halálozásokat foglalkozások és évszak szerint szintén nem részletezte a statisztika, a melynek még a halva szülöttek statisztikája is - miután ezeket esetleg be sem jelentik a lelkészeknek - felettébb gyenge oldala volt.

A statisztika e kiválóan fontos ága hazai állapotának ki nem elégítő volta már magában véve is indokolta volna, hogy a népességi mozgalom számbavétele a lelkészek kezéből kivétessék..."²⁹

Az előbbieken a magyar statisztika két jeles képviselőjének birálatát idéztük az 1890-es évek elejéről, illetve közepéről az akkori népmozgalmi statisztikai adatgyűjtések fogyatékoságairól.

²⁸ Az 1. jegyzetben idézett munka, 5.* oldal.

²⁹ I.m. 183-184. oldal.

Érdekes módon e rendszernek voltak nem-statisztikus bírálói is, mégpedig már az 1870-es évek második felében. Ezekre Bokor Gusztáv hívta fel a figyelmet idézett könyvében.³⁰ Az első ilyen megnyilatkozások Bánffy Dezső, Belső-Szolnok vármegye főispánjától származnak, aki már 1876 elején az 1875. évi statisztikai jelentést felterjesztő iratában "a polgári népesedési lajstromok behozatala" mellett foglalt állást és hasonló értelemben nyilatkozott egy másik jelentésében is.

A másik bíráló - akire ugyancsak Bokor Gusztáv hívta fel a figyelmet - Ballagi Géza³¹ volt, aki "A magyarországi népmozgalom statisztikája" című cikkében³² meglehetősen éles hangnemben bírálta az egyházi hatóságok népmozgalmi adatgyűjtéseit. A végleges megoldást - Bánffyhoz hasonlóan - ő is a polgári anyakönyvezés bevezetésében látta, azonban - reálisan felmérve a magyarországi viszonyokat - ezt még akkor nem tekintette megvalósíthatónak és - ideiglenes megoldásként - a lelkészek bizonyos statisztikai képzését javasolta a népmozgalmi statisztikával kapcsolatos feladataik jobb ellátása - és ezen keresztül az akkori magyar népmozgalmi statisztika javítása - érdekében.

Mint e néhány példa is szemlélteti, a magyar statisztikai és közéletben már évtizedek óta érlelődött a nagy reform: az állami anyakönyvezést elrendelő 1894. évi XXXIII. törvénycikk meghozatalának felismert szükségessége.

A leirtakat összefoglalva, a múlt század statisztikusainak az egyházi anyakönyvezésen alapuló népmozgalmi statisztikát elemző bírálataival egyet kell értenünk.

Megvonva azonban a magyar hivatalos népmozgalmi statisztika első szakaszának mérlegét, úgy véljük, hogy mindazoknak a hiányosságoknak ellenére, amelyekről az előző fejezetekben és e fejezetben is szó esett, e mérleg "egyenlege" feltétlenül pozitív.

Népmozgalmi statisztikánk fejlődésének első szakaszában még nem értek meg a hazai adottságok és feltételek másra, mint korábban az osztrák hatóságok által gyűjtött népmozgalmi statisztikák azonos módszerrel (egyházi anyakönyvezésen alapuló lajstromos módszer) történő gyűjtésére. A felhasznált minták azonban a hazai viszonyokat tekintetbe vevő magyar minták voltak. Azt is láttuk, hogy a minták terveit

³⁰ I.m. 184. oldal.

³¹ A Sárospataki Református Főiskola Jogi Tanfolyamának tanára.

³² Nemzetgazdasági Szemle, Budapest, 1878 április-június, 119-129. oldal.

igen le kellett egyszerűsíteni, hogy a népmozgalmi statisztikai adatgyűjtés megszakadt láncolata a realitásokhoz igazodva folytatható legyen. Másképp a Statisztikai Hivatal nem tudta volna a népmozgalmi statisztikában tétovázó őr betölteni és a kormányt és az ország nyilvánosságát a legalapvetőbb népmozgalmi adatokkal ellátni. Azt is láttuk viszont, hogy a Statisztikai Hivatal -élén Keleti Károly - nem nyugodott bele abba a helyzetbe, hogy az ország csak a legalapvetőbb népmozgalmi mutatókkal rendelkezék, hanem szívós következetességgel megvívta harcát a népmozgalmi statisztika fejlesztéséért. Ennek eredményeként a Statisztikai Hivatal már alig tíz évvel megalakulása után abba a helyzetbe került, hogy - a halálozási statisztika kivételével - az egyházi anyakönyvezésen alapuló lajstromos módszer adta kereteken belül korszerűnek mondható népmozgalmi statisztikával rendelkezett. A múlt század utolsó évtizedében sikerült a halálozási statisztikában is bizonyos fejlődést elérni.

Ugy véljük, hogy a Statisztikai Hivatalnak az 1867-1894. időszakban sikerült a népmozgalmi statisztika megfelelő bázisát megteremteni Magyarországon, s az alapító Keleti Károly érdeme ebben annál is nagyobb, mert uttörő munkásságát igen nehéz körülmények között, igen sok akadályt legyőzve kellett elvégeznie.

Irodalom

1. Magyar Statisztikai Évkönyv kötetei 1872-1891. Budán ezt követően Budapest.
2. Magyar Statisztikai Évkönyv. Új folyam. Budapest I-III. kötet.
3. Statistisches Jahrbuch der Österreichischen Monarchie, Wien 1866. és 1867. évi kötetei.
4. A magyar korona országainak 1892. és 1893. évi népmozgalma. Magyar Statisztikai Közlemények, Új folyam, VIII. kötet, Budapest, 1895.
5. Magyarországi rendeletek téra 1874. Budapest.
6. A 100 éves fővárosi statisztikai szolgálat első évtizedéről, KSH Budapest Városi Igazgatósága; Budapest, 1970, 136 oldal.
7. György Aladár (szerk.): Magyarország hivatalos statisztikája. Történelme és fejlődése. Budapest, 1885. 103 oldal.
8. Barsi József: A népesedési mozgalom. Statisztikai előadások, Pest, 1869. 24 oldal.
9. Alexander Konek: Über die Bevölkerungsbewegung in Ungarn, Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik, X. Band, Jena, 1868.
10. Acsádi György: A magyar népmozgalmi statisztikák fejlődése. A magyar hivatalos statisztika történetéből, Budapest, 1968, 239-249. oldal.
11. Dely Zoltán: A felekezeti (egyházi) és az állami anyakönyvek mint a népmozgalmi statisztikai adatgyűjtés forrásai. A magyar hivatalos statisztika történetéből, Budapest, 1968. 254-258. oldal.
12. Dávid Zoltán: Statisztikai adatgyűjtések Magyarországon a XVIII-XIX. században (II.), Statisztikai Szemle, 1965. június, 625-638. oldal.
13. Mádai Lajos: Az utolsó nagy kolerajárvány demográfiai képe Európában és az Egyesült Államokban (1872-1873). A Népeśség-tudományi Kutató Intézet Kutatási Jelentései, 9. Budapest, 1983/2, 74 oldal.
14. Kármán Tamásné: Kísérlet egy nemzetközi összehasonlító népességi statisztikára (Quetelet - Heuschling), Demográfia, 1975. 1. szám, 89-93. oldal.
15. Kármán Tamásné: A nemzetközi összehasonlító népesedésszatisztika a megvalósítás útján (Fredrik Theodor Berg), Demográfia, 1977. 1.szám, 124-130. oldal.
16. Kármán Tamásné: A nemzetközi összehasonlító népesedésszatisztika fejlődése a XIX. század utolsó negyedében (Luigi Bodio), Demográfia, 1978. 4.szám, 493-504. oldal.

F Ü G G E L É K

1. ADATGYŰJTÉSI MINTÁK

1.1 A hivatalos népmozgalmi statisztikai adatgyűjtés első mintája, kitöltési utasítással (1868)

(Hivatalos Statisztikai Közlemények, I. évfolyam, 2. füzet, Pesten, 1868)

U t a s í t á s

a „Népesedési mozgalom“ felvételére szolgáló táblák betöltéséhez.

1. §. A táblák általános ismertetése.

1. A népesedési mozgalom felvételére a következő új szerkezetű táblák állapítottak meg :

egy a házasság-ügyi esetek felvételére ;
egy a születési esetek számára, és
három a halálesetek felvételére.

Ez utóbbiak közül az első azon gyermekek havonkinti számát veszi fel, melyek életök ötödik évének végéig különböző korban meghaltak ;

a második az ötödik életéven túl meghalt embereket veszi számba, a halál okával együtt, a mennyiben az nem erőszak volt ;

a harmadik végre az erőszakos halálesetek felvételére készült.

E táblák közül a születési és gyermekhalálozási esetekre vonatkozók havonkinti összegekbe foglalják össze az illető esetek számát ; a többiek az illető esetek egyenkinti felvételére valók.

2. A táblák egyenkint oly egyszerűek és világosak, hogy néhány percnyi figyelmes áttekintés után minden lelkész tudni fogja, mivel kell az egyes táblákat és a táblák illető rovatait betölteni.

2. §. Általános szabályok a táblák betöltésére nézve.

3. Minden statistikai munkalat számokkal kifejezett rokon esetek sokaságából egy egy igazságot akar világosságra segíteni. Erre szükséges, hogy az illető statistikai munkalat hasznavehető legyen ; hasznavehetőnek pedig csak azt lehet elfogadni, mely a kívánt adatokat a.) hitelesen, b.) teljesen és c.) világosan teszi láthatókká.

a.) A hitelesség kellékei.

4. A hitelességnek két kelléke van, először a forrás hitelessége, melyből az adatok meríttetnek, másodsor annak lelkiismeretes pontossága, ki az adatokat a forrásból szedvén, az illető táblára átírja.

5. A mi a forrást illeti, a népesedési mozgalom kimutatására még most csak egy adatforrásunk van, t. i. a lelkészek hűségére bizott anyakönyvek. Ezekből a lelkészi hivatal mellőzésével senkinek sem szabad meríteni. E tény képezi a jogcímet, melynek alapján az ország kormánya ezen adatok megszerzésében a lelkészek segédkezését veszi igénybe.

6. A mi pedig a lelkészek lelkiismeretes pontosságát illeti, a kormány ebben egy pillanatig sem kételkedik, és jelen utasítása által a lelkiismeretes munkát csak egyöntetűvé és könnyebbé kívánta tenni.

7. Hitelesség ellen a táblákat betöltő lelkész alig követhet el hibát, ha csak oly adatot jegyez be, melynek valóságát, ha kívántatnék, saját anyakönyveiből vagy ezeknek hiteles és hivatalos mellékleteiből ne volna képes bárki előtt bebizonyítani.

8. Csak azon esetben, ha valamelyik lelkész más által töltetné be az illető táblákat, szükséges lenne azokat adatról adatra vagy személyesen vagy hiteles segéd által a forrásokkal összehasonlítani, és csak azután írni alá, ha az aláíró lelkész vagy helyettese minden egyes adat hibátlan bejegyzéséről meggyőződött.

9. Az így aláírt tábla országos használatra szükséges *okmánynyá* (documentum) válik, melynek első kelléke a hitelesség és ennek kezeése az illető lelkész hivatalos aláírása.

10. A népesedési mozgalom tábláit pecséttel terhelni szükségtelen; az illető lelkész vagy helyettesének aláírása egyrészt mulhatlanul szükséges, másrészt teljesen elegendő.

b.) *A teljesség kellékei.*

11. A teljességnek is két kelléke van, először, hogy a kivánt esetek közül egy se maradjon ki, és minden sornál, melyet kezdünk, minden rovaton menjünk keresztül; másodsor, hogy az ellenkező hiba kikerültessek, vagyis egy eset kétszer ne vétessek számba.

12. Mind a két kellék biztosítására bizonyos szabályokat szükséges követni, melyeknek alapja azon számtani tény, hogy az összeg mindenkor egyértékű a benne foglalt egységek egyesített értékével, miből az is következik, hogy a főösszeget kifejező szám értéke mindenkor egyenlő a részleges összegek egyesített értékét kifejező számmal.

13. E szabályok gyakorlati kifejtése alább következik, hol a táblák egyenkinti használatáról van szó. Itt elég azon figyelmeztetés, hogy a táblákon egy rovatot sem szabad üresen hagyni. A mely rovatba adat nem esik, azt az üresség jeléül, egy fekkmentes vonallal (—) kell betölteni, a hová pedig azt akarnók írni, hogy igen, ennek jeléül egyes (1) irandó.

c.) *A világosság kellékei.*

14. A statistikai munkálatok világossága szintén két kelléktől függ, első a táblák logikailag helyes és minél egyszerűbb szerkezete, második a táblák olyan betöltése, mely minden kételyt kizár.

15. A kétely okai lehetnek nem eléggé tisztán írt számok; nem eléggé tisztán és élesen írt betűk; a rovatok összezavarása; hibás összeadások; üresen maradt rovatok; aláírás nélkül beérkezett táblák.

16. A kormány által kiszolgáltatott táblák szerkezetéről a felelősség természetesen a kormányt illeti. Az új táblákon nagyobb világosság okáért a rovatfejek meg vannak számozva, és ezen utasításokban a hol szükségesnek látszott megmagyarázva. A betöltés világosságáról első sorban a betöltő lelkészek, második sorban pedig a táblákat összegyűjtő esperesek, az őket illető első felügyeleti jognál fogva, tartoznak gondoskodni.

17. E részben a betűk és számok írásánál legjobb, ha az írott betű vagy szám minél inkább hasonlít a nyomtatotthoz.

A rovatok összezavarását egy kis figyelem mellett ki lehet kerülni, s a hitelesítésnél minden ilyféle hibának ki kell tűnni. Csaknem önként kitéűnek a hibás összeadások is, az üresen maradt rovatok pedig már messziről árulják el magukat.

3. §. *A táblák részletes elemzése.*

18. (Az itt következők megértésére szükséges, hogy az illető tábla szemünk előtt legyen.)

I. Házasságügyi tábla.

19. A házasságügyi tábla az egy év alatt kötött és feloszlott házasságok minél részleteseb ismertetését akarja megkönnyíteni. Erre szükséges, hogy minden egyes kötött vagy feloszlott házasság külön egy sort kapjon a táblázatban és ennek megfelelőleg külön sorszámot is.

20. Ez az oka, hogy e táblán ezen rovatfej: „sorszám“ háromszor fordul elő (1. 12. és 16. rovatfej), először a kötött házasságok számára, másodszer a halál által és harmadszor az elválás által feloszlottak számára.

21. E tábla betöltésénél legjobb, ha a betöltés előtt annyi vonalat húzunk a rovatokon keresztül, a hány házasságot mutat az anyakönyv az illető évre. E végre mindenek előtt a kötött házasságok számát kell az anyakönyvből kikeresni és mint próbaszámot feljegyezni.

22. Ha egy táblán annyi vonal el nem férne, a tábla alján olvasható figyelmeztetés szerint kell cselekedni.

23. A kötött házasságok kiírásánál azt a sort kell megtartani, melyben az anyakönyv lapjain egymás után következnek. Az utolsó helyen beírt házasság sorszáma mutatja az egy évben kötött házasságok összes számát, melynek a megtalált próbaszámmal meg kell egyeznie.

24. A hónapok neveit nem szükséges ismételni. Ha egyszer le vannak írva, ismétlés helyett két függőleges vonalka („) elég arra, hogy a rovat üresen ne maradjon, és betöltése iránt kétely ne támadhasson.

25. Mikor egy hónapnak vége van, az nagyobb világosság kedvéért vastagabb vonallal választandó el a következőtől.

26. A 3. 4. 5. 6. 7-dik rovatfejek a völegényre vonatkoznak, a 8. 9. 10. és 11. a menyasszonyra.

27. A völegény neve kihagyások és ismétlések ellenőrzésére szükséges, és legalább vezetéknevét egészen ki kell írni személynevét rövidíteni is lehet, de oly módon, hogy a rövidítést ne lehessen két vagy többféleképen olvasni.

28. A 4. és 8. rovatba nem a völegény vagy menyasszony korát, hanem, a mint kívántatik, születési évét kell az anyakönyvből, vagy ha ott a kor volna felírva, a leltárban őrzött keresztlevelekből átírni.

29. A vallást az 5. és 9. rovatba kell bejegyezni az alább (a jelen utasítás végén) látható rövidítések szerint.

30. Az állapotra nézve a 6. és 7. 10. és 11-dik rovatokat felváltva vagy egyesével (1) vagy az üresség jelével (—) kell betölteni.

Ha a völegény nőtelen, a 6-dik rovatba írunk egyest (1), a 7-dikbe az üresség jelét; ha ellenben özvegy-ember, akkor a 6-dik rovat kapja az ürességi jelt, s a 7-dik az egyest.

Ugyan ez áll a 10. és 11. rovatokról is. Sőt áll e szabály a 13. és 14., meg a 17. és 18. rovatok betöltésére nézve is.

31. A halál által feloszlott házasságokról a meghaltak anyakönyvéből kell meríteni az adatokat, az elválás által feloszlottaknál ellenben a lelkész egyéb irományaiból, miután törvényes válási esetek csak akkor fordulhatnak elő, mikor a lelkész ismételt békítő törekvései végképen meghiúsultak.

32. A 15. és 19. rovatot a feloszlott házasságok egykori kötéseinek évszámával kell betölteni.

Ezt az évszámot szintén hiteles forrásból kell meríteni. Helybelieknél a házasságok anyakönyvéből, beköltözetteknek pedig a kötött házasságot hitelesen bizonyító anyakönyvi kivonatból.

33. A 20. dik rovat betöltésénél szabad kezét nyerni a lelkész mindennek feljegyzésére, a mit tudni netalán közérdekű lenne, de a tábla rovataiban el nem férne.

Így például, ha az új házasságra lépő özvegy netalán már többször jutott volna özvegyeségre; vagy ha talán elválás által jutott újra házasuló sorsára.

A feloszlott házasságoknál ellenben közérdekű tudni, voltak-e gyermekeik, ezek száma és neme, tekintet nélkül arra, élnek-e vagy sem. Az erre szükséges adatokat a lelkész vagy saját tudomásából, vagy az illető család vallomásaiból merítheti.

A haláleseteknél előfordul ugyan a hátrahagyott kiskorúakat számonkérő rovat, de az csak elhalt apák vagy anyák kiskorú és élve hátramaradt gyermekeire vonatkozik.

II. Születési esetek táblája.

34. A születési esetek táblájába nem az egyes esetek, hanem havonkinti összegek vétetnek fel.

35. E tábla betöltésénél nagyobb vigyázat kell, mint az előbbinél, hogy se kihagyás, se egy-egy esetnek többszöri számítása által a tábla hitelessége és hasznavehetősége csorbát ne szenvedjen.

36. E végre mindenek előtt legjobb az egy év alatt előfordult összes születési eseteket, a mint azok az anyakönyvben található, összeszámlálni és az így nyert összeget, mint a tábla rovatának fő *próbaszámát* feljegyezni.

Ez után külön számlálatnak a születési esetek hónapok szerint. Ha minden hónap külön össze van számlálva, mindjárt látszik, vajjon a havi összegek összege megegyez-e az egész év összegével, vagyis a *fő próba számával*.

37. Most a havonkinti esetek egyenkint megvizsgálatnak, és mindenik oda jegyeztetik, a hová tartozik.

E végre legczélszerűbb a hivatalos táblához hasonlót készíteni, melynek rovataiba az egyes esetek az egyes szám jegyével (1) bejegyeztetnek, és midőn egy hónap ki van merítve, könnyű lesz az egyeseket egymás után összeadogatni, s az így nyert számokat a hivatalos tábla illető rovataiba átírni, az üresen maradt helyeket az üresség jelével (—) töltvén be.

E részletes összegeket ismét lehet próba végett összehasonlítani a havi próbaösszeggel, és midőn az utolsó hónappal is készen vagyunk, a havi összegek összegét az évi próbaszámmal.

38; A tábla rovatai szerint hónapokra van felosztva és kész négyszög helyekkel kinálkozik. Szerkezete egyébiránt magában is világos.

39. Külön szól az *élve* és külön a *halva* született, a *talált*, az *árva* és a *vakon született* gyermekekről, megkülönböztetve őket a szerint, a mint *egyféle*, vagy *kétféle* válásu *házasságban*, vagy *házasságon kívül* születtek, végre elkülönítve őket *fiúkra* és *leányokra*.

40. Itt főleg arra kell vigyázni, hogy a hónapok, továbbá, hogy a fiúk és leányok rovatai össze ne zavartassanak.

41. Élve született gyermek az, mely élve jött világra, habár élete csak néhány óráig tartott is; halva született ellenben az, mely életképes szervezettel ugyan, de már élet nélkül jött világra.

42. *Jövevény* anyától született gyermekeket ott kell számba venni, a hol születtek, nem pedig ott, a hol netalán későbbben kereszteltettek. (A jövevény szó jelentését l. az utasítás 60 és 75-dik pontjában.)

43. Az ikergyermekekre nézve a táblán olvasható figyelmeztetés 2-dik pontja szolgáljon utasításul.

Ott van a többi is, mire e tábla „észrevételek“ című rovatának betöltésénél figyelni kell. Deczember után következnek a rovatokba jegyzett számok rovatonkinti összegei.

E részleges összegek végre egy főszámba vonatnak össze, melynek egyenlőnek kell lenni az azon évben született összes gyermekek számával, mint azt az anyakönyv mutatja.

III. Halálesetek táblái.

44. A halálesetek felvételére, mint már érintetett, három külön tábla szolgál. (L. utasítás 1. cikk.)

45. Természetes, hogy a teljesség megsértése nélkül egy haláleset sem foglalhat egynél több táblán helyet. Ennél fogva, hogy e táblák betöltésében biztosan eljárhasunk a következő sorban kell haladni.

1. Össze kell számlálni az anyakönyvben található egy évi halottakat minden különbség nélkül.

A halottak így megtalált összes száma megadja a fő próbaszámot, melyre később szükség lesz, s mely ennél fogva följegyzendő.

2. Mikor ez meg van, kezdünk az év első eseténél és az anyakönyv szélén valami jellel megkülönböztetjük a finemű holtakat a nőnemüektől, végig menve az egész osztalón. E célra elég lesz, ha a fineműk mellé például *f*. betűt írunk, a nőneműek mellé *n*. betűt. Ez is meglévén, újra számláljuk külön a *f*., külön az *n*. betűt. Az így nyert összegek szintén próbaszámok, és $f. + n. =$ a főpróba összeggel.

3. Most ismét az év elejére térünk és a haláleseteket egyenkint a táblák igényei szerint osztályozzuk. Az öt év végéig meghalt gyermekek *f*. vagy *n*. jegye fölibe vesszöt írunk (*f*. vagy *n*.), az öt éven túl, de erőszak nélkül meghalt esetek mellé két ilyen vesszöt, az erőszak által meghaltak mellé hármat (*f*. *f*'' *f*''' vagy *n*. *n*'' *n*''').

Ezzel az év végére érvén újra összeszámáljuk előbb az *f*. jeleket, és a talált összeget följegyezzük; azután az *n*. jelekre megyünk át, és úgy folytatjuk a többi jeleken keresztül is, míg minden jelnek összegét följegyeztük.

A próba most már könnyű.

Ugyanis $f + f' + f'' + f'''$ kell, hogy egyenlő legyen *F*-fel; $n + n' + n'' + n'''$ egyenlő *N*-nel; *F* és *N* együtt pedig egyenlő a fő próbaszámmal.

f és *n*' megy az első táblára,

f'' és *n*'' megy a másodikra,

f''' és *n*''' végre a harmadikra.

4. Mindezek meglévén, a táblákat egymásután elővesszük s hiba nélkül betöltjük. Ha azonban még is hiba esett volna, az a próbaszámokból azonnal ki fog tűnni.

46. Nézzük már most a halálesetek három tábláját egyenkint.

III. a.) Gyermekhalál az ötödik életév végéig.

47. E tábla szintén havi rovatokat nyit a különböző korban meghalt gyermekek számának felvételére és pedig könnyebb áttekintés végett két osztályban; egyet házasságból, s egyet házasságon kívül világra jött gyermekek számára.

48. A két osztály közt az a különbség van, hogy az elsőben az *árván elhalt* gyermekekre van külön rovat, a másodikban pedig a *talált gyermekekre*.

49. E tábla betöltésénél szintén szükséges lesz a hivatalos táblához hasonló kiegészíteni, és az egyes *f* vagy *n* eseteket egyenkint egyes számmal (1) abba a rovatba jegyezni, a hová tartoznak. Mikor az utolsó eset is be van jegyezve, akkor az egyesek rovatról rovatra összeadatnak, az így nyert számok a hivatalos tábla illető rovatába átíratnak, az üresen maradt helyek pedig az üresség jelével (—) töltenek be, míg a tábla egészen megtelik.

50. Itt is vigyázni kell, hogy minden szám a legnagyobb pontossággal oda jusson, a hová az *igazság* kívánja.

III. b.) Halálesetek az öt éves koron túl.

1.) Erőszak nélkül.

51. E tábla az öt éves koron túl erőszak nélkül kimult híveinek haláleseteit egyenkint jegyzendi be a lelkész, és pedig előbb és külön sorszám alatt a *fi*-nemüekéit, azután és külön sorszám alatt a *nő*-nemüekéit *f*'' és *n*'' jelek szerint.

52. Itt is czélszerű lesz egyszerre annyi vonalat húzni az illető osztályban, a hányra szükség lesz, hogy az egy évben kimultak mind elférjenek, mert itt is minden haláleset külön sort kap. A szükséges sorok számát a férfiaknál az *f*'' összeg mutatja, a nőknél az *n*'' összeg.

53. Ha a hivatalos táblán mind el nem férne, hasonló táblát kell hozzá toldani, mint a házasságügyi táblánál mondatott, és mint a tábla alján olvasható *figyelmeztetés* 1. pontja is mutatja.

54. E figyelmeztetés 2-dik pontja a meghalt jövevények helyét mutatja ki.

55. A tábla rovatai magyarázatot nem kívánnak, csak ott, hol a meghaltak állapota van kérdésben (5. 6. és 7. rovat) vigyázni kell, hogy, mivel itt két rovatot kell

az üresség jelével (—) betölteni, ezeket össze ne téveszszük, s az egyes szám (1) oda essék, a hová az igazság kívánja.

56. Erre kell vigyázni a 8. 9. 10. 11. 12. és 13. rovatok betöltésénél is. E hat rovat közül egy-egy esetben ötöt kell az üresség jelével (—) betölteni, és csak egyet az *igenlés* jelével (1). Ha azonban a betegség nevét, melyben hívünk meghalt, ismerjük, és ha e betegség más rovatba be nem illik, akkor ennek a 12-dik rovatban van helye és betű szerint jegyeztetik fel.

57. A 14-dik rovatnál szintén betűvel kell kiírni a szerencsétlenség nevét. A nőknél oda tartozik a *szülés* is, ha abban haltak meg.

58. A 16. és 17. rovat betöltésénél a lelkész, mivel nem talál kész adatokat a halottak anyakönyvében, saját tudomásából vagy az illető család vallomásaiból lesz kénytelen meríteni.

59. Az észrevételek rovata szabad tért enged itt is a lelkésznek, mint a házasságügynél mondatott.

60. *Jövevény* alatt itt mindenkit értünk, ki lakhelyénél fogva nem tartozik a lelkész hívei közé. Ezek lehetnek belföldiek, vagy külföldiakként. A belföldieknél a 18. rovatba nem csak lakhelyének, hanem az illető megyének nevét is kell beírni. Külföldiaknál elég az ország neve, melyből valók.

61. A jövevény vallása, ha összeesik a rövidítések alatt előforduló valamelyikével, ennek jegyével iratik be; ha ezektől különböző volna, *M.* betűt kap, mi azt jelenti, hogy *Más*, és az észrevételekben lehet megnevezni, hogy milyen vallás.

III. b.) Halálesetek az öt éves koron túl.

2.) Erőszak által.

62. E tábla hasonlít az előbbihez, és szintén az esetek egyenkinti felvételére készült, külön osztályban a *fi*-neműek (*f'''*), és külön a *nő*-neműek (*n'''*) számára, melyek közül itt is mindenik külön sort, és illetőleg sorszámot kap.

63. Itt is egyszerre meghúzzuk a szükséges vonalakat, melyeknek számát *f'''* és illetőleg *n'''* összege mutatja.

64. Az 5. 6. és 7-dik rovat közül itt is csak egy kap egyest (1), kettő pedig az üresség jelét (—).

65. A 8. 9. 10. rovatok ismét egymást kizárják, és a három közül csak egy kap igenlési jelt (1), a többi ellenben ürességit (—).

66. A 13. rovatban az ítélet alapjául szolgáló *okot* is fel kell említeni, s a 14-dikben eszközét a kivégzésnek.

67. A hol bizonyost tudni nem lehet, az üresség jelével élünk, s a bizonytalanság okát az észrevételekben adjuk.

68. A 16. és 17. rovatra nézve utasít az, a mi a fenebbi táblánál a jövevényekről mondatott.

69. Az „*észrevételek*“ rovatába főleg a halva találtokról lehet feljegyezni, a mi közérdekűnek látszik. Például, ha az elítélt bűnös öngyilkosság által megelőzte volna kivégeztetését.

70. A születési évre nézve megjegyzendő, hogy az illető évszámot a legtöbb esetben az anyakönyvekben meg lehet ugyan találni, de mivel sok ember nem hal meg születése helyén, s a halálbemondók többnyire nem a születési évet, hanem a kort mondják be, mely azután az anyakönyvbe is így jegyeztetik fel: ilyen esetekben a táblákat betöltő lelkész is kénytelen lesz még most születési év helyett kort írni be, míg nálunk is megszokja a nép kor helyett a születés évét bemondani.

4. §. Rövidítések, műszavak és jelek magyarázata.

71. Rövidítésekkel leginkább könnyebb áttekintés, munka és térkimélet kedvéért élünk.

72. Magyarországon a nyelv és vallás neveinek vannak közönségesen elfogadott rövidítései. Mivel a „népesedési mozgalom“ számbavételénél a nyelvre nincs tekintet, csak a vallás rövidítéseit kell itt figyelembe ajánlani :

- rk.* római katolikust jelent,
- gk.* görög katolikust jelent,
- kg.* keleti görögöt jelent,
- hh.* helvét hitvallásut jelent,
- ág.* ágostai hitvallásut jelent,
- u.* unitarinst jelent,
- i.* izraelitát jelent.

m. mást. Ezen *m* jelt azonban az észrevételek rovatában fel kell világosítani.

73. Mivel minden rovatot be kell tölteni, mind azon esetekben, mikor a rovatba nincs mit írni, az üres helyet az *üresség jelével* (—) töltjük be.

Mikor pedig azt akarjuk kifejezni, hogy igen, az *igenlés jelével* (1) töltjük be a rovatot.

74. *Isméltés* jele („). Ezt azon szó alá írjuk, melyet újra le kellett volna írni. Az újra írást világosság és munkakímélés kedvéért e jellel pótoljuk.

75. *Jövevény* alatt itt mindenkit értünk, ki akár lakhelyénél, akár vallásánál fogva nem tartozik az illető lelkész hívei közé.

76. Hogy egy és ugyanazon eset két lelkész által, tehát kétszer ne vétessék fel a „népesedési mozgalom“ országos tábláiba, minden egyes esetet az a lelkész veszi számba, a ki a lelkész teendőit azon esetnél teljesítette.

I. Házassági ügy. népesség.

N. érsek vagy püspökség.

Statistika

N. esperesség.

népesedési mozgalom

N. lelkészség.

186 . . . évben.

A.) Házasságok kötése.											B.) Házasságok feloszlása.								
Sor szám	A házasságkötés hónapja	A völegény					A menyasszony				Halál által			Törvényes elválás által			Észrevételek.		
		Neve	születési éve	vallása	állapota		születési éve	vallása	állapota		Sor szám	meghalt	egykori egybekelésük éve	Sor szám	az elváltat sürgette			egykori egybekelésük éve	
nőtelen	özvegy				hajadon	özvegy			a férj	a feleség					a férj	a feleség			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20

Kelt év hó nap

N. N. lelkész v. helyettese. *)

*) Ha a jelen ív nem volna elegendő az egy évben kötött házasságok egyenkénti felvételére, az ív aljára nem jö aláírás, hanem e szavak : „folytattatik a 2-dik íven.“ E második ívet az illető lelkész urak szívesek lesznek az első ív mintájára készíteni és homlokára írni : „Házasságügy folytatása“, a balkéz felől eső felső szögletbe pedig azt, hogy „2-dik ív.“

Ha két ív sem volna elég, addig kell a dolgot a 3-dik, 4-dik stb. íveken folytatni, míg az egyben előfordult házasságügyi eseteket mind ki nem merítjük.

II.) Születési esetek. népesség

N. érsek vagy püspökség.

Statistika

N. esperesség.

népesezési mozgalom

N. lelkészség.

186 . . . évben.

A születés hónapja	Élve született						Halva született						Talált gyermek				Atyja halála után született	Vakon született	Észrevételek.		
	egy-féle		két-féle		házasságon kívül	egy-féle		két-féle		házasságon kívül	élő	halott	fiú	leány							
	vallásu házasságban					vallásu házasságban															
	fiú	leány	fiú	leány	fiú	leány	fiú	leány	fiú	leány	fiú	leány	fiú	leány	fiú	leány					
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
Január .																					
Február																					
Márczius																					
Április .																					
Május .																					
Junius .																					
Julius .																					
Augusztus																					
Szeptember																					
Oktober																					
November																					
Deczember																					
összesen																					

Kelt év hó nap.

N. N. lelkész v. helyettese

Figyelmeztetésül. 1. Jelen tábla a születési esetek felvételére szolgál. Szerkezete oly világos, hogy magyarázatra nem szorul. Egyenesen az anyakönyvből betölteni azonban bajos volna, mert az anyakönyvben minden újszülöttnak külön sora van, itt ellenben egy egész hónap összes szülöttjeit kell egy sorba szorítani.

A munka könnyítésére jó lesz a jelen táblához hasonlót kéznél tartani és abba hónapról hónapra átirogatni az anyakönyvből az egységeket, melyeket a zután könnyű lesz havi összegekben a jelen tábla illető rovataiba tisztán átírni.

2. Azon esetekről, melyekben egyszerre egynél több gyermek jő a világra, külön jegyzetet kell szerkeszteni, melyben ki kell tüntetni :

- melyik hónapban,
- milyen vallásu házasságban vagy azon kívül élő anyától,
- hány gyermek született egyszerre.
- hány fiú, hány leány,
- melyik jött világra élve, melyik halva, és
- máskor is szült-e már egynél több gyermeket egyszerre ugyanazon anya.

Az így kiemelt gyermekeket egyébiránt a többi gyermekekkel együtt azon hónap összegébe és rovataiba kell számítani, a melybe külön tartoznak.

3. Az észrevételek rovataiban meg kell említeni, ha valamelyik anya szülésközben meghalt volna.

4. A vakon született gyermekeknél meg kell említeni, milyen a szülék foglalkozása, és sze-meik állapota ; valamint azt is, máskor is született-e nekik vak gyermek.

5. Ha átutazó vagy máskép jövevény anyától született a gyermek , ezt a körülményt is kell az észrevételek rovataiban megemlíteni.

III.) Halálesetek. népesség.

a.) Gyermekekhalál az érsek v. püspökség. Statistika
 az ötödik életév végéig. esperesség. népesedési mozgalom
 N. lelkeszség. 186 . . . évben.

A halálozás hónapja	A meghalt gyermekek száma életkoruk szerint meghalálozásuk idején																									Árva gyermek volt és pedig					
	1-30 nap közt		1-2 hónap közt		2-3 hónap közt		3-6 hónap közt		6-9 hónap közt		9-12 hónap közt		12-18 hónap közt		18hónaptól 2 évig		2-3 év közt		3-4 év közt		4-5 év közt		megh.össz. 1napt.5évig		atyátlan	anyátlan	atya és anyátlan				
	fiú	leány	fiú	leány	fiú	leány	fiú	leány	fiú	leány	fiú	leány	fiú	leány	fiú	leány	fiú	leány	fiú	leány	fiú	leány	fiú	leány							
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28				
A) Törvényes házasságból eredett gyermekek																															
Január . . .																															
Február . . .																															
Márczius . . .																															
Április . . .																															
Május . . .																															
Junius . . .																															
Julius . . .																															
Augusztus . . .																															
September . . .																															
Oktober . . .																															
Novembgr . . .																															
Deczember . . .																															
összesen																															
B) Házasságon kívül született gyermekek																									Talált gyerm.						
																														fiú	leány
Január . . .																															
Február . . .																															
Márczius . . .																															
Április . . .																															
Május . . .																															
Junius . . .																															
Julius . . .																															
Augusztus . . .																															
September . . .																															
Oktober . . .																															
November . . .																															
Deczember . . .																															
összesen																															

Kelt év hó nap.

N. N. lelkész v. helyettese.

III.) Halálesetek.

b) Az ötödik életéven túl.
1, Erőszak nélkül.

..... népesség.
N. érsek v. püspökség Statistika
N. esperesség. népésedési mozgalom
N. lelkeszség. 186 . . . évben.

Sor szám	A halálozás hónapja	A meghaltak					A halál közvetlen oka és módja											A meghalt jövevény		Észrevételek.
		neve	születési éve	állapota			cholera	himlő	más járvány	helyi kór	a felismert betegség neve	ismeretlen betegség	szerencsétlenség : tűz, víz vaspálya, víziszony	hirtelen halál	fű hátrahagyott kis-leánya	koruk száma	házaja	vallása		
nem házas	házas			özvegy																
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	
A.) F i - n e m ü e k.																				
B.) N ő - n e m ü e k.																				

Kelt év hó nap.

N. N. lelkész v. helyettese.

Figyelmeztetésül : 1) Ha a férfi- és nőnemű halottak egy táblán mind el nem férnek, ehhez hasonló további táblákra kell a munkát folytatni, mint azt a házasságügyi táblánál mondtuk.
2.) Előbb beiratnak a helybeli halottak mind; ezektől vonal által elkülönítve a jövevények, a férfiakat a férfiak után, a nőket a nők után írva. Ezeket is minden rovaton keresztül kell vezetni, megtoldva a 18 és 19-dik rovattal.

III.) Halálesetek. néaesség.

b.) az ötödik életéven túl N. érsek v. püspökség. Statistika

2. Erőszak által. N. esperesség. népesedési mozgalom

N. lelkeszség. 186 . . . évben.

Sor szám	A haláleset napja	A halottnak					Megtalt			Kivégezte-tett elítélve		Az erőszakos haláleset vagy halál eszköze elitélés		Az erőszak által kimult jövevénynek		Észrevételek.	
		neve	születési éve	állapota			emberölés	gyilkosság	örgyilkosság	rendes bíróság által	rögtön itélő bíróság által	oka	Megölve találtatott erőszak jeleivel	hazája	vallása		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
A) Férfi - ne m ü e k																	
B) N ö - ne m ü e k																	

Kelt év hó nap.

N. N. lelkész v. helyettese

Az észrevételek rovatában minden részletet meg lehet említeni, mely egy-egy erőszakos halálesetre nézve országos érdekléssel bírhat, az az népünk jellemére s életmódjára világot vethet, s mely a tábla rovataiban nem talált helyet.

1.2 Egyszerűsített minta az 1868-70. évi népmozgalmi statisztikai adatgyűjtésre
(második minta, 1871)

(Hivatalos Statisztikai Közlemények, IV. évfolyam, IV. füzet, 1872.)

Megye

18.....év

Község

Járás

Hitfelekezet

I. Házasság-ügy.

1. A házasságok kötésének ideje.

Ez évben kötött házasságok összes száma	A házasságok kötése történt											
	Január	Febr.	Márcz.	Április	Május	Junius	Julius	August	Sep-tember	Octo-ber	No-vember	De-cember
	h a v á b a n											

2. A házasodottak állapota és vallása.

A házas párok közül					
állapotuk szerint				vallásuk szerint	
legény hajadonnal	özvegy özvegygyel	özvegyember hajadonnal	özvegyasszony legénynyel	egyező vallásuk	vegyes vallásuk

3. A házasodottak korév szerint.

24 éven alul						24—30 évig					30—40 évig						
levő férfi																	
20 éven aláli	20—24	24—30	30—40	40—50	50 éven felüli	20 éven aláli	20—24	24—30	30—40	40—50	50 éven felüli	20 éven aláli	20—24	24—30	30—40	40—50	50 éven felüli
	éves						éves						éves				
nővel																	

40—50 évig					50—60 évig					60 éven felüli							
l e v ő f é r f i																	
20 éven alúli	20—24	24—30	30—40	40—50	50 éven felüli	20 éven alúli	20—24	24—30	30—40	40—50	50 éven felüli	20 éven alúli	20—24	24—30	30—40	40—50	50 éven felüli
	éves						éves						éves				
n ö v e l																	

4. Vegyes házasságok.

A vegyes házasságok összes száma	Római és görög-katholikus			Keleti-görög			Ágostai és helyvet hitv. evangélikus			Unitárius			Jegyzet (azon esetek felvétele, melyekben mi vegyület történt)
	vőlegény nőül vett												
	kel.-gör.	evangel.	unitar.	kathol.	evangel.	unitar.	kathol.	kel.-gör.	unitar.	kathol.	kel.-gör.	evangel.	
	menyasszonyt												

5. Felozlott házasságok.

Ez évben		Halál	Elválás	Jegyzet
kötött	felozlott	Által felozlott házasságok száma		
házasságok összes száma				

Jegyzetek.

Megye

18.....év

Község.....

Járás

Hitfelekezet.....

II. Születések.

1. Élve és halva születettek.

Összesen született			Élve született						Halva született					
			törvényes ágyból			nemtörvényes ágyból			törvényes ágyból			nemtörvényes ágyból		
fiu	leány	együtt	fiu	leány	összesen	fiu	leány	összesen	fiu	leány	összesen	fiu	leány	összesen

2. A születések hónapok szerint.

Januar		Februar		Marczius		Aprilis		Május		Junius	
havában született											
fiu	leány	fiu	leány	fiu	leány	fiu	leány	fiu	leány	fiu	leány

Julius		Augustus		September		October		November		December	
havában született											
fiu	leány	fiu	leány	fiu	leány	fiu	leány	fiu	leány	fiu	leány

6*

3. Többes születések.

I k r e k				H á r m a s o k						T ö b b e s e k			
az esetek száma				2 fiú		2 leány		1 fiú 1 leány		a született gyermekek száma			
				hány esetben				3 fiú					
				fiú		leány		együtt		az esetek			
				fiú		leány		együtt		a született gyermekek száma			
				száma		száma		száma		fiú			
				száma		száma		száma		leány			
				száma		száma		száma		és összesen			
				száma		száma		száma		gyermek			

Jegyzetek.

Megye

18.....év

Község

Járás

Hitfelekezet

III. Halálesetek.

1.) A meghaltak általánosan és családi állapotuk szerint.

A meghaltak főösszege			Meghalt gyermekek az 5-ik életév végeig			Meghalt az ötödik éven túl					
						nem házas		házas		özvegy	
a) fiemű	b) nőnemű	összesen	fiú	leány	összesen	fiemű	nőnemű	férfi	nő	férfi	nő

2. Gyermekhalálai hónapok szerint

Meghalt gyermek, az 5-dik életév végeig ez év											
Január	Február	Márcz.	Április	Május	Junius	Julius	August.	Septem.	October	Novem.	Decem.
h a v á b a n											
fiú	leány	fiú	leány	fiú	leány	fiú	leány	fiú	leány	fiú	leány

3. Gyermekhalálai a meghalt gyermekek életkora szerint.

Meghalt összesen 1 napos — 5 éves bezárólag						A meghalt gyermekek közül meghalálózásuk idején voltak					
törvényes házasságból eredett		házasságon kívül született		összesen		1—30 nap közt		1—6 hónap közt		6—12 hónap között	
g y e r m e k						törvényes házasságból		h. k.		h. k.	
t. h.		h. k.		t. h.		h. k.		t. h.		h. k.	
fiú	leány	fiú	leány	fiú	leány	fiú	leány	fiú	leány	fiú	leány
					együtt						

1 és 2 év közt				2—3 év közt				3—4 év közt				4—5 év közt			
t. h.		h. k.		t. h.		h. k.		t. h.		h. k.		t. h.		h. k.	
fiu	leány	fiu	leány	fiu	leány	fiu	leány	fiu	leány	fiu	leány	fiu	leány	fiu	leány

4. Az ötödik éven túl meghaltak hónapok szerint.

Meghalt ezen év

Január		Február		Márczius		Április		Május		Junius	
havában											
finemű	nőnemű	fn.	nn.	fn.	nn.	fn.	nn.	fn.	nn.	fn.	nn.
Julius		Augustus		September		Oktober		November		December	
havában											
fn.	nn.	fn.	nn.	fn.	nn.	fn.	nn.	fn.	nn.	fn.	nn.

5. Az összes halálozás korévek szerint.

A meghaltak összes száma			A meghaltak közül a halálozás idejében volt													
			1—5 éves átlag		6		7		8		9		10			
					éves											
finemű	nőnemű.	összesen	fiu	leány	fiu	leány	fiu	leány	fiu	leány	fiu	leány	fiu	leány		
11	12	13	14	15	16	17	18	éves								
fiu	leány	fiu	leány	fn.	leány	fiu	leány	fiu	leány	fiu	nn.	fn.	nn.	fn.	nn.	
19	20	21	22	23	24	25	26	éves								
fn.	nn.	fn.	nn.	fn.	nn.	fn.	nn.	fn.	nn.	fn.	nn.	fn.	nn.	fn.	nn.	
27	28	29	30	31	32	33	34	éves								
fn.	nn.	fn.	nn.	fn.	nn.	fn.	nn.	fn.	nn.	fn.	nn.	fn.	nn.	fn.	nn.	

35	36	37	38	39	40	41	42	43
évêques								
fn.	nn.	fn.	nn.	fn.	nn.	fn.	nn.	fn.
nn.								nn.
44	45	46	47	48	49	50	51	52
évêques								
fn.	nn.	fn.	nn.	fn.	nn.	fn.	nn.	fn.
nn.								nn.
53	54	55	56	57	58	59	60	61
évêques								
fn.	nn.	fn.	nn.	fn.	nn.	fn.	nn.	fn.
nn.								nn.
62	63	64	65	66	67	68	69	70
évêques								
fn.	nn.	fn.	nn.	fn.	nn.	fn.	nn.	fn.
nn.								nn.

71		72		73		74		75		76		77		78	
éves															
fn.	nn.	fn.	nn.	fn.	nn.	fn.	nn.	fn.	nn.	fn.	nn.	fn.	nn.	fn.	nn.
79		80		81		82		83		84		85		86	
éves															
fn.	nn.	fn.	nn.	fn.	nn.	fn.	nn.	fn.	nn.	fn.	nn.	fn.	nn.	fn.	nn.
87		88		89		90		91		92		93		94	
éves															
fn.	nn.	fn.	nn.	fn.	nn.	fn.	nn.	fn.	nn.	fn.	nn.	fn.	nn.	fn.	nn.
95		96		97		98		99		100		több mint 100		Ismeretlen koru	
éves															
fn.	nn.	fn.	nn.	fn.	nn.	fn.	nn.	fn.	nn.	fn.	nn.	fn.	nn.	fn.	nn.

6. A meghaltak a halál közvetlen oka és módja szerint.

A meghaltak főösszege			Betegség és pedig											Betegség folytán meghaltak főösszege					
			Cholera	himlő	más járvány		nehéz szülés		egyéb betegség		folytán meghalt ez évben								
			fu.	nn.	összesen	fu.	nn.	fu.	nn.	fu.	nn.	anya	fiú				leány	fu.	nn.

Szerencsétlenség folytán																			
múlt ki és pedig:																			
összesen ez évben			tűz	viz	vaspálya		viziszony	egyéb szerencsétlenség		által									
			fu.	nn.	együtt	fu.	nn.	fu.	nn.	fu.	nn.	fu.	nn.	fu.	nn.				

7. Az erőszak folytán meghaltak.

Az erőszak folytán meghaltak főösszege			Az erőszakos halál módja							
			emberölés, gyilkosság		öngyilkosság		rendes és rögtön ítélő birói elítélés		ismeretlen mód	
fu.	nn.	összesen	fu.	nn.	fu.	nn.	fu.	nn.	fu.	nn.

Jegyzet.

Utasítás

a „Népesedési mozgalom“ felvételére szolgáló táblák betöltéséhez.

A táblák általános ismertetése.

1. A népesedési mozgalom felvételére az ország kormánya az 1868—70 évekre a következő új szerkezetű és nagyon egyszerűsített táblákat küldi:
egyet a házasság-ügyi esetek felvételére;
egyet a születési esetek számára, és egyet a halálesetek felvételére.
2. A táblák újabb mintái oly egyszerűek és világosak, hogy kevés figyelmes áttekintés után minden lelkész tudni fogja, mivel kell az egyes táblákat és a táblák illető rovatait betölteni.

A táblák részletes elemzése.

3. Az illető három nemű táblát szem előtt tartva, csupán következő magyarázat látszik szükségesnek.

I. Házasságügyi tábla.

4. A házasságügyi tábla az egy év alatt kötött (és feloszlott) házasságok minél részletesebb ismertetését akarja megkönnyíteni. Erre szükséges, hogy minden kötött (vagy feloszlott) házasság a táblázatban sommásan, és részletesen forduljon elő, s egy se maradjon ki.

5. E tábla betöltése végett mindenek előtt a kötött házasságok számát kell az anyakönyvből kikeresni és mint próbaszámot feljegyezni, illetőleg beiktatni a 1. altáblázatnak első rovatába. Megjegyezendő, hogy más egyház községben kihirdetett és esketett párok, ha bár az anyakönyvben előfordulnak, a táblázatba be nem vezetendők, miután azon anyakönyv vezető által már felvétettek, a kinek községében az esketés tettelesen megtörtént.

6. A kötött házasságok hónapok szerinti kimutatása ezen altáblázatban nagyon egyszerűen történhetik az anyakönyv alapján, miután abban is a házasságok kötésöknek ideje szerint következnek egymás után és így csak az illető hónapban kötött házasságok vezetendők sommásan ezen táblázat illető rovatába.

7. A harmadik altáblázatba a vőlegény és menyasszony korát, a mint kívántatik, kell az anyakönyvből kiírni, illetőleg a házasodottakat a rovatok szerint csoportosan ki és a táblázatba bevezetni.

8. A vallást a második és negyedik altáblázatba kell bejegyezni; névszerint a második táblázatban csak sommásan azt, hogy hány pár volt egyező és hány pár egyes vallásu, a negyedik altáblázatban pedig csupán a egyes vallásuakat a vegyület szerint. Egyébiránt magától értetlik, hogy az egyező vallásuak vallása ugyanaz, mely az anyakönyvvezetőé, illetőleg az egyházközségé, a melynek táblázata kiállítatik.

9. A házasodottak állapotára nézve a második altáblázatba felváltva, vagy az illető számmal vagy az üresség jelével (—) kell betölteni az illető rovatokat a szerint, a mint aházasodottak közül mind a két fél még nem házas vagy özvegy volt, vagy özvegyember hajadonnal vagy pedig özvegyasszony legénynyel lépett házasságra.

10. Az ötödik altáblázatba bevezetendő feloszlott házasságokról az adatokat részint a meghaltak anyakönyvéből kell meríteni, részint az elválás által feloszlottaknál a lelkész egyéb irómanyaiból.

Születési esetek táblája

11. E tábla betöltésénél mindenek előtt az év alatt előfordult összes születési eseteket, nemők szerint elkülönítve, a mint azok az anyakönyvben található, össze kell számlálni és az így nyert összeget mint a tábla rovatainak fő próbaszámát az első altáblázat élén feljegyezni.

12. Ezután külön számlálatnak a születési esetek hónapok szerint. Ha a hónap összegei össze számlálatnak, mindjárt látszik, vajjon ezen főösszeg megegyez-e az egész év összegével, vagy is a fő próba számával, a mikor is a második altáblázatba bejegyeztetnek.

13. Az első altáblázat második részébe külön kell az élve és külön a halva született, a házasságban, vagy házasságon kívül született fiukat és leányokat bevezetni.

Élve született gyermek az, mely élve jött világra, habár élete csak néhány óráig tartott is; halva született ellenben az, mely életképes szervezettel ugyan, de már élet nélkül jött világra.

14. Az ikergyermek és többes születések felvételére a harmadik altáblázat van szánva, melyben meg kell jegyezni, hány gyermek született egyszerre, s közülök hány a fiu, hány a leány. A mellett pedig a jegyzetben kiteendő, melyik gyermek jött élve melyik halva a világra; máskor is szült-e már egynél több gyermeket egyszerre ugyan azon anya stb. Az így kitüntetett gyermekeket egyébiránt a többi gyermekekkel együtt nem csak a főösszegbe, hanem azon hónap összegébe és rovatába is be kell számítani, a melybe különben tartoznak.

III. Halálesetek táblája.

15. Hogy ezen tábla betöltésében biztosan eljárassunk, a következő sorban kell haladni:

a) Össze kell számlálni az anyakönyvben található egy évi halottakat minden különbség nélkül. A halottak így megtalált összes száma megadja a főpróbaszámot melyre később szükség lesz, s mely ennél fogva följegyzendő.

b) Ez meg lévén az év első eseténél kell kezdeni és az anyakönyv szélén valami jellel megkülönböztetni a finemű holtakat a nőneműektől, végig menve az egész esztendőn. Ezután újra számlálatnak külön a fi külön a nő halottak. Az így nyert összegek szintén próbaszámok, és együttvéve egyezniök kell a főpróba-összeggel.

c) Ezután ismét az év elejére térvén, a halál eseteket egyenként a táblázat igényei szerint kell osztályozni. Az öt év végéig meghalt gyermekek, az öt éven túl, de erőszak nélkül meghalt esetek, végre az erőszak folytán meghaltak külön külön nem szerint sorozandók, oly formán, hogy az év végére érvén és az egynemű eseteket egyenként összeszámlálván, a talált összegek feljegyzendők, mely részletes összegeknek, összeadatván a meghaltak főösszegével, vágniok kell.

A halálesetek hét altábláját egyenként tekintve, következők:

1. A meghaltak általánosan és családi állapotuk szerint.

16. Ezen altáblázatban a meghaltak főösszegei nem szerint, a gyermekek az ötödik életévig külön, a többi meghaltak családi állapotuk szerint (vajjon nem házasok, házasok vagy özvegyek) csoportosítva vezetendők be, mely összegeknek a következő részletek ellenőrzésére kell szolgálni.

2. Gyermekehalál hónapok szerint.

17. E tábla havi rovatokat nyit a különböző korban az ötödik életévig meghalt gyermekek számának felvételére. E tábla betöltésénél szükséges lesz segéd táblát készíteni, és az egyes fiu vagy leány eseteket egyenként egyes számmal (1) abba a ro-

vatba jegyezni, a hová tartozik. Mikor az utolsó eset is be van jegyezve, akkor az egyesek rovatról rovatra összeadatnak, az így nyert számok eme tábla illető rovatába átíratnak, az üresen maradt helyek pedig az üresség jelével (—) töltetnek be, míg a tábla egészen megtelik.

3. Gyermekhalál a meghalt gyermekek életkora szerint.

18. E tábla még részletesebben mutatja ki a meghalt gyermekeket a szerint hogy a meghalálózás idejében hány hónaposak illetőleg hány évesek voltak, egyúttal kitünteti azon körülményt is, vajjon törvényes házasságból származnak-e vagy házasságon kívül születtek, fenntartva mindenütt a gyermekek nem szerinti különbségét is.

4. Halálesetek az öt éves koron túl hónapok szerint.

19. E táblára az öt éves koron túl kimultaknak halálesetei a meghalálózás hónapja szerint jegyzendők be és pedig külön a finemüek azután a nőnemüek.

5. Az özsszes halálózás korévek szerint.

20. Ezen a meghaltak életkor szerinti részletes kimutatására szánt táblázat rovatai elég világosak és semminemü magyarázatot nem kívánnak.

6. A meghaltak a halál közvetlen oka és módja szerint.

21. A meghaltak főösszegén kívül, mely ellenőrzés végett itt ismételtetik, ezen táblázatban az erőszak nélkül meghaltak valamennyien azaz a gyermekek is a halál közvetlen oka és módja vagyis a szerint részletezendők, t. i. hogy mely betegség vagy szerencsétlenség folytán haltak meg az illető egyének.

7. Az erőszak folytán meghaltak.

22. E tábla hasonlít az előbbihez, és szintén az esetek részletes felvételére készült, külön osztályban lévén felveendők az erőszakos halál módja és eszköze szerint az illető egyének, a fi-nemüek és nő-nemüek szerint elkülönítve.

Hol az erőszakos halál módját bizonyosan tudni nem lehet, azok az esetek az ismeretlen mód rovatába irandók.

- .3 A népmozgalmi statisztikai adatgyűjtés igen egyszerű mintája az 1866-1870. évi adatok felvételére, kitöltési utasítással (1872)
(harmadik minta, egyben az első realizált adatgyűjtés mintája)
(Hivatalos Statisztikai Közlemények, V. évfolyam, IV. füzet, 1872.)

Vallás :

Megye :

Szolgabírói járás :

A népesedési mozgalom kimutatása az 18..... évre.

K ö z s é g (anya- és főkegyhá- zának megneve- zése)*)	Házasság kötöttetett		Született				Meghalt				Jegyzet
	összesen	ezek közül vegyes vallásu	összesen		ezek kö- zül tör- vénytelen ágyból		összesen		ezek közül gyermek az 5. évig		
			fiú	leány	fiú	leány	finemű	nőnemű	fiú	leány	

*) Utasítás a kimutatás betöltéséhez.

1. A népesedési mozgalom legfőbb adatai 1866., 1867., 1868., 1869. és 1870. évre e táblázat alapján, csak sommásan, de évenként külön lapon kimutatandók.
2. Az anyaegyház és minden egyes főkegyház külön-külön sort kap.
3. Más törvényhatóság területén fekvő főkegyházak nem az anyaegyház lapján, hanem külön lapon kimutatandók.
4. Végre valamennyi kimutatás az illető törvényhatóságnak beküldendő, hogy a főkimutatás a politikai terület szerint összeállíthatassék.

A m e g y é k s z á m á r a :

5. Mihelyt egy évre szóló kimutatás megyénként össze van állítva, rögtön beküldendő az országos m. kir. statistikai hivatalhoz. Ugyancsak a megye gondoskodik a területét nem illető főkegyházi kimutatásoknak az illető törvényhatóságokhoz való beküldéséről és az idegen törvényhatóságtól kapott, de saját területét illető ily kimutatások feldolgozásáról. A törvényhatóságok teendőit külön utasítás szabályozza.

1.4 A népmozgalmi statisztikai adatgyűjtés új, bővített mintája (1877)

(negyedik minta, egyben a második realizált adatgyűjtés mintája, érvényben - a halálzási statisztika bővítésével - egészen az állami anyakönyvezés bevezetéséig)

(Hivatalos Statisztikai Közlemények, 1878, 2. füzet.)

ORSZÁGOS STATISZTIKA.

Népesedési mozgalom 1877-ik évre.

Vallás

Megye

Szolgabírói járás

A község mint anyaegyház neve

A hozzá tartozó főkegyházak részletes megnevezése

Melyik egyházi főhatóság (püspökség) alá tartoznak az anya- és főkegyházak

Figyelmeztetésül a lelkész uraknak:

1. Az anya- és főkegyházak nemcsak a czimlapon, hanem minden egyes táblázaton egyenkint felsorolandók, s az adatok minden egyház után külön sorba vezetendők, végül pedig összegezendők.
2. Az anyaegyházhoz tartozó azon főkegyházakról, a melyek más szolgabírói járásban vannak, vagy más törvényhatóság (megye, sz. kir. város) területén fekszenek, külön kimutatás készítendő, s az illető szolgabírósághoz elküldendő.
3. Ha valamely lelkészi hivatal által két vagy több vallásfelekezetről (reform és ágostai, vagy római katolikus és görög katolikus stb.) vezetettek az anyakönyvek, az esetben minden egyes vallásfelekezet adatai külön kimutatásban állítandók össze.

I. Házasság-ügy.

I/a. A házasságok kötésének ideje.

Az anya- és a hozzátartozó fő-egyházak megnevezése	Ez évben kötött házasságok összes száma	A házasságok kötése történet											
		Január	Február	Márczius	Aprilis	Május	Junius	Julius	August.	Szeptemb.	Október	Novemb.	Decem.
h a v á b a n													

I/b. A házasodottak állapota és vallása.

Az anya- és hozzátartozó fő-egyházak megnevezése	Ez évben kötött házasságok összes száma	A házaspárok közül												
		családi állapotuk szerint kelt össze								köztük			vallásuk szerint	
		legény hajadonnal	özvegy özvegygyel	özvegy ember hajadonnal	özvegy asszony legénnyel	elvált férfi hajadonnal	elvált asszony legénnyel	elvált férfi özv. asszonnyal	elvált asszony özvegy emberrel	sógor sógoróval	nagybátya unokahúggal	nagynéne unokaöccsel	egyező vallásnak	vegyes vallásnak

Hivat. Stat. Közlem.

2

I/c. Vegyes

Az anya- és a hozzátartozó főek-egyházak megnevezése	A vegyes házasságok összes száma	Római katolikus					Görög katolikus					
		v ö l e g é n y										
		görög kath.	keleti görög	ágostai	helvét	unitárius	római kath.	keleti görög	ágostai	helvét	unitárius	

m e n y

Jegyzet. Ezen táblázatba csupán a vegyes házasságra lépett nők száma vezetendő be azon fejezet

I/d. A házasodottak

Az anya- és hozzátartozó főek-egyházak megnevezése	Ez évben kötött házasságok száma	24 éven alul lévő férfi						24 – 30 éves férfi						
		e g y b e												
		20 éven aluli	20 – 24 éves	24 – 30 éves	30 – 40 éves	40 – 50 éves	50 éven felüli	20 éven aluli	20 – 24 éves	24 – 30 éves	30 – 40 éves	40 – 50 éves	50 éven felüli	

n ő

Jegyzet. 1. Ezen táblázatba csupán a házasságra lépett nők száma vezetendő be korév szerint,
2. Az egyes rovatokba bevezetett nők összegének a kötött házasságok számával

Názasságok.

Keleti görög					Ágostai evangélikus					Helvét hitvallású					Unitárius				
n ö ü l v e t t																			
római kath.	görög kath.	ágostai	helvét	unitárius	római kath.	görög kath.	keleti görög	helvét	unitárius	római kath.	görög kath.	keleti görög	ágostai	unitárius	római kath.	görög kath.	keleti görög	ágostai	helvét
a s s z o n y t																			

(római kath., görög kath.) megfelelő rovatába, mely a férj vallását mutatja.

Korév szerint.

30—40 éves férfi					40—50 éves férfi					50—60 éves férfi					60 éven felül lévő férfi									
k e l t																								
20 éven aluli	20—24 éves	24—30 éves	30—40 éves	40—50 éves	50 éven felüli	20 éven aluli	20—24 éves	24—30 éves	30—40 éves	40—50 éves	50 éven felüli	20 éven aluli	20—24 éves	24—30 éves	30—40 éves	40—50 éves	50 éven felüli	20 éven aluli	20—24 éves	24—30 éves	30—40 éves	40—50 éves	50 éven felüli	
v e l																								

azon fejezet megfelelő rovatába, mely a férj életkorát mutatja, egyezni kell.

I/e. Feloszlott házasságok.

Az anya- és fiók-egyházak megnevezése	Ez évben kötött házasságok száma		Halál és elválás által ez évben feloszlott házasságok száma		Jegyzet
			Halál	Elválás	
			által feloszlott házasságok száma		
	1.	2.	3.	4.	

Jegyzet. 1. A halál és elválás által feloszlott házasságok rovatába nemcsak az 1877-dik évben, hanem az előbbi években kötött, de 1877-ben feloszlott házasságok is bevezetendők, akkép, hogy a 3. számú rovat (halál) összege a »Halál esetek« táblázatának III. 11. és 12. számú rovatai (meghalt házas férfi és nő) összegével egyezzenek.

2. A házasság feloszlottnak tekintendő és egy számnak vétetik, ha akár a férfi, akár a nő, akár mindkettő (egyszerre) elhalálozik, miután a későbbben elhalt férfi vagy nő már mint özvegy jön számításba.

II. Születések.

II/a. Élve és halva szülöttek.

Az anya- és hozzátartozó fiók-egyházak megnevezése	Élve és halva szülöttek összes száma			Élve született						Halva született						A halva szülöttek közt kora szülött volt					
				törvényes ágyból			nem törvényes ágyból			törvényes ágyból			nem törvényes ágyból			törvényes ágyból			nem törvényes ágyból		
	fiu	leány	együtt	fiu	leány	együtt	fiu	leány	együtt	fiu	leány	együtt	fiu	leány	együtt	fiu	leány	együtt	fiu	leány	együtt
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21

Jegyzet. 1. Az élve és halva szülöttek összegeinek (6, 9, 12, 15) a szülöttek összes számával (3) egyezni kell.

2. A fiu (4, 7, 10, 13) és a leány (5, 8, 11, 14) rovatok összegének a főösszeg fiu (1) illetve a leány (2) rovat summájával külön-külön egyezni kell.

II/b. A születések hónapok szerint.

Az anya- és fiók-egyházak megnevezése	Január		Február		Március		Aprilis		Május		Junius		Julius		Augustus		Szeptemb.		Október		November		Decem.		Összesen			
	h a v á b a n s z ü l e t e t t																											
	fiu	leány	fiu	leány	fiu	leány	fiu	leány	fiu	leány	fiu	leány	fiu	leány	fiu	leány	fiu	leány	fiu	leány	fiu	leány	fiu	leány	fiu	leány	fiu	leány
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26		

Jegyzet. 1. A havi rovatokban az élve és halva szülöttek nem külön-külön, hanem egy sommában teendők ki.

2. A fiu és leányrovatok külön-külön összegezendők s az »Összesen« rovatokba (25 és 26) vezetendők.

3. A 25 és 26 számú rovatok összegeinek az élve és halva szülöttek összes számával (II/a. tábla 1, 2. rovat) egyezni kell.

II/c. Többes születések.

Anya- és fiók-egyházak	I k r e k				H á r m a s o k						T ö b b e s e k							
	az esetek száma	2 fiu	2 leány	1 fiu 1 leány	a született gyermek száma	az esetek száma	3 fiu	2 fiu 1 leány	2 leány 1 fiu	3 leány	a született gyermek száma	az esetek száma	a született gyermek száma					
		hány esetben	fiu	leány			együtt	hány esetben	fiu	leány			együtt	fiu	leány	együtt		

Jegyzet. A többes születéseknek a II/a. és II/b. táblázatok összegeiben már benne kell foglaltatniok, miután itten csak is mint részletezések fordulnak elő.

III. Halálesetek.

A meghaltak általánosan és családi állapotuk szerint.

Az anya- és fiók-egyházak magnevezése	A meghaltak ö s z e g e			Meghalt gyermekek az 5-dik életév végeig						Meghalt az ötödik éven túl									
				összesen			ezek közül törvényte- len ágyból			nem házas		házas		özvegy		összesen			
	fiu	leány	összesen	fiu	leány	összesen	fiu	leány	fiu	nő	fiu	nő	fiu	nő					
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15				

Jegyzet. 1. A fiu (4, 9, 11, 13) és a nő (5, 10, 12, 14) rovatok összegeinek a főösszeg fiu (1) illetve a nő (2) rovataival külön-külön egyezni kell.
2. A 6 és 15 számú rovatoknak összevéve a főösszeg 3 számú rovatával kell egyezni.

Kelt 1878. hó

(aldírás) lelkész,

UTASÍTÁS

a „népesedési mozgalom“ felvételére szolgáló táblák betöltéséhez.

A táblák általános ismertetése.

1. A népesedési mozgalom felvételére, az országos statisztikai tanács javaslata folytán és a földmívelés-, ipar- és kereskedelemügyi m. kir. minister urnak 1877. május 28-án 350. eln. sz. a. kelt rendelete alapján, az 1876. évtől kezdve s így a mult 1877. évre is a következő táblázatok alkalmaztatnak, u. m.

öt a házassági esetek felvételére,
három a születési esetek számára, és
egy a halálesetek felvételére.

2. A táblázatok mintái oly egyszerűek és világosak, hogy figyelmes áttekintés után, minden egyes lelkész tudni fogja, mivel kell a táblázatokot és a táblák illető rovatait betölteni.

3. Az illető táblázatokot szem előtt tartva, csupán következő magyarázat látszik szükségesnek.

I. A házassági táblázatok.

4. A házasságügyi tábla, az egy év alatt kötött (és feloszlott) házasságok minél részletesebb ismertetését akarja megkönnyíteni. Erre szükséges, hogy minden kötött (vagy feloszlott) házasság, a táblázatban részletesen és sommázzva előforduljon, s egy se maradjon ki.

5. E táblázatok betöltése végett, mindenekelőtt a kötött házasságok számát kell az anyakönyvből kiírni, és mint alapszámot beiktatni az (I. Házasságügy) I/a. altáblázatának első rovatába. Megjegyzendő, hogy más egyházközösségben kihirdetett és esketett párok, habár az anyakönyvben előfordulnak, a táblázatba be nem vezetendők, miután azon anyakönyvvezető által már felvétettek, a kinek községében az esketés tetteleg megtörtént.

6. A kötött házasságok hónapok szerinti kimutatása ugyanezen I/a. altáblázatban történik. Miután az anyakönyvben a házasságok kötésének ideje szerint következnek egymásután, csak az illető hónapban kötött házasságok száma összeadandó és sommásan bevezetendő ezen táblázat havi rovatába.

7. A házasodottak állapota és vallása című második altáblázatban (I/b.) felváltva, vagy az illető számmal, vagy az üresség jelével (—) kell betölteni az illető rovatokat a szerint, a mint a házasodottak közül, mind a két fél még nem házas, vagy özvegy volt, vagy özvegy ember hajadonnal, vagy pedig özvegy asszony legénnyel, vagy elvált férfi hajadonnal stb. lépett házasságra. Itt megjegyzendő még, hogy a következő rovatok közöttük összekelt sógor, sógornéval stb. az előző rovatoknak csak részletezését képezik, tehát számuk az állapotuk szerinti rovatokban már befoglaltatnak.

8. A vallást az I. táblázat I/b. és I/c. altáblázatában kell bejegyezni, nevezetesen az I/b. altáblázatban csak sommásan azt, hogy hány pár volt egyező, és hány pár vegyes vallású, az I/c. altáblázatban pedig a vegyes vallásukat, a vegyület szerint kell részletezni. Magától értetik egyébiránt, hogy az egyező vallásuk vallása alatt azon vallás értetik, mely az anyakönyvvezető lelkészé, illetőleg azon községé, a melynek táblázatai kiállítatnak.

9. A negyedik (I/d.) altáblázatba, a vőlegény és menyasszony korát kell az anyakönyvből, azon korosztályok szerint kiírni, illetőleg csoportosítani és a táblázatba bevezetni, a mint ennek fejezoit az illető rovatok részletezik.

10. Az ötödik (I/e.) feloszlott házasságok című altáblázathoz az adatokat, a mennyiben egyik vagy másik házastárs halála által oszlott fel a házasság, a meghaltak anyakönyvéből kell meríteni, a mennyiben pedig elválás által oszlott fel a házassági frigy, a lelkész egyéb irományai szolgáltatják az adatokat.

II. A születési esetek táblázata.

11. Ezen táblázatok betöltésénél mindenekelőtt, az egy év alatt előfordult összes születési eseteket, tehát az élve és halva születetteket nemők szerint elkülönítve, a mint azok a keresztelési, illetve halotti anyakönyvben találhatók, össze kell számlálni, és az így nyert összeget mint a tábla rovatainak alap- és fő-számát a II. táblázat II/a. altáblázata első három rovatába bejegyezni.

12. Ugyanezen altáblázat további rovataiba, külön kell az élve és külön a halva született, a házasságban vagy házasságon kívül született fiukat és leányokat bevezetni.

Élve született gyermek az, mely élve jött világra, habár élete, csak néhány óráig vagy percig tartott; halva született ellenben az, mely életképe szervezettel ugyan, de már élet nélkül jött világra.

13. Ezután külön össze számláltatnak a születési esetek hónapok szerint. Ha a hónapok összegei össze számláltatnak, kitűnik, vajjon ezen főösszeg megegyezik-e az egész év összegével, vagyis a főpróbaszámmal.

14. Az íker gyermekek és többes születések felvételére a II/c. altáblázat van szánva, melyben meg kell jegyezni, hány gyermek született egyszerre s közülök hány a fiu, hány a leány. A mellett pedig a jegyzetben kiteendő, melyik gyermek jött élve, melyik halva a világra, máskor is szült-e már egynél több gyermeket egyszerre ugyanazon anya stb. Miután az így kitüntetett gyermekszámok csak részletezései az összes születési eseteknek, magától értetik, hogy a többi gyermek főösszegében, valamint a hónapok szerinti összegben és rovatokban is kell, hogy befoglaltassanak.

III. A halálesetek táblázata.

15. Ezen táblázat betöltésében a következő sorban lesz czélszerű haladni:

a) Össze kell számítani a halálozási anyakönyvben található egy év alatti halottakat minden különbség nélkül. A halottak így megtalált összes száma megadja a főalapszámot, mely ennél fogva ezen táblázat 3. számú rovatába bejegyzendő.

b) Ez meglévén, az év első eseténél kezdve, külön kell megszámlálni a finemű, külön a nőnemű halottakat az egész esztendőn át. Az így nyert összegek szintén alapszámok, és együtt véve, egyezniök kell a főösszeggel.

c) Ezután ismét az év elejére térvén, a haláleseteket egyenkint a táblázat igényei szerint kell osztályozni. Az ötödik év végéig meghalt gyermekek külön, az öt éven túl meghaltak külön, nem szerint sorozandók oly formán, hogy az év végére érvin, és az egynemű eseteket egyenkint összeszámlálván, a talált összegeknek ismét össze kell vágniok a meghaltak főösszegével.

Miután a közegészségügyi törvény értelmében a halálesetek részletes kimutatása, az illető halottképek részéről szerkesztendő, a lelkészektől további részletezés nem kívántatik.

2. SZEMELVÉNYEK A HIVATALOS NÉPMOZGALMI STATISZTIKAI
ADATKÖZLÉSEKBŐL

2.1 Szemelvények a népmozgalmi statisztikai adatgyűjtés első realizált mintája
(igen egyszerű minta) alapján gyűjtött népmozgalmi statisztika első hivata-
los közléséből (1866-1870. évekre)

(Magyar Statisztikai Évkönyv, II. évfolyam, Országos Magyar Királyi
Statisztikai Hivatal, Budapest, 1874.)

a) Az összes népe-
Magyarország-Erdélyben 1866-tól

Sorszám	Vallásfelekezet	Házasság kötötett							
		1866.		1867.		1868.		1869.	
		Össze- sen	ezek közül vegyes	Össze- sen	ezek közül vegyes	Össze- sen	ezek közül vegyes	Össze- sen	ezek közül vegyes
1	Római katolikus . . .	50,421	2,353	66,528	2,767	89,395	4,168	72,037	3,060
2	Görög katolikus . . .	12,381	997	15,376	1,235	21,431	1,552	17,960	1,308
3	Görög keleti	14,379	362	18,107	411	22,758	561	18,723	620
4	Ágostai litv. ev. . . .	8,604	470	11,669	605	14,383	958	11,727	1,188
5	Helvét litv. ev. . . .	16,644	727	20,262	891	27,490	1,432	21,945	1,627
6	Unitárius	385	60	536	68	705	127	619	109
7	Izraelita	2,856	—	3,123	—	3,475	—	5,261	—
	Összesen	105,670	4,969	135,601	5,977	179,637	8,798	146,272	7,912

sedési mozgalom
1870-ig vallásfelekezetek szerint.

Sorszám	Vallásfelekezet	S z ü l e t e t t											
		1870.		1866.		1867.		1868.		1869.		1870.	
		Össze- sen	ezek közül vegyes	fiú	leány	fiú	leány	fiú	leány	fiú	leány	fiú	leány
	Római katolikus . . .	66,015	2,816	143,513	138,549	131,270	125,486	148,250	140,558	149,538	142,940	151,820	146,315
	Görög katolikus . . .	16,513	1,118	32,266	29,693	31,590	29,905	31,614	30,038	33,346	30,922	32,940	30,888
	Görög keleti	16,662	592	34,360	32,609	32,264	29,638	35,931	33,436	35,661	33,887	34,263	32,687
	Ágostai litv. ev. . . .	10,949	1,181	21,530	20,115	20,075	18,819	21,745	20,585	22,291	20,930	22,363	21,355
	Helvét litv. ev.	19,875	1,584	39,805	37,412	36,686	34,642	40,795	38,484	40,857	39,011	41,712	39,244
	Unitárius	533	87	914	848	957	914	1,019	925	996	910	1,000	952
	Izraelita	3,452	—	7,810	6,686	7,539	6,501	7,700	6,761	7,887	6,947	8,152	7,001
	Összesen	133,999	7,378	280,198	265,912	260,329	245,905	287,054	270,787	290,576	275,547	292,250	278,442

Sorszám	Vallásfelekezet	M e g h a l t									
		1866.		1867.		1868.		1869.		1870.	
		finemű	nő- nemű	finemű	nő- nemű	finemű	nő- nemű	finemű	nő- nemű	finemű	nő- nemű
1	Római katolikus	145,216	136,996	116,654	109,945	119,038	110,676	115,427	104,310	120,798	109,487
2	Görög katolikus .	23,305	21,659	24,994	23,271	26,265	24,428	25,322	23,123	27,124	24,360
3	Görög keleti . .	27,556	26,353	28,013	26,806	28,818	26,580	26,032	24,316	28,943	26,286
4	Ágostai hitv. ev. .	22,106	20,383	17,260	16,222	17,748	16,188	17,996	16,089	18,196	16,730
5	Helv. hitv. evang.	36,439	33,828	33,270	31,378	33,391	31,974	33,289	30,030	34,249	31,382
6	Unitárius . . .	667	659	629	629	855	794	806	696	748	730
7	Izraelita . . .	4,829	4,047	4,086	3,277	3,825	3,219	3,622	3,048	3,832	3,220
	Összesen	260,118	243,925	224,906	211,528	229,940	213,859	222,494	201,612	233,890	212,195

c.) A házasságok
örvényhatóságokint 1866—1870.

Sorszám	Megye	Házasság kötött									
		1866.		1867.		1868.		1869.		1870.	
		össze- sen	ve- gyes	össze- sen	ve- gyes	össze- sen	ve- gyes	össze- sen	ve- gyes	össze- sen	ve- gyes
1	Abauj m.	1,538	115	1,730	140	2,520	231	1,862	181	1,858	165
2	Alsó-Fehér	1,799	238	2,194	261	2,838	332	2,640	307	2,356	276
3	Arad	3,093	133	3,764	148	5,197	232	3,959	221	3,290	179
4	Aranyos-sz.	156	17	220	22	256	37	209	36	209	28
5	Árva	602	9	713	8	960	15	848	14	900	16
6	Bács	4,572	73	7,593	83	8,495	129	6,288	147	5,858	139
7	Baranya	2,349	28	2,919	32	3,970	39	3,444	54	2,958	51
8	Bars	1,083	31	1,653	25	2,359	41	1,595	29	1,606	36
9	B.-Szolnok	926	47	1,117	77	1,605	108	1,272	114	1,318	119
10	Békés	1,983	87	3,013	138	3,040	171	2,241	141	2,180	142
11	Beregh	1,217	43	1,511	47	2,136	84	1,636	67	1,624	77
12	Besztercze vidék	218	24	293	14	282	32	324	35	312	18
13	Bihar	4,125	301	4,666	326	5,834	495	4,710	411	4,252	375
14	Borsod	1,801	163	2,224	160	3,125	253	2,360	196	2,053	218
15	Brassó vidék	642	53	741	54	1,050	104	973	89	866	77
16	Csanád	928	62	1,380	85	1,501	105	1,109	91	895	79
17	Csikszék	712	13	1,025	8	1,518	19	1,177	15	1,237	27
18	Csongrád	1,658	110	2,254	117	2,872	125	2,418	132	1,987	73
19	Doboka	699	47	861	64	1,329	94	1,198	89	1,081	68
20	Esztergom	515	13	780	12	990	21	782	14	739	22
21	Fehér	1,441	81	1,797	113	2,633	138	2,310	133	2,136	136
22	Felső-Fehér	394	20	554	36	866	59	671	43	596	42
23	Fogarasz vid.	621	76	655	89	1,003	128	858	109	873	150
24	Gömör	1,545	123	2,028	167	2,859	237	2,021	220	1,698	185
25	Győr	741	43	894	47	1,307	68	1,118	45	1,080	53
26	Hajdú ker.	615	32	665	15	1,022	28	702	33	590	19
27	Háromszék	794	103	1,021	141	1,472	228	1,152	138	1,025	150
28	Heves	3,119	74	3,884	78	5,272	109	3,810	99	3,246	93
29	Hont	938	47	1,199	44	1,974	71	1,121	69	1,016	55
30	Hunyad	1,420	98	1,520	82	1,870	125	1,833	128	1,705	120
31	Jász-kun k.	1,765	36	2,243	39	2,944	50	2,667	83	2,020	59
32	Kolozs	1,316	97	1,598	122	2,113	176	1,980	195	1,974	143
33	Komárom	1,408	54	1,645	64	2,039	96	1,684	94	1,594	70
34	Kőhalom sz.	192	8	228	16	291	22	218	17	239	9
35	Kővárvidék	349	24	501	35	691	33	555	26	519	26
36	Köz.-Szolnok	953	19	1,187	27	1,641	31	1,309	43	1,122	30
37	Krassó	2,123	72	2,681	101	3,821	125	2,878	101	2,578	109
38	Kraszna	522	12	674	17	849	22	729	25	721	25
39	Küküllő	1,043	130	1,103	146	1,499	196	1,342	204	1,176	165
40	Liptó	678	29	749	38	905	51	892	36	780	32
41	Mármaros	1,248	25	1,728	31	2,644	37	2,216	28	2,098	31
42	Maros szék	657	75	982	128	1,354	180	1,098	146	1,087	152
43	Medgyes sz.	319	17	405	44	447	57	453	42	409	45
44	Mosony	510	5	700	4	855	9	689	2	758	9
45	N.-Sink szék	201	6	257	2	315	3	223	3	242	9
46	Nászód vid.	357	16	525	19	623	25	628	28	544	26
47	Nógrád	1,527	64	2,378	79	3,820	105	2,038	78	1,775	106
48	Nyitra	3,377	18	4,681	36	5,637	55	4,093	54	3,879	58
49	Pest	5,389	391	7,852	514	10,433	834	9,657	863	8,678	790
50	Pozsony	2,362	44	3,383	70	3,990	99	3,427	110	3,213	123

**d.) A tiszta s vegyes házasságok
számaránya vallásfelekezetek szerint százalékban.**

Sorszám	Vallásfelekezet	A kötött házasságok közül volt százalékokban kifejezve									
		1866.		1867.		1868.		1869.		1870.	
		tiszta	vegyes	tiszta	vegyes	tiszta	vegyes	tiszta	vegyes	tiszta	vegyes
1	Római katolikus .	95.33	4.67	95.84	4.16	95.34	4.66	95.75	4.25	95.73	4.27
2	Görög katolikus . .	91.95	8.05	91.97	8.03	92.76	7.24	92.72	7.28	93.23	6.77
3	Görög keleti . . .	97.48	2.52	97.73	2.27	97.53	2.47	96.72	3.28	96.45	3.55
4	Ágostai hitv. evang. .	94.54	5.46	94.82	5.18	93.39	6.61	89.87	10.13	89.22	10.78
5	Helvét hitv. evang. .	95.63	4.37	95.60	4.40	94.79	5.21	92.59	7.41	92.03	7.97
6	Unitárius	84.42	15.58	87.31	12.69	81.99	18.01	82.39	17.61	83.68	16.32
7	Izraelita	100.00	0.00	100.00	0.00	100.00	0.00	100.00	0.00	100.00	0.00
	Összesen	95.30	4.70	95.59	4.41	95.10	4.90	94.59	5.41	94.49	5.51

e.) A születések
1866—1870-ben vallásfelekezetek szerint.

Sorszám	Vallásfelekezet	S z ü l e t e t t									
		1866		1867		1868		1869		1870	
		Össze- sen	köztük tör- vény- telen	Össze- sen	köztük tör- vény- telen	Össze- sen	köztük tör- vény- telen	Össze- sen	köztük tör- vény- telen	Össze- sen	köztük tör- vény- telen
1	Római katolikus	282,062	28,686	256,756	24,206	288,808	25,098	292,478	24,318	298,135	23,972
2	Görög katolikus	61,959	4,527	61,495	3,957	61,652	4,046	64,268	3,643	63,828	3,496
3	Keleti görög .	66,969	3,699	61,902	3,153	69,367	3,431	69,548	3,251	66,950	3,366
4	Ágostai hitv. evan- gelikus . . .	41,645	3,081	38,892	2,377	42,330	2,479	43,221	2,296	43,718	2,225
5	Helvét hitvallásu evangelikus .	77,217	6,784	71,278	5,745	79,279	6,102	79,868	5,627	80,956	5,569
6	Unitarius . .	1,762	170	1,871	175	1,944	152	1,906	127	1,952	150
7	Izraelita . . .	14,496	168	14,040	180	14,461	203	14,834	203	15,153	183
	Összesen . . .	546,110	47,115	506,234	39,793	557,841	41,511	566,123	39,465	570,692	38,961

g.) A szű
1866—1870-ben vallásfelekezetek és nem szerint

Sor szám	Vallásfelekezet	S z ű l e t e t t							
		1866				1867			
		Összesen		ezek közül törvénytelen		Összesen		ezek közül törvénytelen	
		fiú	leány	fiú	leány	fiú	leány	fiú	leány
1	Romai katolikus . .	143,513	138,549	14,575	14,111	131,270	125,486	12,237	11,969
2	Görög katolikus . .	32,266	29,693	2,409	2,118	31,590	29,905	2,053	1,904
3	Görög keleti . . .	34,360	32,609	1,946	1,753	32,264	29,638	1,663	1,490
4	Ágostai hitvall. evangélikus	21,530	20,115	1,584	1,497	20,073	18,819	1,217	1,160
5	Helvét hitvall. evangélikus	39,805	37,412	3,402	3,382	36,638	34,642	2,890	2,855
6	Unitárius	914	848	94	76	957	914	88	87
7	Izraelita	7,810	6,886	112	56	7,539	6,501	118	62
	Összesen	280,198	265,912	24,122	22,993	260,329	245,905	20,266	19,527
		546,110		47,115		506,234		39,793	

letések
a törvénytelen gyermekek kimutatásával együtt.

Sor szám	Vallásfelekezet	S z ű l e t e t t											
		1868				1869				1870			
		Összesen		ezek közül törvénytelen		Összesen		ezek közül törvénytelen		Összesen		ezek közül törvénytelen	
		fiú	leány	fiú	leány	fiú	leány	fiú	leány	fiú	leány	fiú	leány
1	Romai katolikus . .	148,250	140,558	12,781	12,367	149,538	142,940	12,255	12,063	151,820	146,315	12,245	11,727
2	Görög katolikus . .	31,614	30,038	2,055	1,991	33,346	30,922	1,841	1,802	32,940	30,888	1,799	1,697
3	Görög keleti . . .	35,931	33,436	1,763	1,668	35,661	33,887	1,650	1,601	34,263	32,687	1,793	1,573
4	Ágostai hitvall. evangélikus	21,745	20,585	1,224	1,255	22,291	20,930	1,186	1,110	22,363	21,355	1,156	1,069
5	Helvét hitvall. evangélikus	40,795	38,484	3,124	2,978	40,857	39,011	2,881	2,746	41,712	39,244	2,838	2,731
6	Unitárius	1,019	925	82	70	996	910	69	58	1,000	952	64	86
7	Izraelita	7,700	6,761	110	93	7,887	6,947	127	76	8,152	7,001	114	69
	Összesen	287,054	270,787	21,089	20,422	290,576	275,547	20,009	19,456	292,250	278,442	20,009	18,952
		557,841		41,511		566,123		39,465		570,692		38,961	

i.) A halá
1866—1870-ben vallás

Sorszám	Vallásfelekezet	M e g h a l t			
		1866		1867	
		Összesen	gyermek az 5-dik évig	Összesen	gyermek az 5-dik évig
1	Romai katolikus	282,212	136,198	226,599	127,043
2	Görög katolikus	44,964	19,871	48,265	21,720
3	Görög keleti	53,909	24,299	54,819	25,800
4	Ágostai hitvallású evangélikus . .	42,489	18,488	33,482	16,716
5	Helvét hitvallású evangélikus . .	70,267	32,122	64,648	31,866
6	Unitárius	1,328	492	1,258	476
7	Izraelita	8,876	4,129	7,363	3,917
	Összesen.	504,043	235,599	436,434	227,238

lozások
felekezetek szerint.

M e g h a l t					
1868		1869		1870	
Összesen	gyermek az 5-dik évig	Összesen	gyermek az 5-dik évig	Összesen	gyermek az 5-dik évig
229,714	125,205	219,737	121,469	230,285	124,987
50,693	22,141	48,445	21,116	51,484	22,172
55,398	25,339	50,348	22,949	55,229	23,852
33,936	16,427	34,085	16,605	34,926	16,431
65,365	30,919	63,319	29,826	65,631	30,724
1,849	646	1,502	581	1,478	548
7,044	3,355	6,870	3,271	7,052	3,507
443,799	224,032	424,106	215,817	446,085	222,221

k. Az összes és a
1866—1870-ben vallás

Sorszám	Vallásfelekezet.	M e g h a l t							
		1866				1867			
		Összesen		gyermek az 5-dik évig		Összesen		gyermek az 5-dik évig	
		finemű	nőnemű	finemű	nőnemű	finemű	nőnemű	finemű	nőnemű
1	Római katolikus . . .	145,216	136,996	72,027	64,171	116,654	109,945	67,154	59,889
2	Görög katolikus . . .	23,305	21,659	10,709	9,162	24,994	23,271	11,638	10,082
3	Görög keleti	27,556	26,353	12,908	11,391	28,013	26,806	13,565	12,235
4	Ágostai hitvall. evang.	22,106	20,383	9,958	8,530	17,260	16,222	8,877	7,839
5	Helvét hitvall. evangel.	36,439	33,828	16,930	15,192	33,270	31,378	16,955	14,911
6	Unitárius	667	659	260	232	629	629	253	223
7	Izraelita	4,829	4,047	2,310	1,819	4,086	3,277	1,975	1,642
	Összesen	260,118	243,925	125,102	40,497	224,906	211,528	120,417	106,821
		504,043		235,599		436,434		227,238	

gyermek-halálozás
felekezetek és nem szerint.

M e g h a l t											
1868				1869				1870			
Összesen		gyermek az 5-dik évig		Összesen		gyermek az 5-dik évig		Összesen		gyermek az 5-dik évig	
finemű	nőnemű	finemű	nőnemű	finemű	nőnemű	finemű	nőnemű	finemű	nőnemű	finemű	nőnemű
119,038	110,676	65,953	59,252	115,427	104,310	64,537	56,932	120,798	109,487	65,946	59,041
26,265	24,428	11,740	10,401	25,322	23,123	11,441	9,675	27,124	24,360	11,816	10,356
28,818	26,580	13,604	11,735	26,032	24,316	12,246	10,703	28,943	26,286	12,746	11,106
17,748	16,188	8,806	7,621	17,996	16,089	9,021	7,584	18,196	16,730	8,841	7,590
33,391	31,974	16,442	14,477	33,289	30,030	15,900	13,926	34,249	31,382	16,628	14,096
855	794	359	287	806	696	313	268	748	730	304	244
3,825	3,219	1,849	1,506	3,622	3,048	1,788	1,483	3,832	3,220	1,967	1,540
229,940	213,859	118,753	105,279	222,494	201,612	115,246	100,571	233,890	212,195	118,248	103,973
443,799		224,032		424,106		215,817		446,085		222,221	

n. A népesedési mozgalom
összevetve az 1870-ben számlálás

Sorszám	Megye	Az 1870-ki népszámmal összevetve esik		
		egy házasság	egy születés	egy halálozás
		lélekre		
1	Abaúj megye	90	23	26
2	Alsó-Fehér	97	26	31
3	Arad	93	20	25
4	Aranyos szék	94	29	31
5	Árva megye	92	25	33
6	Bács	98	19	28
7	Baranya	86	23	27
8	Bars	85	21	28
9	Békés	96	20	28
10	Belső Szolnok	105	29	37
11	Bereg	98	22	28
12	Beszterce vidék	85	37	36
13	Bihar megye*)	—	—	—
14	Borsod	95	23	28
15	Brassó vidék	96	25	33
16	Csanád megye	107	19	26
17	Csik szék	87	22	30
18	Csongrád megye	104	23	31
19	Doboka	98	28	36
20	Esztergom	88	21	26
21	Fejér	92	21	28
22	Felső-Fehér	98	27	37
23	Fogarás vidék	95	26	39
24	Gömör megye	102	25	30
25	Győr	96	22	27
26	Hajdú kerület	107	21	30
27	Három szék	107	25	33
28	Heves megye	102	19	26
29	Hont	110	25	32
30	Hunyad	111	32	40
31	Jászkún kerület	107	21	26
32	Kolozs megye	97	28	31
33	Komárom	90	21	26
34	Kőhalom szék	90	25	41
35	Kővár vidék	100	32	41
36	Köz.-Szolnok megye	101	25	31
37	Krassó	100	29	32
38	Kraszna	87	25	30
39	Küküllő	81	23	24
40	Liptó	102	26	32
41	Máramaros	105	24	38
42	Maros szék	85	24	29
43	Medgyes szék	96	26	32
44	Mosony megye	100	23	26
45	Nagy-Sink szék	99	30	38
46	Naszód vidék	97	30	39

*) Mintán Bihar megye közönsége, számos részletes feltejtéséből ítélve, népmozgalmi adatait nem tartotta nyilván, a hiányzó adatok évszámra, közösenként vallásfelekezetek szerint előbb közöltettek ugyan, de minthogy, dacára többszöri sürgetéseknek, ezen hiányzó adatok mind a mai napig ki nem egészítettek, az ekkép hiányos népmozgalmi adatok ez összevető számításba föl nem vétettek.

összes eredménye 1870-ben
alajján kimutattott népszámmal.

Sorszám	Megye	Az 1870-ik népszámmal összevetve esik		
		egy házasság	egy születés	egy halálozás
		lélekre		
47	Nógrád megye	111	23	30
48	Nyitra	93	21	27
49	Pest	89	21	25
50	Pozsony	93	24	30
51	Sáros	110	23	35
52	Segesvár szék	99	30	39
53	Somogy megye	99	21	30
54	Sopron	123	24	33
55	Szabolcs	118	24	31
56	Szatmár	99	23	27
57	Szászsebes szék	96	29	37
58	Szászváros	80	27	30
59	Szeben	95	28	34
60	Szepes megye és szepesi XVI. város	96	21	23
61	Szerdahely szék	100	31	40
62	Temes megye	79	22	24
63	Toina	84	21	27
64	Torda	92	26	30
65	Torna	103	23	35
66	Torontál megye és Nagy-Kikindai kerület	96	20	27
67	Trencsén megye	94	21	26
68	Túróc	106	26	33
69	Udvarhely szék	92	24	34
70	Ugocsa megye	101	26	29
71	Újgyuláz szék	98	29	35
72	Ung megye	107	24	34
73	Vas	100	24	36
74	Veszprém	96	21	29
75	Zala	87	21	27
76	Zaránd	127	26	38
77	Zemplén *)	—	—	—
78	Zólyom	83	21	27
	Átlag	96	23	29

*) Zemplénmegye hiányosan terjesztvén fel népesedési mozgalmi adatait, összevető számításba nem vétetett.

Szemelvények a bővített minta alapján gyűjtött népmozgalmi statisztika
első adatközléséből (1876. évre)

(Magyar Statisztikai Évkönyv, VI. évfolyam, 1876. Országos Magyar Királyi
Statisztikai Hivatal, Budapest, 1879.)

b) A házasodottak állapota, vallása és a felozlott házasságok.

Folyó szám	Megyék és szab. kir. városok	A házas párok közül									Ez évben		Halál	Elválás
		családi állapotuk szerint kelt össze				köztük			vallásuk szerint		kötött	felozlott		
		legény hajadonnal	özvegy özvegygyel	özvegy-ember hajadonnal	özvegy-asszony legénygyel	sógor sógornővel	nagybátya unokahúggal	nagynéne unokaöccsel	egyező vallásnak	vegyes vallásnak				
											házasságok összes száma		által felozlott házasságok száma	
1	Abauj megye	1,300	234	137	98	3	3	—	1,302	170	1,472	1,148	1,138	10
	Kassa sz. kir. város . . .	149	22	34	18	1	—	—	184	39	223	209	208	1
	Összesen	1,152	256	171	116	4	3	—	1,486	209	1,695	1,357	1,346	11
2	Alsó-Fehér megye	1,222	198	174	147	—	—	—	1,486	255	1,741	1,315	1,301	14
3	Arad megye	1,895	489	289	146	2	5	—	2,698	121	2,819	2,589	2,575	14
	Arad sz. kir. város . . .	189	35	45	19	2	—	—	228	60	288	319	311	8
	Összesen	2,084	524	334	165	4	5	—	2,926	181	3,107	2,908	2,886	22
4	Árva megye	501	43	110	54	1	1	—	701	7	708	578	577	1
5	Bács-Bodrog megye	4,085	760	447	140	19	5	—	5,379	53	5,432	3,771	3,753	18
	Szabadka sz. kir. v. . . .	438	78	58	16	—	—	—	585	5	590	518	514	4
	Ujvidék sz. kir. v.	134	30	17	8	—	—	—	169	20	189	188	185	3
	Zombor sz. kir. v.	184	33	17	3	—	—	—	232	5	237	187	187	—
	Baja thj. felr. város . . .	120	16	21	8	1	—	—	163	2	165	164	163	1
	Összesen	4,961	917	560	175	20	5	—	6,528	85	6,613	4,828	4,802	26
6	Baranya megye	2,017	297	250	167	3	3	1	2,877	54	2,731	2,134	2,126	8
	Pécs sz. kir. v.	165	14	28	18	1	2	—	213	12	225	204	200	4
	Összesen	2,182	311	278	185	4	5	1	2,890	66	2,956	2,338	2,326	12
7	Bars megye	1,020	129	152	93	11	5	—	1,361	33	1,394	1,209	1,207	2
8	Békés megye	1,684	377	169	79	18	7	—	2,167	142	2,309	1,446	1,428	18
9	Bereg megye	995	259	188	111	3	—	3	1,471	82	1,553	1,475	1,457	18
10	Besztercze-Naszód megye .	628	92	103	62	2	1	—	821	64	885	838	815	23
11	Bihar megye	2,745	859	443	338	17	2	—	4,100	285	4,385	3,987	3,946	41
	Nagyvárad thj. felr. v. . .	193	51	33	23	1	1	—	212	88	300	248	237	11
	Összesen	2,938	910	476	361	18	3	—	4,312	373	4,685	4,235	4,183	52
12	Borsod megye	1,689	309	231	116	10	2	—	2,098	247	2,345	1,718	1,711	7

I.

d. A házasodottak

Folyó szám	Megyék és szab. kir. városok	24 éven alul					24-30 évig						
		levő férfi											
		20 éven aluli	20-24	24-30	30-40	40-50	50 éven feletti	20 éven aluli	20-24	24-30	30-40	40-50	50 éven feletti
			éves						éves				
		n ő v e l											
1	Abauj megye	125	132	32	8	3	—	269	324	147	31	1	1
	Kassa sz. k. v.	12	9	5	5	—	—	25	33	26	10	—	—
	Összesen :	137	141	37	13	3	—	294	357	173	41	1	1
2	Alsó Fehér megye	122	252	68	27	6	—	227	305	243	58	9	2
3	Arad megye	582	414	76	15	6	—	465	351	213	46	7	—
	Arad sz. k. v.	9	18	2	—	—	—	34	62	43	3	1	—
	Összesen :	591	432	78	15	6	—	499	413	256	49	8	—
4	Árva megye	47	63	23	15	1	1	87	120	105	32	9	—
5	Bács-Bodrog megye	1,698	1,011	123	34	6	4	636	665	211	35	2	1
	Szabadka sz. k. v.	187	93	10	—	—	—	77	79	23	3	—	—
	Ujvidék sz. k. v.	24	42	3	1	1	—	20	21	13	7	2	—
	Zombor sz. k. v.	34	42	9	1	—	—	26	36	20	4	1	—
	Baja thj. f. v.	12	11	3	1	—	—	32	43	16	3	—	—
	Összesen :	1,955	1,199	148	37	7	4	791	844	283	52	5	1
6	Baranya megye	716	530	108	18	6	—	281	299	182	50	9	—
	Pécs sz. k. v.	10	15	5	—	—	—	25	54	21	6	—	—
	Összesen :	726	545	113	18	6	—	306	353	203	56	9	—
7	Bars megye	159	170	62	7	1	1	181	264	171	45	1	1
8	Békés megye	658	240	46	3	4	—	435	331	96	12	2	—
9	Bereg megye	187	180	130	36	20	2	192	216	161	46	8	—
10	Besztercze-Naszód megye	118	73	19	9	—	—	170	143	100	27	—	—
11	Bihar megye	670	369	121	30	11	11	911	657	334	81	15	1
	Nagy-Váradi thj. f. v.	26	11	4	—	—	—	47	51	22	3	—	—
	Összesen :	696	380	125	30	11	11	958	708	356	84	15	1
12	Borsod megye	511	236	73	8	4	1	420	350	158	18	6	2
13	Brassó megye	98	45	22	4	1	—	177	130	63	23	1	—

korév szerint.

I.

Folyó szám	Megyék és szab. kir. városok	30-40 évig					40-50 évig					50-60 évig					60 éven feletti								
		levő férfi																							
		20 éven aluli	20-24	24-30	30-40	40-50	50 éven feletti	20 éven aluli	20-24	24-30	30-40	40-50	50 éven feletti	20 éven aluli	20-24	24-30	30-40	40-50	50 éven feletti	20 éven aluli	20-24	24-30	30-40	40-50	50 éven feletti
			éves						éves						éves						éves				
		n ő v e l																							
27	49	61	46	10	2	7	14	19	38	35	5	—	3	4	19	35	6	—	—	—	2	9	8		
11	17	12	9	7	1	—	3	7	13	7	—	—	—	1	3	2	1	—	—	—	1	1	2		
38	66	73	55	17	3	7	17	26	51	42	5	—	3	5	22	37	7	—	—	—	3	10	10		
31	50	57	71	10	1	19	29	19	38	30	5	1	8	6	8	13	18	—	—	2	—	2	—	4	
51	78	83	108	19	1	9	21	18	52	75	11	4	2	3	15	46	24	—	—	—	3	9	12		
7	23	10	25	—	—	1	6	6	22	3	1	—	—	—	2	4	3	—	—	—	—	—	—	3	
58	101	93	133	19	1	10	27	24	74	78	12	4	2	3	17	50	27	—	—	—	3	9	15		
9	45	44	15	6	—	1	11	14	12	9	5	—	4	2	2	11	5	—	—	—	1	3	6		
76	137	115	157	16	1	7	16	31	101	83	6	4	2	6	26	31	65	—	—	2	—	12	62		
9	20	14	12	4	—	1	2	1	13	10	1	—	—	—	7	9	7	—	—	—	1	1	6		
7	5	9	12	—	—	1	2	7	1	4	—	—	—	1	—	3	3	—	—	—	—	—	—		
5	12	10	8	—	—	—	—	5	4	—	—	—	—	—	4	6	5	—	—	—	—	2	3		
4	8	7	2	2	—	—	2	3	6	1	—	—	—	1	—	2	2	—	—	—	—	1	3		
101	182	155	191	22	1	9	22	42	126	102	7	4	2	8	37	101	82	—	—	2	1	16	74		
30	87	96	87	11	2	1	20	27	40	42	3	—	3	5	10	27	19	—	—	2	—	2	5	13	
9	16	21	11	2	—	1	—	4	6	3	2	—	—	1	5	4	—	—	—	—	1	1	2		
39	103	117	98	13	2	2	20	31	46	45	5	—	3	6	15	31	19	—	—	2	—	3	6	15	
14	75	48	48	7	—	4	13	19	27	24	—	—	3	5	13	14	6	—	—	1	3	1	6		
34	50	81	48	6	—	1	8	18	62	34	3	—	—	5	21	43	23	—	—	2	—	2	11	30	
29	61	53	56	10	2	6	10	16	40	36	1	—	1	4	15	21	6	—	—	—	1	4	3		
82	41	40	27	5	1	4	8	12	17	10	—	1	3	2	7	8	3	—	—	1	—	1	3		
100	132	143	176	23	1	19	37	54	135	137	6	1	4	4	31	84	35	—	—	2	1	2	17	30	
20	16	23	26	3	—	2	2	6	12	7	1	—	—	2	4	5	3	1	—	—	—	—	—	3	
120	148	166	202	26	1	21	39	60	147	144	7	1	4	6	35	89	38	1	—	2	1	2	17	33	
44	74	73	55	10	—	7	27	15	71	44	4	—	6	5	22	33	16	—	—	2	1	2	7	10	
34	37	25	20	3	—	3	6	7	12	8	1	1	3	3	5	3	1	—	—	—	—	—	—	2	

B. Születések. a. Élve

Folyó számn	Megyék és szab. kir. városok	Összesen született			Élve született					
					törvényes ágyból			nem törvényes ágyból		
		fiú	leány	együtt	fiú	leány	együtt	fiú	leány	együtt
1	Abauj megye	3,252	3,189	6,441	3,004	2,919	5,923	232	249	481
	Kassa sz. k. város	503	518	1021	380	424	804	95	69	164
	Összesen	3755	3707	7,462	3,384	3,343	6,727	327	318	645
2	Alsó-Fehér megye	3652	3439	7,091	3,411	3,191	6,602	231	237	468
3	Arad megye	7469	7079	14,548	6,891	6,549	13,440	518	466	1,004
	Arad sz. kir. v.	813	766	1,579	655	600	1,255	132	145	277
	Összesen	8,282	7,845	16,127	7,546	7,149	14,695	650	631	1,281
4	Árva megye	1,584	1,464	2,998	1,443	1,381	2,824	73	75	148
5	Bács-Bodrog megye	13,469	12,652	26,121	12,772	12,025	24,797	584	552	1,136
	Szabadka sz. kir. v.	1,400	1,364	2,764	1,324	1,287	2,611	60	64	124
	Ujvidék sz. kir. v.	391	427	818	422	392	734	45	34	79
	Zombor sz. kir. v.	523	523	1,046	471	473	944	48	46	94
	Baja thj. f. v.	121	387	508	368	340	708	43	37	80
	Összesen	16,204	15,355	31,559	15,277	14,517	29,794	780	733	1,513
6	Baranya megye	6,130	5,891	12,021	5,707	5,506	11,213	381	355	736
	Pécs sz. kir. v.	505	484	989	426	413	839	74	63	137
	Összesen	6,635	6,375	13,010	6,133	5,919	12,052	455	418	873
7	Bars megye	3,568	3,389	6,957	3,322	3,192	6,514	213	175	388
8	Békés megye	5,912	5,469	11,381	5,559	5,144	10,703	234	218	452
9	Bereg megye	3,884	3,540	7,424	3,567	3,266	6,833	272	237	509
10	Besztercze-Naszód megye	1,857	1,536	3,393	1,700	1,411	3,111	108	97	205
11	Bihar megye	10,201	9,336	19,537	9,286	8,534	17,820	796	712	1,508
	Nagyvárad thj. f. v.	668	633	1,301	492	496	988	150	120	270
	Összesen	10,869	9,969	20,838	9,778	9,030	18,808	946	832	1,778
12	Borsod megye	4,357	4,262	8,619	4,004	3,933	7,937	310	303	613

és halva születettek.

Halva született						A halva születettek közt kora született volt					
törvényes ágyból			nem törvényes ágyból			törvényes ágyból			nem törvényes ágyból		
fiú	leány	együtt	fiú	leány	együtt	fiú	leány	együtt	fiú	leány	együtt
16	20	36	—	1	1	3	5	8	—	—	—
22	14	36	6	11	17	5	3	8	—	3	3
38	34	72	6	12	18	8	8	16	—	3	3
10	8	18	—	3	3	4	3	7	—	2	2
53	37	90	7	7	14	25	20	45	2	4	6
15	17	32	11	4	15	1	—	1	—	—	—
68	54	122	18	11	29	26	20	46	2	4	6
16	7	23	2	1	3	5	1	6	—	—	—
107	66	173	6	9	15	51	26	77	1	2	3
16	13	29	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	1	5	—	—	—	1	—	1	—	—	—
1	5	6	3	1	4	1	6	7	3	—	3
9	10	19	1	—	1	—	—	—	—	—	—
137	95	232	10	10	20	53	32	85	4	2	6
38	27	65	4	3	7	17	11	28	2	—	2
3	7	10	2	1	3	3	6	9	—	3	3
41	34	75	6	4	10	20	17	37	2	3	5
33	22	55	—	—	—	12	13	25	—	—	—
109	95	204	10	12	22	33	24	57	1	1	2
41	30	71	4	7	11	20	13	33	2	4	6
44	23	67	5	5	10	28	15	43	3	4	7
110	86	196	9	4	13	29	13	42	3	—	3
23	14	37	3	3	6	—	—	—	—	—	—
133	100	233	12	7	19	29	13	42	3	—	3
41	24	65	2	2	4	12	8	20	1	1	2

c) Többes születések.

Folyó szám	Megyék és szab. kir. városok	Ikrek						Hármasok								
		az esetek száma	2 fiú	2 leány	1 fiú 1 leány	a született gyermek száma			az esetek száma	3 fiú	2 fiú 1 leány	2 leány 1 fiú	3 leány	a született gyermek száma		
			hány esetben			fiú	leány	együtt		hány esetben			fiú	leány	együtt	
1	Abauj megye	100	38	25	37	113	87	200	1	—	1	—	—	2	1	3
	Kassa szab. kir. v.	9	3	4	2	8	10	18	—	—	—	—	—	—	—	—
	Összesen	109	41	29	39	121	97	218	1	—	1	—	—	2	1	3
2	Alsó-Fehér megye	93	36	25	32	104	82	186	—	—	—	—	—	—	—	—
3	Arad megye	178	53	55	70	176	180	356	5	—	2	—	3	4	11	15
	Arad szab. kir. v.	7	1	1	5	7	7	14	—	—	—	—	—	—	—	—
	Összesen	185	54	56	75	183	187	370	5	—	2	—	3	4	11	15
4	Árva megye	30	13	6	11	37	23	60	—	—	—	—	—	—	—	—
5	Bács-Bodrog megye.	405	123	115	167	413	397	810	7	2	4	1	—	15	6	21
	Szabadka sz. kir. v.	37	9	13	15	33	41	74	1	—	1	—	—	2	1	3
	Újvidék szab. kir. v.	7	—	4	3	3	11	14	—	—	—	—	—	—	—	—
	Zombor sz. kir. v.	11	1	4	6	8	14	22	—	—	—	—	—	—	—	—
	Baja tvhj. felr. v.	10	3	3	4	10	10	20	—	—	—	—	—	—	—	—
	Összesen	470	136	139	195	467	473	940	8	2	5	1	—	17	7	24
6	Baranya megye	203	58	62	83	199	207	406	2	—	—	—	2	—	6	6
	Pécs szab. kir. v.	13	5	5	3	13	13	26	—	—	—	—	—	—	—	—
	Összesen	216	63	67	86	212	220	432	2	—	—	—	2	—	6	6
7	Bars megye	90	31	25	34	96	84	180	1	—	—	1	—	1	2	3
8	Békés megye.	170	60	46	64	184	156	340	2	1	—	1	—	4	2	6
9	Bereg megye	102	37	30	35	109	95	204	1	—	—	—	1	—	3	3

Megyék és szab. kir. városok	Ikrek							Hármasok								
	az esetek száma	2 fiú	2 leány	1 fiú 1 leány	a született gyermek száma			az esetek száma	3 fiú	2 fiú 1 leány	2 leány 1 fiú	3 leány	a született gyermek száma			
		hány esetben			fiú	leány	együtt		hány esetben			fiú	leány	együtt		
10 Besztercze-Naszód megye	56	21	11	24	66	46	112	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11 Bihar megye	300	88	81	131	307	293	600	4	—	2	1	1	5	7	12	
Nagyvárad tvhj. felr. v.	12	4	6	2	10	14	24	1	—	—	1	—	1	2	3	
Összesen	312	92	87	133	317	307	624	5	—	2	2	1	6	9	15	
12 Borsod megye	149	41	50	58	140	158	298	2	—	—	2	—	2	4	6	
13 Brassó megye	46	19	13	14	52	40	92	2	—	1	1	—	3	3	6	
14 Csanád megye	82	24	27	31	79	85	164	2	—	1	1	—	3	3	6	
15 Csík megye	71	22	19	30	74	68	142	2	—	—	1	1	1	5	6	
16 Csongrád megye	84	26	22	36	88	80	168	3	2	—	—	1	6	3	9	
Szeged sz. kir. v.	58	18	13	27	63	53	116	—	—	—	—	—	—	—	—	
Hódmező-Vásárhely t.j.f.v.	23	3	8	12	18	28	46	—	—	—	—	—	—	—	—	
Összesen	165	47	43	75	169	161	330	3	2	—	—	1	6	3	9	
17 Esztergom megye	40	12	9	19	43	37	80	1	—	1	—	—	2	1	3	
18 Fehér megye	113	28	37	48	104	122	226	2	1	—	1	—	4	2	6	
Székes-Fehérvár sz. k. v.	16	5	5	6	16	16	32	—	—	—	—	—	—	—	—	
Összesen	129	33	42	54	120	138	258	2	1	—	1	—	4	2	6	
19 Fogaras megye	45	16	9	20	52	38	90	—	—	—	—	—	—	—	—	
20 Gömör és Kis-Hont megye	91	32	30	29	93	89	182	—	—	—	—	—	—	—	—	
21 Győr megye	47	18	10	19	55	39	94	—	—	—	—	—	—	—	—	
Győr sz. kir. v.	5	1	1	3	5	5	10	1	—	—	—	1	—	3	3	
Összesen	52	19	11	22	60	44	104	1	—	—	—	1	—	3	3	

C. Halálosetek. a. A meghaltak

Folyó szám	Megyék és szab. kir. városok	A meghaltak főösszege			Meghalt gyermekek az 5-ik		
		finemű	nőnemű	összesen	összesen		
					fiú	leány	összesen
1	Abauj megye	2,526	2,248	4,774	1,245	1,130	2,375
	Kassa sz. kir. v.	475	443	918	244	223	467
	Összesen	3,001	2,691	5,692	1,489	1,353	2,842
2	Alsó-Fehér megye	2,725	2,309	5,034	1,178	887	2,065
3	Arad megye	5,434	4,902	10,336	2,821	2,501	5,322
	Arad sz. kir. v.	769	557	1,326	371	255	626
	Összesen	6,203	5,459	11,662	3,192	2,756	5,948
4	Árva megye	1,121	1,023	2,144	491	412	903
5	Bács-Bodrog megye	11,611	10,673	22,284	7,047	6,309	13,356
	Szabadka sz. kir. v.	1,309	1,247	2,556	740	681	1,424
	Ujvidék sz. kir. v.	419	388	802	195	171	366
	Zombor sz. kir. v.	477	442	919	231	217	448
	Baja thj. f. v.	379	368	747	189	189	375
	Összesen	14,195	13,113	27,308	8,399	7,570	15,969
6	Baranya megye	4,893	4,547	9,440	2,688	2,441	5,129
	Pécs sz. kir. v.	504	425	929	240	218	458
	Összesen	5,397	4,972	10,369	2,928	2,659	5,587
7	Bars megye	2,546	2,297	4,843	1,309	1,190	2,499
8	Békés megye	3,452	3,259	6,711	2,067	1,789	3,856
9	Bereg megye	2,857	2,480	5,337	1,276	1,030	2,306
10	Besztercze-Naszód megye	1,794	1,678	3,473	745	606	1,351
11	Bihar megye	7,606	6,905	14,511	3,573	3,042	6,615
	Nagy-Várad thj. f. v.	616	551	1,167	264	259	523
	Összesen	8,222	7,456	15,678	3,837	3,301	7,138

általánoosan és családi állapotuk szerint.

életév végeig		Meghalt az ötödik éven túl						Összesen
ezek közül törvény- telen ágyból		nem házas		házas		özvegy		
fiú	leány	finemű	nőnemű	férfi	nő	férfi	nő	
103	104	408	320	718	420	155	378	2,399
55	46	70	69	129	79	32	72	451
158	150	478	389	847	499	187	450	2,850
74	69	589	469	729	572	229	381	2,969
163	157	786	611	1,370	1,205	457	585	5,014
75	54	147	92	195	116	56	94	700
238	211	833	703	1,565	1,321	513	679	5,714
33	29	181	154	328	249	121	208	1,241
214	215	1,947	1,609	1,988	1,765	629	900	8,928
28	30	204	197	279	235	88	131	1,132
12	14	86	71	111	74	27	67	436
19	9	98	87	114	73	39	65	471
17	25	70	64	96	67	27	48	372
290	293	2,400	2,118	2,588	2,214	808	1,211	11,339
197	140	595	548	1,178	948	432	610	4,311
44	31	116	62	113	87	35	58	471
201	171	711	610	1,291	1,035	467	668	4,782
92	67	329	266	725	492	183	359	2,344
88	78	407	365	759	669	219	436	2,855
83	72	472	398	844	613	265	439	3,031
53	48	401	414	454	361	194	298	2,122
235	201	1,193	1,004	2,175	1,771	665	1,088	7,896
69	70	162	90	181	106	59	96	644
304	271	1,355	1,094	2,306	1,877	724	1,184	8,540

2.3 Szemelvények a részletezett korcsoportos bontásu halálozási statisztikát magában foglaló első népmozgalmi adatközlésből (1891. évre)
(Magyar Statisztikai Évkönyv, Új folyam, I., 1893. Országos Magyar Királyi Statisztikai Hivatal, Budapest, 1894.)

2. Házasságkötések 1891-től 1891-ig.

É v	A kötött házasságok száma				Ezer lélekre esik házasság			
	Magyarországon	Fiumében	Horvát-Szl.-országban	a Magyarbirodalomban	Magyarországon	Fiumében	Horvát-Szl.-ban	a Magyarbirod.
1881	137.025	185	20.523	157.733	9 ³⁵	8 ⁶⁷	10 ⁷⁷	10 ⁶⁵
1882	141.944	217	21.678	163.839	10 ²⁴	9 ⁸²	11 ²⁴	10 ³⁶
1883	145.004	248	22.357	167.609	10 ³⁷	10 ⁸⁴	11 ⁴⁴	10 ⁵⁰
1884	144.416	265	22.723	167.404	10 ²⁰	11 ³⁸	11 ⁴⁶	10 ³⁶
1885	142.367	285	22.517	165.169	9 ⁹⁴	11 ⁶⁰	11 ³⁸	10 ⁰⁹
Átlag 1881—1885	142.151	240	21.960	164.351	10 ¹⁴	10 ⁴⁷	11 ²²	10 ³⁷
1886	139.729	287	20.658	160.674	9 ²⁴	11 ³³	10 ⁰⁷	9 ⁷⁰
1887	132.390	304	18.817	151.511	9 ⁰⁴	11 ⁶³	9 ⁰¹	9 ⁰⁴
1888	138.900	298	19.683	158.881	9 ⁴⁰	10 ³⁶	9 ²⁸	9 ²⁹
1889	122.231	245	18.048	140.524	8 ¹⁸	8 ³⁰	8 ³⁸	8 ²¹
1890	123.549	276	18.763	142.588	8 ³⁹	9 ⁴⁶	8 ⁶¹	8 ²⁵
Átlag 1886—1890	131.360	282	19.194	150.836	8 ⁸⁸	10 ²⁸	9 ⁰¹	8 ⁹¹
1891	131.128	323	19.369	150.720	8 ⁶³	10 ⁵⁹	8 ⁷⁷	8 ⁶³

3. A házasságok kötése hónapok szerint 1891-ben.

Ország rész	A házasságok kötése történet											
	január	február	márczius	április	május	június	július	augusztus	szeptember	október	november	december
	h a v á h a n											
	a) Abszolút számokban:											
Magyarország	17.640	20.568	5.468	8.170	12.805	8.950	4.509	4.851	6.333	10.603	27.238	3.963
Fiume	23	48	1	34	43	27	29	25	18	21	50	4
Horvát-Szlavonország	2.196	3.089	114	909	1.215	839	547	623	742	1.332	7.643	20
A Magyarbirodalomban	19.859	23.705	5.583	9.113	14.063	9.816	5.085	5.499	7.093	11.956	34.931	3.987
	b) Százalékokban:											
Magyarország	13 ⁴⁶	15 ⁰⁹	4 ¹⁷	6 ²⁴	9 ⁷⁶	6 ⁸⁵	3 ⁴⁴	3 ⁷⁰	4 ⁸³	8 ⁰⁶	20 ⁷⁷	3 ⁰²
Fiume	7 ¹²	14 ⁸⁶	0 ³¹	10 ²³	13 ³¹	8 ³⁶	8 ⁹⁴	7 ⁷⁴	5 ³⁷	6 ²⁰	15 ⁴⁸	1 ²⁴
Horvát-Szlavonország	11 ⁴⁰	16 ⁰³	0 ²⁹	4 ⁷³	6 ³¹	4 ³⁵	2 ⁸⁴	3 ²³	3 ⁸⁵	6 ⁰¹	39 ⁶⁷	0 ¹⁰
A Magyarbirodalomban	13 ¹⁸	15 ²³	3 ⁷⁶	6 ⁶⁵	9 ²⁹	6 ⁵⁹	3 ⁶⁷	3 ⁶⁵	4 ⁷¹	7 ²⁰	23 ¹⁸	2 ⁶⁴

4. A házasulók családi állapota és rokonsági foka 1891-ben.

Ország rész	A házaspárok közül egyenként családi állapot szerint										rokonsági fok szerint				
	legény hajlónal	özvegy özvegyével	özvegy ember háttal	átmenet	asszony legényével	elvált férfi hajlónal	elvált asszony leányával	elvált férfi özvegyével	elv. assz. szonyával	elv. assz. özvegyével	elvált férfi özvegyével	szonyával	sógorral	nagybátya unoka-húggal	nagyné unoka-húggal
	a) Abszolút számokban:														
Magyarország	98.661	12.093	13.691	5.017	617	456	230	269	94	536	265	29	—	—	—
Fiume	268	9	73	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Horvát-Szlavonország	14.248	2.081	2.277	663	—	—	—	—	—	—	—	29	17	16	—
A Magyarbirodalomban	113.177	14.183	16.041	5.693	617	456	230	269	94	565	282	45	—	—	—
	b) Százalékokban:														
Magyarország	75 ²	9 ²	10 ⁴	3 ⁸	0 ⁶	0 ⁴	0 ²	0 ²	0 ¹	0 ⁴	0 ²⁰	0 ⁰²	—	—	—
Fiume	83 ⁰	2 ²	10 ²	4 ⁰	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Horvát-Szlavonország	74 ⁰	10 ⁸	11 ⁸	3 ⁴	—	—	—	—	—	0 ¹⁵	0 ⁰⁹	0 ⁰⁴	—	—	—
A Magyarbirodalomban	75 ¹	9 ⁴	10 ⁶	3 ⁸	0 ⁶	0 ⁴	0 ²	0 ²	0 ¹	0 ³⁷	0 ¹⁹	0 ⁰³	—	—	—

5. A házasulók kor szerint 1891-ben.

A menyasszony kora	A vőlegény kora						A vőlegény kora					
	24 éven alul	24—30 éves	31—40 éves	41—50 éves	51—60 éves	60 éven felül	24 éven alul	24—30 éves	31—40 éves	41—50 éves	51—60 éves	60 éven felül
	Magyarország						Fiume					
20 éven alul	17.982	27.396	2.676	254	42	8	6	12	3	—	—	—
21—24 éves	9.754	28.919	5.891	908	103	19	24	69	34	2	—	—
25—30 "	1.736	10.597	5.073	1.447	288	44	9	67	30	5	1	1
31—41 "	321	2.335	4.087	2.734	885	176	1	14	18	4	4	2
41—50 "	58	251	666	2.056	1.588	435	1	—	3	6	2	—
50 éven felül	24	23	78	274	1.019	986	—	—	—	—	3	2
Összesen	29.870	69.521	18.471	7.673	3.925	1.668	41	162	88	17	10	5
	Horvát-Szlavonország						Magyarbirodalom					
20 éven alul	6.179	2.868	599	79	16	3	24.167	30.276	3.278	333	58	11
21—24 éves	1.760	1.798	600	145	39	4	11.538	30.786	6.525	1.055	142	23
25—30 "	434	1.068	671	207	70	8	2.179	11.732	5.774	1.719	359	53
31—40 "	67	261	482	420	168	21	380	2.610	4.587	3.158	1.057	199
41—50 "	3	27	98	391	284	83	57	278	767	2.893	1.874	518
50 éven felül	—	6	13	62	213	122	24	29	91	336	1.235	1.110
Összesen	8.443	6.028	2.463	1.304	790	241	38.354	75.711	21.032	8.994	4.725	1.914

6. Házasságok vallás szerint 1891-ben.

A menyasszony vallása	A vőlegény vallása								Ebből vegyes házasság volt	Vegyes házasságok az összes házasságok %-ában
	Róm. kath.	Görög kath.	Görög keleti	Ágostai	Református	Unitárius	Zsidó	Összesen		
I. Magyarország.										
Római katolikus	57.387	931	211	1.127	1.859	44	—	61.559	4.172	6'78
Görög katolikus	1.032	13.769	661	79	248	5	—	15.794	2.025	12'62
Görög keleti	137	737	17.251	33	30	7	—	18.195	944	5'19
Ágostai	1.086	45	14	8.942	421	6	—	10.514	1.572	14'95
Református	1.621	286	88	370	16.513	109	—	18.987	2.474	13'08
Unitárius	43	9	10	16	113	405	—	596	191	32'05
Zsidó	—	—	—	—	—	—	5.483	5.483	—	—
Összesen	61.306	15.777	18.235	10.567	19.184	576	5.483	131.128	11.378	8'68
Ebből vegyes házasság volt	3.919	2.008	984	1.625	2.671	171	—	11.378	—	—
%-ban	6'39	12'73	5'40	15'38	13'92	29'69	—	8'68	—	—
II. Fiume										
Római katolikus	313	—	1	—	1	—	—	315	2	0'68
Görög katolikus	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Görög keleti	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ágostai	1	—	—	1	—	—	—	2	1	50'00
Református	2	—	—	—	1	—	—	3	2	66'67
Zsidó	—	—	—	—	—	—	3	3	—	—
Összesen	316	—	1	1	2	—	3	323	5	1'55
Ebből vegyes házasság volt	3	—	1	—	1	—	—	5	—	—
%-ban	0'95	—	100'00	—	50'00	—	—	1'55	—	—
III. Horv.-Szlavonország										
Római katolikus	13.530	5	160	25	19	—	—	13.739	209	1'52
Görög katolikus	5	63	—	—	—	—	—	68	5	7'35
Görög keleti	72	2	4.993	1	—	—	—	5.068	75	1'48
Ágostai	30	—	—	190	4	—	—	224	34	15'18
Református	14	—	—	5	64	—	—	83	19	22'89
Zsidó	—	—	—	—	—	—	87	87	—	—
Összesen	13.651	70	5.153	221	87	—	87	19.260	342	1'77
Ebből vegyes házasság volt	121	7	160	31	23	—	—	342	—	—
%-ban	0'89	10'00	3'10	14'03	26'44	—	—	1'77	—	—
IV. Magyarbirodalom										
Római katolikus	71.230	936	372	1.152	1.879	44	—	75.613	4.383	5'80
Görög katolikus	1.037	13.832	661	79	248	5	—	15.862	2.030	12'80
Görög keleti	209	739	22.244	34	30	7	—	23.263	1.019	4'38
Ágostai	1.117	45	14	9.133	425	6	—	10.740	1.607	14'96
Református	1.637	286	88	375	16.578	109	—	19.073	2.495	13'08
Unitárius	43	9	10	16	113	405	—	596	191	32'05
Zsidó	—	—	—	—	—	—	5.573	5.573	—	—
Összesen	75.273	15.847	23.389	10.789	19.273	576	5.573	150.720	11.725	7'78
Ebből vegyes házasság volt	4.043	2.015	1.145	1.656	2.695	171	—	11.725	—	—
%-ban	5'37	12'72	4'90	15'35	13'98	29'69	—	7'78	—	—

7. Vegyes házasságok 1881-től 1891-ig.

Év	V e g y e s h á z a s s á g o k							
	Magyaror- szágon	Fiumé- ban	Horvát-Szla- vonországban	Magyarb ro- dalomban	Magyaror- szágon	Fiumé- ban	Horvát-Szla- vonországban	Magyarb- rodalomban
	szám szerint				az összes házasságok százalékában			
1881	10.741	8	271	11.020	7'84	4'82	1'32	6'99
1882	11.402	2	269	11.673	8'03	0'92	1'24	7'12
1883	11.858	2	254	12.114	8'18	0'81	1'14	7'23
1884	12.098	1	316	12.415	8'38	0'38	1'39	7'42
1885	12.095	5	337	12.437	8'50	1'75	1'50	7'53
Átlag 1881—1885	11.639	4	289	11.932	8'19	1'67	1'32	7'26
1886	12.230	7	348	12.585	8'75	2'44	1'68	7'83
1887	11.547	8	308	11.863	8'72	2'68	1'64	7'83
1888	12.273	8	327	12.608	8'84	2'68	1'66	7'94
1889	11.264	4	330	11.598	9'22	1'63	1'88	8'25
1890	11.090	8	313	11.411	8'98	2'90	1'67	8'00
Átlag 1886—1890	11.681	7	325	12.013	8'89	2'48	1'69	7'96
1891	11.378	5	342	11.725	8'68	1'55	1'77	7'78

9. Az élve-születtek száma 1881-től 1891-ig.

É v	Az élve-születtek összes száma				E b b ő l				Ezer lakosra esett szül-tés (élve szülött)			
	Magyarországon	Fiumében	Horvát-Szlavonországban	a Magyar-birodalomban	fiú		leány		Magyarországon	Fiumében	Horvát-Szlavonországban	a Magyar-birodalomban
					szám szerint	%	szám szerint	%				
1881	594.414	808	81.669	676.891	348.016	51'41	328.875	48'59	43'16	37'85	42'88	43'12
1882	612.062	962	83.658	696.682	358.563	51'47	338.119	48'53	44'16	43'53	43'35	44'06
1883	629.119	986	88.579	718.684	368.431	51'26	350.253	48'74	44'09	43'10	45'31	45'03
1884	648.598	1.111	91.254	740.963	380.200	51'31	360.763	48'69	45'82	46'87	46'04	45'85
1885	643.234	1.147	92.729	737.110	377.409	51'20	359.701	48'80	44'31	46'67	46'06	45'04
átlag 1881—1885	625.485	1.003	87.578	714.066	366.524	51'33	347.542	48'67	44'61	43'76	44'75	44'63
1886	661.249	1.185	97.183	759.617	389.441	51'27	370.176	48'78	45'63	46'79	47'39	45'85
1887	648.147	1.253	95.080	744.480	380.833	51'15	363.647	48'85	44'28	47'95	45'53	44'44
1888	649.224	1.327	95.085	745.636	381.957	51'23	363.679	48'77	43'90	48'82	44'82	44'04
1889	654.885	1.388	96.813	753.086	385.625	51'21	367.461	48'79	43'84	49'03	45'95	43'99
1890	613.913	1.256	86.147	701.316	359.239	51'22	342.077	48'78	40'70	43'03	39'55	40'56
átlag 1886—1890	645.484	1.281	94.062	740.827	379.419	51'22	361.408	48'78	43'72	47'05	44'04	43'76
1891	646.412	1.389	94.401	742.202	380.684	51'29	361.518	48'78	42'52	46'84	42'96	42'58

10. A halva-születtek száma 1881-től 1891-ig.

É v	A halva-születtek összes száma				E b b ő l				A halva-születtek az összes születések (élve- és halva-születtek) %-ában			
	Magyarországon	Fiumében	Horvát-Szlavonországban	a Magyar-birodalomban	fiú		leány		Magyarországon	Fiumében	Horvát-Szlavonországban	a Magyar-birodalomban
					szám szerint	%	szám szerint	%				
1881	9.848	44	1.031	10.923	6.134	56'16	4.789	43'84	1'63	5'16	1'25	1'59
1882	10.164	42	1.123	11.329	6.950	56'05	4.979	43'95	1'63	4'18	1'32	1'60
1883	11.116	47	1.087	12.250	6.900	56'33	5.350	43'67	1'74	4'55	1'21	1'68
1884	11.488	46	1.155	12.689	7.160	56'43	5.529	43'57	1'74	3'98	1'25	1'68
1885	11.877	34	1.179	13.090	7.349	56'14	5.741	43'86	1'81	2'88	1'26	1'74
átlag 1881—1885	10.899	42	1.115	12.056	6.779	56'23	5.277	43'77	1'71	4'09	1'26	1'66
1886	12.380	48	1.210	13.638	7.594	55'68	6.044	44'32	1'84	3'89	1'23	1'76
1887	12.459	29	1.263	13.751	7.732	56'23	6.019	43'77	1'89	2'26	1'31	1'81
1888	12.630	37	1.359	14.026	7.826	55'80	6.200	44'20	1'91	2'71	1'41	1'85
1889	13.362	52	1.384	14.798	8.364	56'52	6.434	43'48	2'00	3'61	1'41	1'93
1890	13.193	32	1.309	14.534	8.257	56'81	6.277	43'19	2'10	2'48	1'50	2'03
átlag 1886—1890	12.805	39	1.305	14.149	7.954	56'22	6.195	43'78	1'95	2'95	1'37	1'87
1891	14.001	44	1.402	15.447	8.780	56'84	6.667	43'16	2'12	3'07	1'46	2'04

11. A törvénytelen szülöttek száma 1881-től 1891-ig.

É v	A törvénytelen szülöttek összes száma				E b b ő l				A törvénytelen szülöttek az összes születések %-ában			
	Magyarországon	Fiumében	Horvát-Szlavonországban	a Magyar-birodalomban	fiú		leány		Magyarországon	Fiumében	Horvát-Szlavonországban	a Magyar-birodalomban
					szám szerint	%	szám szerint	%				
1881	48.559	95	4.845	53.499	27.895	51'21	26.104	48'79	8'04	11'15	5'86	7'78
1882	51.182	119	5.004	56.305	28.906	51'34	27.399	48'66	8'23	11'85	5'90	7'95
1883	52.517	115	5.163	57.795	29.336	50'76	28.459	49'24	8'20	11'13	5'76	7'91
1884	55.243	131	5.407	60.787	31.092	51'15	29.695	48'85	8'37	11'84	5'85	8'07
1885	55.515	121	5.394	61.030	31.181	51'09	29.849	48'91	8'47	10'25	5'74	8'14
átlag 1881—1885	52.603	117	5.163	57.883	29.582	51'11	28.301	48'89	8'27	11'20	5'82	7'97
1886	56.671	148	5.825	62.644	32.000	51'08	30.644	48'92	8'41	12'00	5'92	8'10
1887	56.094	146	5.579	61.819	31.188	50'45	30.631	49'55	8'49	11'30	5'76	8'15
1888	56.130	167	5.614	61.911	31.496	50'87	30.415	49'13	8'48	12'24	5'82	8'15
1889	57.369	176	5.817	63.362	32.370	51'09	30.992	48'91	8'59	12'29	5'92	8'25
1890	56.306	145	5.476	61.927	31.571	50'98	30.356	49'03	8'98	11'26	6'26	8'65
átlag 1886—1890	56.514	156	5.662	62.332	31.725	50'90	30.607	49'10	8'58	11'82	5'94	8'26
1891	59.556	188	5.730	65.474	33.249	50'78	32.225	49'22	9'02	13'12	5'98	8'64

12. Élve-születtek hónapok szerint 1891-ben.

Országgrész	É l v e s z ü l ö t t e k											
	január	február	már- cius	április	május	június	július	augus- tus	szept- tember	október	novem- ber	decem- ber
	h a v á b á n											
a) Abszolút számok- ban :												
Magyarország	63.328	57.068	58.603	52.899	51.164	47.321	53.235	57.194	55.566	53.215	49.042	47.777
Fiume	119	131	124	101	121	119	113	94	118	115	122	112
Horvát-Szlavonország	8.811	8.213	8.556	8.507	7.491	7.122	7.771	8.367	8.515	7.673	6.864	6.511
Összesen	72.258	65.412	67.283	61.507	58.776	54.562	61.119	65.655	64.199	61.003	56.028	54.400
b) Százalékokban :												
Magyarország	9'80	8'83	9'07	8'18	7'91	7'32	8'23	8'85	8'60	8'23	7'59	7'39
Fiume	8'57	9'43	8'93	7'27	8'71	8'57	8'14	6'77	8'49	8'28	8'78	8'06
Horvát-Szlavonország	9'33	8'70	9'06	9'01	7'94	7'55	8'23	8'86	9'02	8'13	7'27	6'90
Összesen	9'74	8'81	9'06	8'29	7'92	7'35	8'23	8'85	8'65	8'22	7'55	7'33

13. Élve-születtek száma hitfelekezetek szerint 1891-ben.

Országgrész	Élve-születtek hitfelekezetek szerint								
	Római kato- likusok	Görög kato- likusok	Görög ke- letiek	Ágos- taiak	Re'orma- tusok	Unitá- riusok	Zsidók	Összesen	
I. Magyar- ország	fiú	165.068	39.847	44.147	22.865	44.744	1.177	13.784	331.632
	leány	158.669	37.685	41.984	21.470	41.294	1.124	12.554	314.780
	együtt	323.737	77.532	86.131	44.335	86.038	2.301	26.338	646.412
	ezer lélekre	44'50	46'47	41'58	37'43	38'77	37'13	36'91	42'52
II. Fiume	fiú	682	—	7	3	4	—	18	714
	leány	650	—	4	2	4	—	15	675
	együtt	1.332	—	11	5	8	—	33	1.389
	ezer lélekre	46'54	—	73'83	22'12	80'81	—	65'48	46'84
III. Horvát- Szlavon- ország	fiú	33.500	283	13.666	472	132	—	285	48.338
	leány	32.064	259	12.905	480	126	1	223	46.063
	együtt	65.564	542	26.571	952	258	1	513	94.401
	ezer lélekre	42'02	43'50	46'53	40'64	20'92	35'71	29'54	42'96
IV. Magyar- birodalom	fiú	199.250	40.130	57.820	23.340	44.880	1.177	14.087	380.684
	leány	191.383	37.944	54.893	21.952	41.424	1.125	12.797	361.518
	együtt	390.633	78.074	112.713	45.292	86.304	2.302	26.884	742.202
	ezer lélekre	44'07	46'44	42'65	37'49	38'68	37'10	36'75	42'58

14. A többes születések száma 1891-ben.

Országgrész	Ikrek		Hármasok			Többesek			Összesen				
	az esetek száma	a született gyermek száma	az esetek száma	a született gyermek száma		az esetek száma	a született gyermek száma		az esetek száma	a született gyermek száma			
		fiú		leány	fiú		leány	fiú		leány	fiú	leány	együtt
Magyarország	7.977	8.077	7.877	73	101	118	2	5	3	8.052	8.183	7.998	16.181
Fiume	11	11	11	—	—	—	—	—	—	11	11	11	22
Horvát-Szlavonország	986	1.053	919	13	27	12	—	—	—	999	1.080	931	2.011
Összesen	8.974	9.141	8.807	86	128	130	2	5	3	9.0	9.274	8.940	18.214

15. Élve szülöttek száma hitfelekezetek szerint 1881-től 1891-ig.

Országrészek	Élve szülöttek hitfelekezetek szerint								
	Római katholiku- sok	Görög katholi- kusok	Görög keletiek	Ágos- talak	Refor- mátusok	Unitá- riusok	Zsidók	Egyéb hit- vallásnak	Összesen
I. Magyarország.									
1881	300.872	64.497	82.128	43.257	79.148	2.085	22.427	—	594.414
1882	310.743	67.988	81.932	45.151	81.085	2.106	23.057	—	612.062
1883	316.338	69.359	88.083	45.106	84.539	2.241	23.453	—	629.119
1884	327.012	72.522	89.438	46.135	86.992	2.191	24.308	—	648.598
1885	323.515	72.741	88.637	45.317	86.348	2.306	24.370	—	643.234
Átlag 1881—1885	315.696	69.421	86.044	44.993	83.622	2.186	23.523	—	625.485
1886	332.470	75.148	90.669	46.813	88.596	2.194	25.359	—	661.249
1887	324.545	76.038	88.453	44.850	86.612	2.249	25.400	—	648.147
1888	322.156	77.779	88.799	44.789	87.127	2.296	26.278	—	649.224
1889	327.870	77.739	86.694	45.107	88.835	2.263	26.577	—	654.885
1890	307.899	72.830	79.924	42.488	83.530	2.060	25.382	—	613.913
Átlag 1886—1890	322.908	75.907	86.908	44.809	86.940	2.212	25.799	—	645.483
1891	323.737	77.532	86.131	44.335	86.038	2.301	26.338	—	646.412
II. Fiume.									
1881	799	—	4	—	—	—	5	—	808
1882	942	—	8	—	6	—	6	—	962
1883	965	—	6	4	2	—	9	—	986
1884	1.096	—	2	2	2	—	9	—	1.111
1885	1.129	—	6	2	1	—	9	—	1.147
Átlag 1881—1885	986	—	5	2	2	—	8	—	1.008
1886	1.163	—	2	5	4	—	11	—	1.185
1887	1.222	—	4	5	6	—	16	—	1.253
1888	1.292	—	12	3	3	—	17	—	1.327
1889	1.356	—	4	6	6	—	16	—	1.388
1890	1.215	—	4	—	19	—	18	—	1.256
Átlag 1886—1890	1.249	—	5	4	8	—	16	—	1.282
1891	1.332	—	11	5	8	—	33	—	1.389
III. Horvát-Szlavonország.									
1881	55.431	498	24.346	738	198	—	460	—	81.669
1882	57.556	453	24.205	680	270	—	494	—	83.658
1883	60.649	527	25.882	779	236	—	506	—	88.579
1884	63.077	534	26.024	829	315	—	473	2	91.254
1885	64.223	542	26.354	874	265	—	469	2	92.729
Átlag 1881—1885	60.187	511	25.362	780	257	—	480	1	87.578
1886	67.333	592	27.662	897	269	—	430	—	97.183
1887	65.898	559	26.935	913	284	—	491	—	95.080
1888	65.966	649	26.812	931	266	—	460	1	95.085
1889	66.981	622	27.540	925	265	—	479	1	96.813
1890	59.726	544	24.347	790	201	2	537	—	86.147
Átlag 1886—1890	65.181	593	26.659	891	257	—	479	1	94.061
1891	65.564	542	26.571	952	258	1	513	—	94.401
IV. Magyarbirodalom.									
1881	357.102	64.995	106.478	43.993	79.346	2.085	22.892	—	676.891
1882	369.241	68.441	106.145	45.831	81.361	2.106	23.557	—	696.682
1883	377.952	69.886	113.971	45.889	84.777	2.241	23.968	—	718.684
1884	391.185	73.056	115.464	46.966	87.309	2.191	24.790	2	740.963
1885	388.867	73.283	114.997	46.193	86.614	2.306	24.348	2	737.110
Átlag 1881—1885	376.869	69.932	111.411	45.775	83.881	2.186	24.011	1	714.066
1886	400.966	75.740	118.333	47.715	88.869	2.194	25.800	—	759.617
1887	391.665	76.597	115.392	45.768	86.962	2.249	25.907	—	744.480
1888	389.414	78.428	115.623	45.723	87.396	2.296	26.755	1	745.636
1889	396.007	78.361	114.238	46.038	89.106	2.263	27.072	1	753.086
1890	368.640	73.374	104.275	43.278	83.750	2.062	25.937	—	701.316
Átlag 1886—1890	389.333	76.500	113.572	45.704	87.205	2.212	26.294	1	740.826
1891	390.633	78.074	112.713	45.292	86.304	2.302	26.884	—	742.202

18. Az elhaltak összes száma 1881-től 1891-ig.

É v	Az elhaltak összes száma				E b b ő l				Ezer lakosra esett haláleset			
	Magyarországon	Fiuméban	Horvát-Szlavonországban	a Magyar-birodalomban	f é r f i		n ö		Magyarországon	Fiuméban	Horvát-Szlavonországban	a Magyar-birodalomban
					s.ám szerint	%	s.ám szerint	%				
1881	482.879	725	59.276	542.880	281.076	51'77	261.804	48'23	35'06	33'91	31'12	34'58
1882	500.576	828	60.175	561.579	290.228	51'68	271.851	48'92	36'11	37'47	31'18	35'51
1883	449.951	854	65.070	515.875	266.501	51'66	249.374	48'34	32'18	37'33	33'28	32'32
1884	438.183	884	64.749	503.766	259.363	51'48	244.403	48'52	30'95	37'30	32'67	31'17
1885	462.361	916	60.586	523.863	268.291	51'21	255.572	48'79	32'27	37'27	30'09	32'01
Átlag 1881—85	466.780	842	61.971	529.593	273.092	57'57	256.501	48'43	33'29	36'74	31'67	33'10
1886	467.471	1.205	58.479	527.155	269.219	51'07	257.936	48'93	32'26	47'58	28'51	31'82
1887	504.786	918	62.829	568.533	290.948	51'18	277.585	48'82	34'48	35'18	30'69	33'94
1888	478.206	855	65.417	544.478	278.686	51'18	265.792	48'82	32'30	31'46	30'84	32'18
1889	446.241	892	65.719	512.852	260.707	50'63	252.145	49'17	29'87	31'51	30'52	29'95
1890	489.840	1.286	71.895	568.021	285.567	50'72	277.454	49'28	32'48	44'06	33'01	32'56
Átlag 1886—90	477.309	1.031	64.868	543.208	277.026	51'00	266.182	49'00	32'28	37'87	30'62	32'01
1891	507.583	1.067	72.122	580.772	294.102	50'64	286.670	49'30	33'39	35'98	32'82	33'32

19. Elhalt gyermekek száma az 5-ik életéven alul, 1881-től 1891-ig.

É v	Az elhalt gyermekek összes száma				Ezer halálózásra általában							
	Magyarországon	Fiuméban	Horvát-Szlavonországban	a Magyar-birodalomban	esett gyermekhalálózás							
					Magyarországon	Fiuméban	Horvát-Szlavonországban	a Magyar-birodalomban	Magyarországon	Fiuméban	Horvát-Szlavonországban	a Magyar-birodalomban
1881	238.162	391	28.838	267.391	492'7	539'3	486'5	492'0	400'7	483'9	353'1	395'0
1882	264.767	442	30.543	295.752	528'6	533'8	507'6	526'3	432'6	459'5	365'1	424'6
1883	222.059	435	33.229	255.723	493'2	509'4	510'7	495'4	353'0	441'2	375'1	354'8
1884	221.890	431	32.880	255.201	506'4	487'6	507'8	506'3	342'1	387'9	360'3	344'4
1885	238.286	482	30.102	268.870	515'4	526'2	496'8	513'6	370'4	420'2	324'6	364'8
Átlag 1881—85	237.033	436	31.118	268.587	507'4	517'8	502'1	506'8	379'0	434'7	355'3	376'1
1886	244.883	568	30.334	275.785	523'8	471'4	518'7	523'2	370'9	479'8	312'1	363'1
1887	273.780	472	33.433	307.685	542'4	514'2	532'1	541'2	422'4	376'7	351'6	413'3
1888	247.903	426	32.941	281.270	518'4	498'2	503'6	516'6	381'8	321'0	346'4	377'2
1889	232.790	479	33.077	266.346	521'7	537'0	503'3	519'3	355'5	345'1	341'7	353'7
1890	253.897	728	34.627	289.252	518'3	566'1	481'6	513'7	413'6	579'6	402'0	412'4
Átlag 1886—90	250.651	535	32.882	284.068	525'1	508'2	505'1	522'7	388'3	409'8	349'6	383'4
1891	267.433	546	37.256	305.235	526'9	511'7	516'6	525'6	413'7	393'1	394'7	411'3

20. Gyermekhalálózás hitfelekezetek szerint 1891-ben.

Országrészt	Elhalt gyermekek hitfelekezetei szerint								
	Római katolikusok	Görög katolikusok	Görög keletiek	Ágostainak	Reformátusok	Unitáriusok	Zsidók	Egyéb hitvallásuk	Összesen
a) Abszolút számokban :									
Magyarország	139.369	30.152	36.451	17.356	36.533	748	6.824	—	267.433
Fiume	540	—	1	1	1	—	3	—	546
Horvát-Szlavonország	26.273	216	10.042	438	156	—	130	1	37.256
Összesen	166.182	30.368	46.494	17.795	36.690	748	6.957	1	305.235
b) Az összes halálózások százalékában :									
Magyarország	51'12	52'97	50'33	47'85	49'75	46'96	48'62	—	52'69
Fiume	51'33	—	33'33	33'33	16'67	—	100'00	—	51'17
Horvát-Szlavonország	51'47	58'86	51'96	58'17	48'45	—	43'04	50'00	51'07
Összesen	51'49	53'00	50'67	48'05	49'74	46'96	48'41	50'00	52'56
c) Az élve-születtek százalékában :									
Magyarország	43'05	38'89	42'32	39'15	42'46	32'50	25'91	—	41'37
Fiume	40'54	—	9'09	20'00	12'50	—	9'09	—	39'31
Horvát-Szlavonország	40'07	39'85	37'79	46'01	60'47	100'00	25'34	—	39'47
Összesen	42'54	38'99	41'25	39'29	42'52	32'54	25'88	—	41'12

7*

21. Gyermekhalálozás a törvényes és nem törvényes születésűek megkülönböztetésével.

Év	Az elhalt gyermekek összes száma								Ezer élve születőre esett gyermekhalálozás							
	törvényes születésűek				nem törvényes születésűek				a törvényes születésűeknél				a nem törvényes születésűeknél			
	Magyarországon	Fiumében	Horvát-Szlavonországon	A Magyar-birodalomban	Magyarországon	Fiumében	Horvát-Szlavonországon	A Magyar-birodalomban	Magyarországon	Fiumében	Horvát-Szlavonországon	A Magyar-birodalomban	Magyarországon	Fiumében	Horvát-Szlavonországon	A Magyar-birodalomban
1881	218.522	362	27.322	246.206	10.640	29	1.516	21.185	399,9	499,3	355,1	394,0	410,6	349,4	321,0	407,6
1882	243.145	391	28.861	272.287	21.622	51	1.682	23.355	432,3	457,8	366,1	424,1	435,7	472,2	347,9	428,0
1883	203.058	406	31.656	235.130	18.991	20	1.573	20.593	351,9	459,8	378,9	354,4	373,4	281,6	312,9	367,6
1884	202.14	383	31.131	233.657	19.750	48	1.716	21.544	339,8	387,7	362,1	342,1	307,8	390,5	331,6	364,7
1885	217.301	466	28.381	246.148	29.985	16	1.721	22.722	368,6	451,7	324,4	363,1	390,7	440,4	327,7	384,9
Átlag 1881—1885	216.835	401	29.471	246.707	20.198	35	1.647	21.880	377,6	447,0	357,0	375,0	395,9	330,9	328,0	389,7
1886	222.912	515	28.689	252.116	21.971	53	1.645	23.669	367,0	490,5	315,6	360,1	400,0	392,6	289,1	389,9
1887	240.694	422	31.638	281.754	24.086	50	1.795	25.931	420,6	380,0	352,6	411,6	442,7	349,7	331,0	432,4
188	224.900	377	31.184	256.161	23.003	49	1.757	21.809	378,1	321,9	347,9	374,1	422,7	314,1	322,1	413,3
1889	211.066	417	31.342	242.825	21.724	62	1.735	23.521	353,2	340,7	343,8	351,1	390,3	378,0	307,5	382,7
1890	229.829	669	32.656	263.154	24.068	59	1.971	26.098	410,0	602,9	404,1	410,4	441,2	406,9	368,8	434,7
Átlag 1886—1890	227.680	480	31.102	259.262	22.971	55	1.780	24.806	385,4	423,7	351,2	381,1	419,2	369,1	327,1	410,2
1891	242.525	483	35.134	278.142	24.908	63	2.122	27.093	411,9	402,9	393,5	409,1	431,9	335,1	380,8	427,0

22. Az elhaltak kora 1891-ben.

Az elhaltak korcsoportok szerint	Meghaltak szám szerint				Meghaltak a megfelelő korcsoportban élők létszámának %-ában			
	Magyarországon	Fiumében	Horvát-Szlavonországon	a Magyar-birodalomban	Magyarországon	Fiumében	Horvát-Szlavonországon	a Magyar-birodalomban
1 éves	167.640	343	21.318	189.301	34,70	40,31	31,72	34,34
2 "	45.431	108	6.714	52.253	12,84	14,76	11,99	12,30
3 "	25.164	51	3.967	29.182	5,85	6,78	6,24	5,94
4 "	17.163	25	2.960	20.148	4,00	3,18	4,50	4,06
5 "	12.085	19	2.297	14.351	2,88	2,87	3,35	2,97
1—5 évesek összesen	267.433	546	37.266	305.235	12,66	14,36	11,73	12,46
6—10 "	29.380	47	5.061	34.488	1,69	1,85	1,60	1,62
11—15 "	11.516	21	1.803	13.340	0,73	0,79	0,73	0,73
16—20 "	11.948	24	1.687	13.663	0,90	0,97	0,91	0,90
21—25 "	12.941	26	1.896	14.863	1,16	1,06	1,19	1,16
26—30 "	12.830	28	2.013	14.871	1,11	1,03	1,16	1,12
31—35 "	12.164	40	1.792	13.996	1,08	1,46	1,19	1,09
36—40 "	13.191	40	1.629	14.860	1,36	2,03	1,23	1,36
41—45 "	12.234	23	1.653	13.910	1,36	1,26	1,76	1,36
46—50 "	14.749	40	2.267	17.056	1,95	2,88	2,05	2,00
51—60 "	31.851	74	5.186	37.111	2,69	3,86	2,56	2,71
60 éven felül	77.346	154	9.879	87.379	7,26	7,16	7,43	7,28
Összesen	507.583	1.087	72.122	580.722	3,34	3,60	3,28	3,33

23. Az elhaltak kora, tekintettel a hitfelekezetre 1891-ben, Magyarországon.¹⁾

Az elhaltak korcsoportok szerint	Elhaltak hitfelekezetek szerint							
	Római katolikusok	Görög katolikusok	Görög katolikusok	Ágostaiak	Reformátusok	Unitáriusok	Zsidók	Összesen
1 éves	87.979	19.213	22.799	10.559	22.354	459	4.277	167.640
2 "	23.186	4.948	6.022	3.108	6.943	161	1.063	45.431
3 "	13.037	2.811	3.523	1.694	3.329	66	704	25.164
4 "	8.821	1.877	2.414	1.191	2.358	37	465	17.163
5 "	6.346	1.303	1.693	804	1.549	25	315	12.085
1—5 évesek összesen	139.369	30.152	36.451	17.356	36.533	748	6.824	267.433
6—10 "	14.648	5.149	4.392	2.120	4.187	92	792	29.380
11—15 "	5.404	1.305	1.858	761	1.837	57	291	11.516
16—20 "	5.660	1.348	1.865	799	1.833	35	417	11.948
21—25 "	6.080	1.452	2.121	874	1.967	42	405	12.941
26—30 "	5.925	1.618	2.270	832	1.732	33	420	12.830
31—35 "	5.768	1.481	1.942	878	1.717	29	349	12.164
36—40 "	6.200	1.672	2.121	950	1.818	32	398	13.191
41—45 "	5.854	1.562	1.862	889	1.708	52	307	12.234
46—50 "	6.952	1.919	2.185	1.173	2.114	44	962	14.749
51—60 "	14.848	3.912	5.011	2.584	4.571	107	818	31.851
60 éven felül	36.155	7.357	10.353	7.065	13.412	322	2.632	77.346
Összesen	252.863	56.927	72.481	36.275	73.429	1.593	14.065	507.583

¹⁾ Az elhaltak korát Horvát-Szlavonországon nem mutatták ki hitfelekezetek szerint.

24. Az elhaltak összes száma hitfelekezetek szerint 1881-től 1891-ig.

Országgrész év	Elhaltak hitfelekezetek szerint								Összesen
	Római katolikuskok	Görög katolikusok	Görög keletiek	Ápos-taiak	Refor-mátusok	Unitá-rusok	Z-ítők	Egyéb hitvallások	
I. Magyarország.									
1881	240.224	58.491	66.101	35.629	68.773	1.525	12.136	—	482.879
1882	241.977	60.364	78.831	35.855	69.947	1.911	11.691	—	500.576
1883	227.616	49.653	65.420	34.088	60.700	1.384	11.090	—	449.951
1884	223.160	48.675	60.828	32.545	60.520	1.336	11.069	—	438.133
1885	230.782	52.326	66.032	33.570	65.927	1.628	12.096	—	462.361
Átlag 1881—1885	232.752	53.902	67.443	34.337	65.173	1.557	11.616	—	466.780
1886	236.508	50.242	66.589	34.547	65.471	1.530	12.584	—	467.471
1887	253.492	56.631	72.412	37.454	69.418	1.901	13.478	—	504.786
1888	238.495	53.504	69.216	35.748	66.221	1.462	13.560	—	478.206
1889	217.998	52.098	66.811	32.327	62.798	1.356	12.853	—	446.241
1890	243.199	56.427	73.084	34.839	66.988	1.520	13.783	—	489.840
Átlag 1886—1890	237.939	53.780	69.622	34.983	66.179	1.554	13.252	—	477.309
1891	252.863	56.927	72.431	36.275	73.429	1.593	14.065	—	507.583
II. Fiume.									
1881	718	—	5	—	—	—	2	—	725
1882	815	—	9	—	1	—	3	—	828
1883	837	—	15	1	1	—	—	—	854
1884	868	—	9	2	2	—	3	—	884
1885	901	—	8	—	—	—	7	—	916
Átlag 1881—1885	828	—	9	1	1	—	3	—	842
1886	1.182	—	9	3	2	—	9	—	1.205
1887	901	—	5	4	3	—	5	—	918
1888	831	—	6	3	2	—	13	—	855
1889	878	—	5	2	4	—	3	—	892
1890	1.260	—	6	—	10	—	10	—	1.286
Átlag 1886—1890	1.010	—	6	3	4	—	8	—	1.031
1891	1.052	—	3	3	6	—	3	—	1.067
III. Horvát-Szlavonország.									
1881	41.694	392	16.366	479	158	—	187	—	59.276
1882	42.624	326	16.351	435	218	—	221	—	60.175
1883	45.792	413	17.980	432	226	—	227	—	65.070
1884	44.252	348	19.128	536	225	—	258	2	64.749
1885	42.537	363	16.776	456	227	—	226	1	60.586
Átlag 1881—1885	43.379	368	17.320	468	211	—	224	1	61.971
1886	41.554	322	15.714	460	224	—	203	2	58.479
1887	43.382	425	18.000	576	195	—	246	5	62.829
1888	44.751	399	19.221	533	263	—	250	—	65.417
1889	44.925	357	19.462	512	220	—	242	1	65.719
1890	50.878	379	19.446	649	239	—	299	5	71.895
Átlag 1886—1890	45.098	376	18.369	546	228	—	248	3	64.868
1891	51.048	367	19.328	753	322	—	302	2	72.122
IV. Magyarbirodalom.									
1881	282.636	58.883	82.472	36.108	68.931	1.525	12.325	—	542.880
1882	285.416	60.690	95.191	36.290	70.166	1.911	11.915	—	561.579
1883	274.245	50.068	83.415	34.521	60.927	1.384	11.317	—	515.875
1884	268.280	49.023	79.965	33.083	60.747	1.336	11.330	2	503.766
1885	274.220	52.689	82.816	34.026	66.154	1.628	12.329	1	523.863
Átlag 1881—1885	276.959	54.270	84.772	34.806	65.385	1.557	11.843	1	529.593
1886	279.244	50.564	82.312	35.010	65.697	1.530	12.796	2	527.155
1887	297.775	57.056	90.417	38.034	69.616	1.901	13.729	5	568.533
1888	284.077	53.903	88.443	36.284	66.486	1.462	13.823	—	544.478
1889	263.801	52.455	86.278	32.841	63.022	1.356	13.098	1	512.852
1890	295.337	56.806	92.536	35.488	67.237	1.520	14.092	5	563.021
Átlag 1886—1890	284.047	54.156	87.997	35.532	66.411	1.554	13.508	3	543.208
1891	304.963	57.294	91.762	37.031	73.757	1.593	14.370	2	580.772

26. Természetes szaporodás hitfelekezetenként 1881-től 1891-ig.

Ország rész, év	Szaporodás hitfelekezetek szerint								
	Római katholiku- sok	Görög katholiku- sok	Görög keletiek	Ágos- taiak	Refor- mátusok	Unitá- riusok	Egyéb hívtal- lások	Zsidók	Összesen
I. Magyarország.									
1881	60.848	6.006	16.027	7.628	10.375	560	—	10.291	111.535
1882	68.766	7.624	3.101	9.296	11.138	195	—	11.366	111.486
1883	88.722	19.706	22.663	11.018	23.839	857	—	12.363	179.168
1884	103.852	23.847	28.610	13.590	26.472	855	—	13.239	210.465
1885	92.733	20.415	22.605	11.747	20.421	678	—	12.274	180.873
Átlag 1881—1885	82.944	15.519	18.601	10.656	18.449	629	—	11.907	158.705
1886	95.962	24.906	24.080	12.266	23.125	664	—	12.775	193.778
1887	71.053	19.407	16.041	7.396	17.194	348	—	11.922	143.361
1888	83.661	24.275	19.583	9.041	20.906	834	—	12.718	171.018
1889	109.672	25.641	19.883	12.780	26.037	907	—	13.724	203.644
1890	64.500	16.403	6.840	7.649	16.542	540	—	11.599	124.073
Átlag 1886—1890	84.969	22.127	17.286	9.826	20.761	658	—	12.547	168.174
1891	70.874	20.605	13.700	8.060	12.609	708	—	12.273	138.829
II. Fiume város és kerülete.									
1881	81	—	—	1	—	—	—	3	83
1882	127	—	—	1	—	5	—	3	134
1883	128	—	—	9	3	1	—	9	132
1884	228	—	—	7	—	—	—	6	227
1885	228	—	—	2	2	1	—	2	231
Átlag 1881—1885	158	—	—	4	1	1	—	5	161
1886	—	19	—	7	2	2	—	2	20
1887	321	—	—	1	1	3	—	11	335
1888	461	—	—	6	—	1	—	4	472
1889	478	—	—	1	4	2	—	13	496
1890	—	45	—	2	—	9	—	8	30
Átlag 1886—1890	239	—	—	1	1	4	—	8	251
1891	280	—	—	8	2	2	—	30	322
III. Horvát-Szlavonország.									
1881	13.737	106	7.980	257	40	—	—	273	22.393
1882	14.932	127	7.854	245	52	—	—	273	23.483
1883	14.857	114	7.902	347	10	—	—	279	23.509
1884	18.825	186	6.896	293	90	—	—	215	26.505
1885	21.686	179	9.578	418	38	—	1	243	32.143
Átlag 1881—1885	16.807	143	8.042	313	46	—	—	256	25.607
1886	25.779	270	11.948	437	45	—	2	227	38.704
1887	22.516	134	8.935	337	89	—	5	245	32.251
1888	21.215	250	7.591	398	3	—	1	210	29.668
1889	22.056	265	8.078	413	45	—	—	237	31.094
1890	8.848	165	4.901	141	—	38	2	238	14.252
Átlag 1886—1890	20.083	217	8.290	345	29	—	1	2	231
1891	14.516	175	7.243	199	—	64	1	2	211
IV. Magyarbirodalom.									
1881	74.466	6.112	24.006	7.885	10.415	560	—	10.567	134.011
1882	83.825	7.751	10.954	9.541	11.195	195	—	11.642	135.103
1883	103.707	19.820	30.556	11.368	23.850	857	—	12.651	202.809
1884	122.905	24.033	35.499	13.883	26.562	855	—	13.460	237.197
1885	114.647	20.594	32.181	12.167	20.460	679	1	12.519	213.247
Átlag 1881—1885	99.909	15.662	26.639	10.970	18.496	629	—	12.168	184.473
1886	121.722	25.176	36.021	12.705	23.172	664	—	13.004	232.462
1887	93.890	19.541	24.975	7.734	17.286	348	—	12.178	175.947
1888	105.337	24.525	27.180	9.439	20.910	834	1	12.932	201.158
1889	132.206	25.906	27.960	13.197	26.084	907	—	13.974	240.234
1890	73.303	16.568	11.739	7.790	16.513	542	—	11.845	138.295
Átlag 1886—1890	105.291	22.344	25.575	10.172	20.794	658	—	12.786	197.618
1891	85.670	20.780	20.951	8.261	12.547	709	—	12.514	161.430

27. Természetes szaporodás 1881-től 1891-ig.

É v	Szaporodás szám szerint				Ezer lakosra esik szaporodás			
	Magyarországon	Fiumében	Horvát-Szlavonországban	a Magyar birodalomban	Magyarországon	Fiumében	Horvát-Szlavonországban	a Magyar birodalomban
1881	111.585	83	22.393	134.011	8,10	3,89	11,76	8,64
1882	111.486	134	23.483	135.103	8,04	6,06	12,17	8,55
1883	179.168	132	23.509	202.809	12,81	5,77	12,02	12,71
1884	210.465	227	26.505	237.197	14,87	9,96	13,87	14,67
1885	180.873	231	32.143	213.247	12,62	9,40	15,26	13,03
Átlag 1881—1885	158.705	161	25.607	184.473	11,22	7,03	13,05	11,38
1886	193.778	—20	38.704	232.462	13,87	—0,79	18,87	14,09
1887	143.361	335	32.251	175.947	9,79	12,62	15,44	10,50
1888	171.018	472	29.668	201.158	11,88	17,37	13,99	10,79
1889	208.644	496	31.091	240.234	13,97	17,82	14,44	14,63
1890	124.073	—30	14.252	138.295	8,23	—1,01	6,54	8,00
Átlag 1886—1890	168.174	251	29.193	197.618	11,37	9,22	13,75	11,67
1891	138.829	322	22.279	161.430	9,13	10,86	10,74	9,26

28. Honosítások és elbocsátások 1881-től 1892-ig.¹⁾

É v	Magyarország és Fiume				Horvát-Szlavonország				Magyarbirodalom		
	férfi	nő	összesen	%	férfi	nő	összesen	%	férfi	nő	együtt
a) Honosítások:											
1881	81	83	167	94,25	3	7	10	5,65	87	90	177
1882	216	197	413	92,60	20	13	33	7,40	236	210	446
1883	170	102	332	96,51	6	6	12	3,49	176	168	344
1884	225	203	428	97,49	6	5	11	2,61	231	208	439
1885	204	177	381	42,71	253	258	511	57,29	457	435	892
Átlag 1881—1885	180	164	344	74,94	57	58	115	25,06	237	222	459
1886	298	224	522	86,14	39	45	84	13,86	337	260	606
1887	378	305	683	90,10	40	35	75	9,90	418	340	758
1888	733	644	1.377	91,90	65	58	123	8,20	798	702	1.500
1889	694	623	1.317	91,27	71	55	126	8,73	765	678	1.443
1890	526	466	992	88,26	74	58	132	11,74	600	524	1.124
Átlag 1886—1890	526	452	978	90,65	58	50	108	9,35	584	502	1.086
1891	429	421	853	85,81	78	63	141	14,19	507	487	994
1892	449	438	887	85,10	87	68	155	14,87	536	506	1.042
b) Elbocsátások:											
1881	564	466	1.030	97,46	14	13	27	2,55	578	479	1.057
1882	630	531	1.161	91,16	38	34	72	5,84	668	565	1.233
1883	669	580	1.249	95,03	35	18	53	4,07	704	598	1.302
1884	734	592	1.326	97,86	16	11	27	2,14	750	605	1.355
1885	808	683	1.491	97,71	20	15	35	2,29	828	698	1.526
Átlag 1881—1885	681	570	1.251	96,08	24	19	43	3,32	705	589	1.294
1886	842	651	1.493	94,20	55	37	92	5,20	897	648	1.585
1887	726	634	1.360	92,71	64	43	107	7,29	790	677	1.467
1888	909	764	1.673	97,44	27	17	44	2,66	936	781	1.717
1889	833	727	1.560	94,20	56	40	96	5,50	889	767	1.656
1890	631	549	1.180	95,16	26	34	60	4,84	657	583	1.240
Átlag 1886—1890	788	665	1.453	94,78	46	34	80	5,22	834	699	1.533
1891	897	820	1.717	92,06	83	65	148	7,24	980	885	1.865
1892	808	791	1.602	94,65	48	39	87	5,16	856	833	1.689

29. Honosítások és elbocsátások országok szerint 1881-től 1892-ig.

Az ország neve, a honnan a honosítás, vagy a hová az elbocsátás történt	Magyarországon és Fiumében			Horvát-Szlavonországban			A Magyarbirodalomban		
	1881-től 1890-ig összesen	1891-ben	1892-ben	1881-től 1890-ig összesen	1891-ben	1892-ben	1881-től 1890-ig összesen	1891-ben	1892-ben
a) Honosítottak száma.									
Ausztria	5.519	793	747	674	119	143	6.193	822	890
Észak-Amerikai-Egy.-Állam.	4	6	—	—	—	—	4	6	—
Németország	743	75	104	26	13	3	769	88	107
Olaszország	104	—2	10	407	9	—	511	31	10
Oroszország	51	31	4	—	—	—	51	31	4
Románia	78	—	6	—	—	—	78	—	6
Svájc	40	9	10	5	—	—	45	9	10
Szerbia	2	—	—	2	—	—	4	—	1
Más államok	71	7	6	3	—	1	74	7	14
Összesen	6.612	853	887	1.117	141	155	7.729	994	1.042
b) Elbocsátottak száma.									
Ausztria	11.430	1.540	1.429	533	121	79	11.963	1.661	1.508
Észak-Amerikai-Egy.-Állam.	204	7	4	—	—	—	204	7	4
Németország	452	60	57	7	—	1	459	60	58
Olaszország	20	—	2	—	—	—	20	—	2
Oroszország	2	—	5	—	—	—	2	—	5
Románia	1.150	90	72	5	—	—	1.155	90	72
Svájc	25	1	—	—	—	—	25	1	—
Szerbia	156	18	27	58	23	7	214	41	34
Más államok	84	1	6	12	4	—	96	5	6
Összesen	13.523	1.717	1.602	615	148	87	14.138	1.865	1.689

¹⁾ Az 1886. IV. tcz. alapján tömegesen visszahonosított bukovinni csángók beszámítása nélkül. A csángók összes száma a kik az állampolgári esküt letették. 1886-ban volt 2791, 1887-ben 65 és 1891-ben 165, együtt 3021, mely számból Székely, Kevén 1883-an, Gyorokon 387-en, Herteloudyfalván 596-an és Nagy Györgyfalván 635-en elpedtek meg.

31. Tengerentúli kivándorlás 1881-től 1892-ig.

É v	Kivándorolt a Magyarbirodalomból					
	a hamburgi és brémai feljegyzések szerint			az Észak-amerikai Egyesült Államok adatai szerint az Észak-amerikai Egyesült Államokba		
	Hamburgon keresztül	Brémán keresztül	Összesen	férfi	nő	együtt
1881	10.453	804	11.257	4.866	1.890	6.756
1882	16.060	1.460	17.520	9.149	2.453	11.602
1883	11.478	3.561	14.839	9.346	2.962	12.308
1884	7.885	5.310	13.195	7.850	2.858	10.708
1885	4.179	8.169	12.348	6.182	2.999	9.181
Átlag 1881—1885	10.011	3.821	13.832	7.479	2.632	10.111
1886	12.176	12.973	25.149	13.427	4.683	18.110
1887	9.598	8.673	18.271	10.493	3.808	14.301
1888	8.179	9.451	17.630	9.352	3.504	12.856
1889	4.873	17.177	22.050	11.755	3.991	15.746
1890	5.418	21.850	27.268	18.090	6.904	24.994
Átlag 1886—1890	8.049	14.025	22.074	12.623	4.578	17.201
1891	4.124	17.130	21.254	9.792	7.756	27.548
1892	2.645	17.527	20.172	24.203	8.480	32.683

32. A népesség évenkénti alakulása a természetes szaporodás és a be- és kivándorlás különbözetének tekintetbe vételével.*)

É v	Népesség az év elején	Természe- tes szapo- rodás		A be- és kivándor- lás külö- nböze- te	Népesség az év végén	Évi közep- népesség	Népesség az év elején	Természe- tes szapo- rodás		A be- és kivándor- lás külö- nböze- te	Népesség az év végén	Évi közep- népesség
		az év folyamán	az év folyamán					az év folyamán	az év folyamán			
Magyarország												
1881	13.728.622	111.535	- 22.953	13.817.204	13.772.913		20.981	83	+ 645	21.709	21.315	
1882	13.817.204	111.486	- 22.953	13.905.737	13.861.471		21.709	131	+ 616	22.489	22.099	
1883	13.905.737	179.168	- 22.953	14.061.952	13.983.845		22.489	132	+ 615	23.266	22.878	
1884	14.061.952	210.465	- 22.953	14.249.464	14.155.708		23.266	227	+ 615	24.138	23.702	
1885	14.249.464	180.873	- 22.953	14.407.384	14.328.424		24.138	231	+ 616	25.015	24.577	
Átlag 1881—1885	13.952.596	158.765	- 22.953	14.088.348	14.020.472		22.516	162	+ 615	23.323	22.920	
1886	14.407.384	193.778	- 22.953	14.578.209	14.492.796		25.015	- 20	+ 615	25.610	25.328	
1887	14.578.209	143.361	- 22.953	14.698.617	14.598.413		25.610	335	+ 615	26.620	26.130	
1888	14.698.617	171.018	- 22.953	14.846.682	14.772.650		26.620	472	+ 615	27.737	27.179	
1889	14.846.682	208.644	- 22.953	15.033.374	14.939.328		27.737	396	+ 616	28.879	28.308	
1890	15.033.374	124.073	- 22.953	15.133.494	15.082.934		28.879	- 30	+ 615	29.594	29.187	
Átlag 1886—1890	14.712.653	168.175	- 22.953	14.857.875	14.785.264		26.778	250	+ 615	27.673	27.226	
Horvát-Szlavonországok												
1881	1.892.499	22.393	+ 1.991	1.916.883	1.904.691	15.642.102	134.011	- 20.317	15.755.796	15.698.949		
1882	1.916.883	23.483	+ 1.991	1.942.357	1.929.620	15.755.796	135.103	- 20.316	15.870.583	15.813.190		
1883	1.942.357	23.509	+ 1.991	1.967.857	1.955.107	15.870.583	202.809	- 20.317	16.053.075	15.961.820		
1884	1.967.857	26.505	+ 1.991	1.996.353	1.982.105	16.053.075	237.197	- 20.317	16.269.955	16.161.515		
1885	1.996.353	32.143	+ 1.991	2.030.487	2.013.420	16.269.955	213.247	- 20.316	16.462.886	16.366.421		
Átlag 1881—1885	1.943.130	25.606	+ 1.991	1.970.787	1.956.989	15.918.302	181.473	- 20.317	16.082.458	16.000.381		
1886	2.030.487	38.704	+ 1.990	2.071.181	2.050.834	16.462.886	232.462	- 20.318	16.675.030	16.568.958		
1887	2.071.181	32.251	+ 1.991	2.105.423	2.088.302	16.675.030	175.947	- 20.317	16.830.600	16.752.845		
1888	2.105.423	29.668	+ 1.991	2.137.072	2.121.252	16.830.600	201.158	- 20.317	17.014.501	16.921.081		
1889	2.137.072	31.094	+ 1.991	2.170.137	2.152.624	17.014.501	240.234	- 20.317	17.231.320	17.121.460		
1890	2.170.137	14.252	+ 1.991	2.186.410	2.178.288	17.231.320	138.295	- 20.317	17.349.398	17.290.409		
Átlag 1886—1890	2.102.868	29.194	+ 1.991	2.134.053	2.118.460	16.842.299	197.619	- 20.317	17.019.601	16.930.950		

*) A népesség évenkénti alakulásának kiszámításánál a be- és kivándorlás különböze- te az 1880. és 1890. évi népszámlálások által kiderített lélekszám és a népmozgalmi eredmények között mutatkozó különbözetnek 10 évre való felosztásával állapított meg.

РАЗВИТИЕ СТАТИСТИКИ ДВИЖЕНИЯ НАСЕЛЕНИЯ В ВЕНГРИИ

1.

Развитие официальной статистики движения населения от создания статистической службы до постановления ведения гражданских метрических книг

1867-1894 гг.

Исследовательским институтом по демографии была основана серия изданий исследований по теме исторической демографии. С радостью публикуем подсерию исследований, суммирующих историческое развитие систематической и регулярной статистики движения населения в Венгрии. Главный отдел статистики народонаселения Венгерского центрального статистического управления проводит исследования с целью обработки и представления развития статистики народонаселения в Венгрии от создания официальной статистической службы до настоящего времени. В результате этих исследований мы издаем теперь первый выпуск своей серии об истории венгерской статистики движения населения, который излагает организацию и первую фазу развития официальной - национальной - статистики движения населения. Первая фаза продолжается от создания Статистического управления в 1867 г. до 1894 г., когда было постановлено ведение гражданских метрических книг; эта фаза является однородной в том отношении, что за весь период методологической основой служил сбор статистических данных, основанный на списочной системе ведения церковных метрических книг.

История переписей населения в Венгрии, другая отрасль статистики, изложена отдельной серией.

Также и до настоящего времени многочисленные исследователи, в первую очередь демографы, статистики народонаселения, занимались развитием статистики движения населения в Венгрии - в том числе развитием официальной статистики движения населения - и ними был издан целый ряд ценных публикаций о результатах их исследований.

Серия, основанная в настоящее время, отличается от этих трудов в том отношении, что по мере возможности в единой структуре дает универсальный вид об охватываемом больше ста лет периоде развития венгерской официальной статистики движения населения до настоящего времени, говоря о сборе /где это возможно - об обработке/ и об издании данных, представляя использованные, при развитии статистики движения населения, венгерские вопросники и формы о движении населения во всех случаях, когда это возможно, а также отрывки из публикаций данных в ранний период.

Статья показывает задний план статистики движения населения в Венгрии при создании официальной статистической службы в мае 1867 г., стремления 1867-1868 гг. для пуска официального сбора статистических данных и неудачу в этом, пока в 1872 г. удалось начать официальный сбор данных статистики движения населения при помощи очень простой формы. В 1876-1877 гг. начался более современный официальный сбор статистических данных о движении населения; эти данные могут быть использованы уже и современной статистикой.

За началом более современной системы сбора статистических данных о движении населения следовал стабильный период до 1894 г. - до конца изученного периода. Значи-

тельное развитие в сборе данных произошло только в 1891 г. в статистике смертности, в более подробном распределении смертей по возрастным группам, причем этот период характеризовался большим прогрессом в области методов обработки и публикации. На основе данных переписей населения удалось разработать новые, современные показатели статистики движения населения, и кроме публикаций данных в статистических ежегодниках и кроме других изданий были составлены два ценных аналитических тома по статистике движения населения.

Основание и развитие венгерской официальной статистики движения населения являются заслугой первого директора Национального венгерского королевского центрального статистического управления - Кароля Келети.

Summary

THE DEVELOPMENT OF VITAL STATISTICS IN HUNGARY

I.

The development of the official vital statistics from the establishment of the statistical service to the decree of civil registration /1867-1894/

The Demographic Research Institute is glad to announce the first volume of a subseries of its publications, dealing with the history of Hungarian vital statistics.

The Population Statistics Department of the Hungarian Central Statistical Office carries out research to process and present the development of population statistics in Hungary from the date of the establishment of the official statistical service up to the present. As a result of these studies we publish now the first volume of our series dealing with the history of Hungarian vital statistics, which presents the organization of the official - national - vital statistics and the first stage of the development. The first stage lasts from the establishment of the Statistical Office in 1867 to 1894, the date of decreeing the civil registration. This stage is homogeneous in that the statistical data collection was carried out by means of schedules based on parish registration, forming this way the methodological basis of the data collection during the whole period.

Another branch of population statistics, the history of the Hungarian population censuses is treated in another series.

Already till now many researchers have dealt with the development of vital statistics - within this of the official vital statistics - in Hungary, mainly demographers, historians, population statisticians, and a lot of valuable publications were issued on the results of their studies.

The series started at present differs from these works in that respect that possibly in a uniform construction it gives a comprehensive picture on the development of the official Hungarian vital statistics till the present time covering a period of over a hundred years, with a description of the data collection /and where it is possible: of the processing/ and the publication, it presents the Hungarian

questionnaires and forms used in the course of development of vital statistics in all possible cases, as well as selections from publications of data in the early period.

The study presents the background of the vital statistics in Hungary at the establishment of the official statistical service in May 1867, the efforts made in 1867-1868 to start the official data collection of vital statistics and their failure, till in 1872 finally it was possible to start the official data collection of vital statistics with a very simple form. In 1876-1877 a more suitable official data collection on vital statistics began in Hungary, the data of which can be already used by the present statistics, too.

The beginning of this data collection of vital statistics was followed by a stable period till 1894, the end of the period under review, a significant development in data collection occurred only in 1891, in mortality statistics, in a more detailed distribution of deaths by age-groups; at the same time this period was characterized by a great progress in the methods of processing and in publication. Based on the population census data new indicators of vital statistics could be developed, and beside the data issued in the statistical yearbooks, and beside other publications two valuable analytical volumes on vital statistics were prepared.

The foundation and evolvement of the Hungarian official vital statistics were the work of Károly Keleti, the first director of the National Hungarian Royal Central Statistical Office.

Statisztikai Kiadó Vállalat
Felelős vezető: Kecskés József igazgató
Nyomdaüzem - 85-5818-10
Formátum: A/4 Terjedelem: 16 (A/5) iv